

Rimska 8
SI - 1000 Ljubljana
Slovenija
Tel.: + 386 1 2 000 250
Fax: + 386 1 2 000 260

»RAZISKAVA O POTREBAH DRUŽIN PO RAZLIČNIH OBLIKAH STORITEV«

Končno poročilo

Tatjana Rakar, Ružica Boškić, Urban Boljka, Polona Dremelj, Mateja Nagode, Andreja
Črnak-Meglič, Liljana Rihter

Ljubljana, februar 2010

Naročnik: **MDDSZ, Direktorat za družino**
Slovenska 54
1000 Ljubljana

Skrbnica naloge pri naročniku: Mag. Lea Javornik-Novak

Št. pogodbe: 4060-58/2008
4103-205/2009

Izvajalec: **Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo**
Otroška opazovalnica
Rimska 8
1000 Ljubljana

Skrbnica naloge pri izvajalcu: Dr. Tatjana Rakar

Naslov poročila: **Raziskava o potrebah družin po različnih oblikah storitev**

Avtorji poročila (po abecednem vrstnem redu): Urban Boljka, IRSSV
Ružica Boškič, IRSSV
Dr. Andreja Črnak-Meglič
Dr. Polona Dremelj, IRSSV
Mateja Nagode, IRSSV
Dr. Tatjana Rakar, IRSSV
Dr. Liljana Rihter, FSD

Drugi sodelujoči (po abecedi): Nadja Kovač pod mentorstvom dr. Tatjane Rakar

Št. delovnega poročila: IRSSV 03/2010
Datum izdaje poročila: 1.3.2010
Izdaja: 01
Kopije: Skrbnica naloge na MDDSZ (1x tiskana verzija)
Skrbnica pogodbe na MDDSZ (1x tiskana verzija, 1x CD)
Arhiv IRSSV (1x)
Prosti izvodi z dovoljenjem naročnika.

Odgovorna oseba: Mag. Barbara Kobal, direktorica IRSSV

KAZALO

I UVOD	8
II TEORETSKA IZHODIŠČA IN RAZISKOVALNI OKVIR.....	10
1 TEORETSKA IZHODIŠČA	10
2 TEZE IN RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	12
3 RAZISKOVALNI OKVIR.....	13
3.1 FOKUSNE SKUPINE MED IZVAJALCI STORITEV ZA DRUŽINE IN MED STARŠI PREDŠOLSKIH IN ŠOLSKIH OTROK.....	14
3.1.1 OSNOVNE UGOTOVITVE FOKUSNIH SKUPIN.....	16
3.2 RAZISKAVA O POTREBAH DRUŽIN PO RAZLIČNIH OBLIKAH STORITEV	18
3.2.1 OPIS VPRAŠALNIKA.....	18
3.2.2 METODE ZA ANALIZO PODATKOV.....	19
III ANALIZA IN INTERPRETACIJE: Raziskava o potrebah družin po različnih oblikah storitev	21
1 SOCIODEMOGRAFSKA STRUKTURA ANKETIRANCEV	21
2 REDNO DNEVNO VARSTVO – PREDŠOLSKI OTROCI	23
3 VKLJUČENOST OTROK V PODALJŠANO / POPOLDANSKO BIVANJE PO KONČANEM POUKU - OSNOVNOŠOLSKI OTROCI.....	29
4 OBČASNO DOPOLDANSKO, POPOLDANSKO IN VEČERNO VARSTVO	32
6 POČITNIŠKO VARSTVO IN LETOVANJA – OSNOVNOŠOLSKI OTROCI.....	39
7 INTERESNE DEJAVNOSTI	49
8 UČNA POMOČ.....	65
9 DRUŽINAM PRIJAZNO LOKALNO OKOLJE (OTROŠKA IN ŠPORTNA IGRIŠČA)	71
10 INFORMIRANJE IN IZOBRAŽEVANJE NAMENJENO DRUŽINAM	75
11 SVETOVANJE DRUŽINAM IN DRUŽINSKA TERAPIJA	82
12 UPORABA INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE	90
IV SKLEPNE UGOTOVITVE IN PREDLOGI	95
Varstvo predšolskih otrok	95
Podaljšano bivanje otrok in obšolske dejavnosti osnovnošolskih otrok.....	96
Občasno varstvo predšolskih in osnovnošolskih otrok	96

Pot v šolo in iz šole; pot v vrtec in iz vrtca	97
Počitniško varstvo otrok	97
Interesne dejavnosti	99
Učna pomoč	100
Otroška in športna igrišča.....	101
Storitve informiranja in izobraževanja družin in staršev.....	102
Svetovanje družinam in družinska terapija	102
Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije	103
V LITERATURA.....	105
VI PRILOGA	108

KAZALO SLIK

Slika 2.1: Delež vključenih otrok v vrtec glede na izobrazbo staršev (n= 239)	23
Slika 2.2: Delež vključenih otrok v vrtec glede na kraj bivanja (n= 239)	24
Slika 2.3: Delež vključenih otrok v vrtec glede na materialne razmere (n= 239)	24
Slika 2.4: Ocena finančnega stroška, ki ga predstavlja vključenost otroka v vrtec (n= 165)	25
Slika 2.5: Delež družin v posameznih razredih za plačilo vrtca (n= 165).....	26
Slika 2.6: Delež družin glede na dejansko plačilo vrtca (n= 165).....	27
Slika 2.7: Delež staršev glede na razlog, zaradi katerega njihov otrok ni vključen v vrtec (n= 72).....	28
Slika 2.8: Delež staršev glede na najpogostejše oblike rednega dnevnega varstva v času službe (n= 72).....	28
Slika 3.1: Delež vključenih otrok v podaljšano bivanje glede na zakonski stan staršev (n= 455).....	30
Slika 3.2: Delež vključenih otrok v obšolske dejavnosti glede na izobrazbo starša (n= 455)	30
Slika 3.3: Delež staršev glede na strošek, ki jim ga predstavlja plačilo obšolskih dejavnosti (n= 137)	31
Slika 3.4: Delež staršev glede na razloge, zaradi katerih otroci ne obiskujejo obšolskih dejavnosti (n= 311).....	32
Slika 4.1: Delež otrok, vključenih v občasno varstvo glede na dohodek na družinskega člana (n= 686)	33
Slika 4.2 : Delež staršev glede na najpogostejši termin koriščenja občasnega varstva (n= 410).....	33
Slika 4.3: Delež staršev glede na pogostost koriščenja občasnega varstva (n= 410)	34
Slika 4.4: Delež staršev glede na najpogostejše urejanje občasnega varovanja otroka (n= 410).....	34
Slika 4.5: Delež staršev glede na razlog, da se ne poslužujejo občasnega varstva za otroka (n= 276)	35
Slika 4.6: Delež staršev, ki bi se posluževali občasnega varstva za krajši čas glede na njihovo starost (n= 303)	36
Slika 4.7: Delež staršev, ki bi bili pripravljeni plačati občasno varstvo za krajši čas glede na višino plačila (n= 303)	36
Slika 5.1: Najpogostejši način spremstva otrok iz vrtca/šole (n= 664)	37
Slika 5.2: Delež staršev glede na čas, ki ga potrebujejo za spremstvo otroka od doma do šole ali vrtca (n= 468)	38
Slika 5.3: Delež staršev glede na vrednotenje časovne obremenitve spremstva otroka v šolo/vrtec/varstvo (n= 468)	38
Slika 6.1: Delež otrok glede na vrsto počitniškega varstva v času šolskih počitnic (n= 446).....	39
Slika 6.2: Delež staršev, ki se poslužuje počitniškega varstva otrok pri starih starših glede na oddaljenost od bivališča le-teh (n = 213).....	40
Slika 6.3: Delež otrok vključenih v organizirane oblike počitniških dejavnosti glede na izobrazbo anketiranega starša (n= 446)	41
Slika 6.4: Delež otrok vključenih v počitniške aktivnosti glede na izvajalca teh dejavnosti (n= 211) ..	41
Slika 6.5: Delež staršev glede na vir informacij o organiziranih počitniških dejavnostih (n= 214)	42
Slika 6.6: Delež anketirancev glede na vir informiranja o počitniških dejavnostih, po stopnji izobrazbe (n= 214)	43
Slika 6.7: Delež staršev, glede na strošek, ki jim ga predstavlja vključenost otroka v organizirane počitniške dejavnosti (n= 207)	43
Slika 6.8: Delež staršev glede na razloge za ne vključitev otrok v organizirane počitniške dejavnosti (n= 229).....	44
Slika 6.9: Delež staršev po posameznih razlogih za neudeležbo otrok v organiziranih počitniških dejavnostih glede na kraj bivanja (n= 229).....	45
Slika 6.10: Delež staršev, ki otroke vključi v letovanja glede na organizacijo, ki le-to organizira (n= 143)	46
Slika 6.11: Delež staršev glede na strošek, ki ga predstavlja vključenost otroka v letovanje (n= 142) ..	46
Slika 6.12: Delež staršev glede na razlog za neudeležbo otroka v organiziranih počitniških letovanjih (n= 299)	47
Slika 6.13: Delež staršev glede na najustreznejšo obliko varstva otrok v času počitnic (n= 430)	48
Slika 7.1: Delež staršev glede na vključenost otrok v interesne dejavnosti (n= 951)	49
Slika 7.2: Delež otrok glede na razloge za neobiskovanje interesnih dejavnosti (n= 317)	50
Slika 7.3: Delež staršev glede na strinjanje s trditvijo, da šola/vrtec nudi zadostno ponudbo različnih interesnih dejavnosti (n= 877)	51

Slika 7.4: Delež staršev glede na strinjanje s trditvijo, da šola/vrtec nudi zadostno ponudbo različnih interesnih dejavnosti po velikosti kraja bivanja (n= 877)	52
Slika 7.5: Delež otrok glede na pogostost obiskovanja interesnih dejavnosti (n= 617)	53
Slika 7.6: Delež otrok glede na vsebino interesnih dejavnosti, ki jih obiskujejo (n= 617)	54
Slika 7.7: Delež staršev glede na oceno finančnega stroška, ki ga predstavlja vključenost otroka v interesne dejavnosti (n= 617)	55
Slika 7.8: Delež staršev glede na mesečni znesek za interesne dejavnosti, v katere je vključen otrok (n= 617)	57
Slika 7.9: Delež posameznih izvajalcev interesnih dejavnosti, ki jih obiskujejo otroci (n= 617).....	58
Slika 7.10: Delež posameznih izvajalcev interesnih dejavnosti glede na kraj bivanja družin (n= 617).....	59
Slika 7.11: Prostori kjer poteka večina interesnih dejavnosti (n= 617).....	60
Slika 7.12: Delež otrok glede na način prevoza na interesne dejavnosti (n= 460)	61
Slika 7.13: Delež staršev glede na oceno obremenitve, ki jo prinaša obiskovanje interesnih dejavnosti otrok (n= 460)	62
Slika 7.14: Delež staršev glede na oceno razbremenitve v primeru izvajanja večine interesnih dejavnosti v šoli/vrtcu, ki ga otrok obiskuje (n= 460).....	63
Slika 7.15: Delež staršev glede na oceno razbremenitve v primeru organiziranega prevoza za obiskovanje interesnih dejavnosti otrok (n= 460)	64
Slika 8.1: Delež uporabnikov učne pomoči v zadnjem šolskem letu (n= 712)	65
Slika 8.2: Delež otrok, ki obiskuje učno pomoč glede na učni uspeh (n= 712).....	66
Slika 8.3: Delež otrok, ki obiskuje učno pomoč glede na stopnjo dosežene izobrazbe staršev (n= 712)	67
Slika 8.4: Delež posameznih izvajalcev učne pomoči (n= 134)	68
Slika 8.5: Delež staršev glede na vir informacij o učni pomoči (n= 134).....	69
Slika 8.6: Delež otrok, ki obiskujejo učno pomoč glede na pogostost obiskovanja (n= 134).....	70
Slika 8.7: Delež staršev glede na plačilo učne pomoči otrok (n= 134).....	71
Slika 9.1: Delež družin glede na prisotnost, dostopnost in vzdrževanost otroškega igrišča v bližini njihovega doma (n= 951).....	72
Slika 9.2: Delež družin glede na prisotnost, dostopnost in vzdrževanost športnega igrišča v bližini njihovega doma (n= 597).....	73
Slika 9.3: Prisotnost otroškega in športnega igrišča v bližini doma družin glede na tip naselja (n= 951)	74
Slika 10.1: Delež staršev, ki so v zadnjem letu koristili katere izmed storitev informiranja in izobraževanja za družine o temah, kot so: pogovori v družini, vzgoja otrok, kako pomagati otrokom pri učenju, pomen pozitivnih družinskih odnosov, napotki za varno mladost ipd.) (n= 951)	76
Slika 10.2: Delež staršev glede na razlog za neuporabo storitev informiranja ali izobraževanja (n= 608)	77
Slika 10.3: Delež staršev glede na vir informacij o tovrstnih storitvah (n= 314).....	78
Slika 10.4: Pogostost koriščenja tovrstnih storitev v zadnjem letu (n= 314)	79
Slika 10.5: Pogostost udeležbe na informiranjih in izobraževanjih – starši predšolskih otrok (n= 72)..	80
Slika 10.6: Delež staršev glede na oceno zadovoljstva z omenjeno storitvijo (n= 314).....	81
Slika 11.1: Delež družin glede na vir informacij o storitvah svetovanja (n= 37)	83
Slika 11.2: Pogostost koriščenja storitve družinskega svetovanja ali družinske terapije v zadnjem letu (n= 35)	84
Slika 11.3: Izvajalci storitev družinskega svetovanja ali družinske terapije (n= 37)	84
Slika 11.4: Povezava med plačilom storitve in izobrazbo partnerjev anketiranih staršev (n= 29)	85
Slika 11.5: Delež družin glede na plačilo storitev družinskega svetovanja ali družinske terapije po posameznih izvajalcih storitev (n= 37)	86
Slika 11.6: Ocena zadovoljstva s storitvijo družinskega svetovanja ali družinske terapije (n= 37).....	87
Slika 11.7: Povezava med oceno časovne dostopnosti storitve in kraja bivanja (n= 34).....	88
Slika 11.8: Povezava med oceno časovne dostopnosti storitve in zakonskim stanom (n= 34).....	88
Slika 12.1: Delež staršev glede na pogostost povezovanja v spletne forume oziroma spletne skupnosti (n= 920)	90
Slika 12.2: Povezava med pogostostjo povezovanja v spletna socialna omrežja in starostjo (n= 898).....	91
Slika 12.3: Povezava med pogostostjo povezovanja v socialna omrežja in zakonskim stanom (n= 897)	92
Slika 12.4: Uporaba spletnih skupnosti za medsebojno izmenjavo koristnih informacij (n= 890).....	92
Slika 12.5: Povezava med pogostostjo uporabe spletnih strani za medsebojno izmenjavo koristnih informacij in starostjo (n= 885)	93

Slika 12.6: Povezava med pogostostjo uporabe spletnih skupnosti za izražanje občutij in starostjo anketiranih staršev (n= 889).....	94
---	----

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 2.1 Dohodkovni razredi za plačilo vrtca	26
---	----

I UVOD

V skladu z opredelitvijo, zapisano v Resoluciji o temeljih oblikovanja družinske politike (1993), s »pojmom družinska politika označujemo celoto socialnih, ekonomskih, pravnih, pedagoških, zdravstvenih, fiskalnih in drugih ukrepov, ki jih določen politično-administrativni sistem izvaja, da bi posredno ali neposredno vplival na življenjske pogoje družin oziroma njihovih članov, njihov nastanek in razvoj«.

Izhajajoč iz načel in ciljev družinske politike se ukrepi družinske politike oblikujejo in uresničujejo na različnih področjih: na ekonomsko-fiskalnem področju, na področju družbenih služb in drugih dejavnosti, na področju politike zaposlovanja ter na področju stanovanjske politike. Vsako izmed navedenih področij zahteva posebno obravnavo, zaradi preobsežnosti in kompleksnosti obravnavane tematike pa raziskava ne more zaobjeti vseh področij, zato smo se omejili le na eno izmed področij in sicer na dopolnile programe za izboljšanje kvalitete življenja družin.

Predmet raziskave je tako področje družbenih služb in dejavnosti, ki vključuje splošne službe (otroško varstvo in izobraževanje) ter predvsem posebne službe, ki so namenjene neposredno družini. To so različni servisi za informiranje, izobraževanje in svetovanje staršem in otrokom ter različni servisi za pomoč družinam na domu. V Programu za otroke in mladino 2006-2016 je v poglavju o družinski politiki opredeljena strategija za uresničevanje tega cilja in sicer »Zagotoviti večjo in lažjo dostopnost do različnih storitev vsem članom družine in omogočiti večjo pluralizacijo storitev z zasebnimi ponudbami«. V izvajanje teh programov se tako na podlagi vsakoletnih razpisov za sofinanciranje programov za pomoč družinam vključuje zasebni sektor, predvsem nevladni sektor. Podlaga za uresničevanje omenjenega cilja in strategije pa je nedvomno izvedba raziskave o potrebah družin po različnih oblikah »storitev«, ki je zapisana tudi v osnutku Akcijskega načrta za izvajanje programa za otroke in mladino v RS za obdobje 2007-2009.

V ta namen smo izvedli obsežno raziskavo, s katero smo ugotavljali subjektivne in objektivne potrebe družin, s poudarkom na usklajevanju poklicnega in družinskega življenja, ustreznost njihove pokritosti ter vrzeli v njihovem zadovoljevanju.

Objektivne potrebe družin smo ugotavljali tako s strani povpraševanja po storitvah kot s strani ponudbe storitev. In sicer na strani povpraševanja na podlagi koriščenja posameznih storitev s strani družin, s strani ponudbe pa na podlagi zagotavljanja storitev v posameznem lokalnem okolju. Subjektivne potrebe družin smo ugotavljali na podlagi izraženih potreb in želja staršev po oblikah storitev.

V raziskavo smo tako vključil naslednja pomembna področja za kvaliteto življenja družin: redno dnevno varstvo predšolskih otrok; podaljšano/popoldansko bivanje za osnovnošolsko populacijo; občasno dopoldansko, popoldansko in večerno varstvo; počitniško varstvo in letovanja; interesne dejavnosti; učna pomoč; informiranje in izobraževanje namenjeno družinam; svetovanje družinam in družinska terapija. Zanimalo nas je tudi, v kolikšni meri se družine za nasvete in pomoč poslužujejo sodobnih informacijsko-komunikacijskih tehnologij kot so spletna socialna omrežja, forumi in klepetalnice. Poseben poudarek je bil namenjen prevozom v redno dnevno varstvo, šolo in interesne dejavnosti otrok ter analizi za bivanje do družin prijaznega lokalnega okolja. Na podlagi ključnih ugotovitev raziskave smo pripravili predloge in priporočila državi, regijam in lokalnim skupnostim za povečanje ponudbe in vrste storitev družinam.

II TEORETSKA IZHODIŠČA IN RAZISKOVALNI OKVIR

1 TEORETSKA IZHODIŠČA

Pri ugotavljanju potreb družin se opiramo na ugotovitve raziskav o sorodniški opori in ekonomskih okoliščinah družin, teoretski konceptualni okvir raziskave pa predstavlja koncept sistema blaginje.

Za prebivalce Slovenije je značilno, da se v primerih, ko se znajdejo v stiski (čustveni, zdravstveni, materialni ali finančni) po oporo in pomoč večinoma obračajo na sorodstvo. O tem pričajo rezultati številnih raziskav o omrežjih socialne opore posameznikov v Sloveniji (npr. Ferligoj in dr. 2002; Ferligoj in dr. 2000; Ule in dr. 2003; Iglíč 1988).

Sorodstvo lahko v Sloveniji tako še vedno štejemo za enega izmed tradicionalnih zaščitnih okvirov posameznika. O velikem pomenu sorodstvenih vezi za posameznika dodatno priča tudi podatek o zelo nizkem deležu oseb, ki se po oporo in pomoč obrnejo na formalne vire pomoči, še posebej, ko potrebujejo emocionalno oporo in oporo v primeru bolezni. Takšna situacija se lahko izkaže kot problematična iz dveh strani. Na eni strani lahko pomeni veliko obremenjenost neformalnih virov pomoči, še posebej družine, in znotraj nje glavnih ponudnic emocionalne opore in opore v primeru bolezni – žensk. Na drugi strani pa imamo nekatere skupine prebivalstva, t. i. ranljive skupine prebivalstva (na primer posamezniki, ki živijo v enostarševskih družinah; starejše osebe, ki živijo same; ovdovele osebe, ki živijo same; osebe z nizkimi dohodki), ki imajo zaradi različnih razlogov na voljo majhno število družinskih članov in drugih oseb, na katere se lahko obrnejo po pomoč in oporo. Ob podatku, da se le slabe 4 % oseb, ki živijo v gospodinjstvih z nizkimi prihodki, po emocionalno oporo obrne na formalne vire, je ta situacija toliko bolj zaskrbljujoča (Dremelj 2007).

Na tem mestu se postavlja vprašanje, kaj je razlog, da le tako majhen delež oseb poišče pomoč pri formalnih virih pomoči. Potrebe po formalnih virih pomoči družini vsekakor so, saj podatki kažejo, da je v Sloveniji na primer v veliki meri še vedno navzoča dvojna obremenjenost žensk. Ob emancipaciji iz spolno določene vloge, ki se pri ženskah kaže predvsem v vse večji udeležbi na trgu delovne sile, pa porazdelitev dela znotraj družine in gospodinjstva ostaja strukturirana po spolu, o

čemer nam pričajo podatki o porabi časa moških in žensk za posamezne aktivnosti znotraj in zunaj družine in gospodinjstva (Dremelj 2007). V zadnjih desetih letih so se, kot ugotavljajo tudi Nagode, Kolarič in Hlebec (2004), pojavile nove oblike pomoči, namenjene predvsem starostnikom, ki bivajo na domu. Ta pomoč je v določeni meri razbremenila družino. Kaže pa se potreba tudi po drugih oblikah pomoči družini, ki izhaja iz že omenjenega naraščajočega zaposlovanja žensk, pomanjkanja dnevnega varstva otrok, podaljševanja delovnega časa, geografske mobilnosti zaposlenih oseb v družini in drugih dejavnikov.

V skladu s tem bomo z raziskavo o potrebah družin po različnih oblikah storitev skušali ugotoviti, kakšne so zmožnosti formalnih virov pomoči za zadovoljitev potreb posameznikov in predvsem družin in kakšne so potrebe po dodatnih oblikah formalne pomoči. Pri tem se bomo podrobneje osredotočili na obstoječo ponudbo formalnih pomoči posameznikom in družinam, dostopnost obstoječe formalne pomoči, prepoznavnost ter geografsko pokritost le-te v Sloveniji.

Teoretski konceptualni okvir pa predstavlja koncept sistema blaginje (Kolarič in dr. 2002, Kolarič 2009, Črnak-Meglič in Rakar 2009). Gre za širši koncept od koncepta tipov države blaginje. Sfera države predstavlja zgolj del sistema blaginje, katerega sestavni del sta še sfera trga in sfera civilne družbe in skupnosti. Sistem blaginje se nanaša na koncept »pluralizma blaginje« (welfare pluralism) in "trikotnika blaginje" (Pestoff 1992; Johnson 1990, Evers in Laville 2004). Ti koncepti se osredotočajo na specifičnost interakcij med temi sferami, hierarhija med sferami pa je merilo ločevanja različnih tipov sistemov blaginje. V okviru sistema blaginje je sfera države operacionalizirana z javnimi neprofitnimi organizacijami kot producentkami dobrin in storitev, z obveznimi in nacionalnimi sistemi socialnih zavarovanj in s shemami socialnih pomoči. Sfera trga se nanaša na zasebne profitne organizacije kot producentke kolektivnih dobrin in storitev in zasebne zavarovalne sheme. Sfero civilne družbe sestavljajo zasebne neprofitne organizacije ali pri nas bolj uveljavljen termin nevladne organizacije, sfero skupnosti pa neformalna socialna omrežja, v okviru katerih poteka skrb za socialno varnost in blaginjo njihovih članov (Kolarič in dr. 2002: 55).

Zasebni neprofitni sektor oziroma nevladni sektor ima v različnih modelih sistemov blaginje različne vloge. Njegova vloga se razlikuje tudi glede na področja njegovega delovanja. Vloga nevladnega sektorja v sistemu blaginje ali na posameznih področjih delovanja je lahko primarna, komplementarna oziroma dopolnjujoča in suplementarna ali nadomeščajoča (Kramer 1981, v Črnak-Meglič 2000: 97–99). Primarna vloga zasebnega neprofitnega sektorja pomeni, da so nevladne organizacije primarni producent kolektivnih dobrin in storitev. V primeru komplementarne vloge nevladne organizacije dopolnjujejo dejavnost javnih producentov s storitvami, ki se po kvaliteti razlikujejo. Kadar pa nevladne organizacije širijo ponudbo kolektivnih dobrin in storitev s podobnimi storitvami kot jih zagotavljajo javni producenti, kot nadomestilo za storitve javnih producentov, takrat imajo suplementarno vlogo. Koncept pluralnega sistema blaginje se je tako razvil v okviru teoretskih naporov za pojasnitev dejanskega obstoja različnih načinov zagotavljanja družbene blaginje ljudi. Produkcija dobrin in storitev je v njem razumljena kot celovit sistem, ki ga sestavljajo posamezni storitveni podsistemi, ki se včasih med seboj nadomeščajo, včasih so si komplementarni, pogosto pa oboje (Kolarič in dr. 2002).

2 TEZE IN RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Predmet raziskave je področje družbenih služb in dejavnosti, ki vključuje splošne službe (otroško varstvo in izobraževanje) ter predvsem posebne službe, ki so namenjene neposredno družini. To so različni servisi za informiranje, izobraževanje in svetovanje staršem in otrokom ter različni servisi za pomoč družinam na domu.

Osnovna raziskovalna vprašanja so:

- 1) Katere so osnovne potrebe družin s področja družbenih skrbi oziroma katere storitve družine potrebujejo?
- 2) Kako družine zadovoljujejo svoje potrebe – ali je na voljo dovolj storitev?
- 3) Ali družine katerih potreb ne morejo zadovoljiti – zakaj ne (cenovna nedostopnost, krajevna nedostopnost, premalo ponudbe, neprimerna ponudba ipd.)?

V raziskavi smo se osredotočili na potrebe družin po cenovno dostopnih programih in storitvah družinam, ki bi jih MDDSZ v prihodnje lahko sofinanciralo. Poleg tega je poudarek na tem, kako se dostopnost in pokritost dejavnosti ter storitev za družine razlikuje glede na velikost in stopnjo urbanizacije kraja ter glede na regije.

Na podlagi ugotovitev predhodnih raziskav o vlogi neformalnih socialnih omrežij pri zadovoljevanju potreb družin (Dremelj 2007, Nagode in dr. 2003, Novak in dr. 2008, Novak 2004, Črnak-Meglič in dr. 2009) najbolj ranljivo in pomoči potrebno populacijo predstavljajo družine z najšibkejšimi omrežji socialne opore. To so predvsem družine z nizkimi dohodki, enostarševske družine in družine, ki so geografsko oddaljene od izvornih družin. Posledično takšne družine različne oblike storitev in pomoči družinam najbolj potrebujejo, si jih pa najtežje privoščijo. Zato smo se v raziskavi, poleg potreb družin v splošnem, posebej osredotočili tudi na potrebe te populacije.

V okviru opredelitve sistema blaginje nas je poleg ugotavljanja potreb družin zanimalo tudi, kakšno vlogo imajo pri zadovoljevanju tovrstnih potreb različni izvajalci storitev kot so javne organizacije (vrtci, šole, centri za socialno delo ipd.), zasebne neprofitne organizacije oziroma nevladne organizacije (društva, zavodi ipd.) in tržne komercialne organizacije. Glede na to, da so predmet raziskave predvsem dopolnilni programi za zadovoljevanje potreb družin, ki jih v veliki meri izvajajo tudi nevladne organizacije, nas je še posebej zanimala njihova vloga kot podlaga pri oblikovanju prihodnjih javnih razpisov za (so)financiranje programov v podporo družinam. Njihova vloga je glede na posamezna proučevana področja različna, kar je razvidno tudi iz ugotovitev raziskave, ki so predstavljene v nadaljevanju.

3 RAZISKOVALNI OKVIR

Potrebe družin so zelo kompleksno in obširno področje, ki v takšnem obsegu pri nas še ni bilo raziskano. Raziskavo smo zato izvedli v dveh delih: v prvem delu smo izvedli kvalitativno raziskavo s pomočjo fokusnih skupin oziroma skupinskih intervjujev, v katero so bili vključeni tako starši predšolskih in šolskih otrok kot tudi

ponudniki različnih storitev za izboljšanje kvalitete življenja družin. Ugotovitve fokusnih skupin so nam služile za izdelavo anketnega vprašalnika za izvedbo kvantitativne raziskave na reprezentativnem vzorcu družin z otroki.

3.1 FOKUSNE SKUPINE MED IZVAJALCI STORITEV ZA DRUŽINE IN MED STARŠI PREDŠOLSKIH IN ŠOLSKIH OTROK

Metoda fokusnih skupin je ena od kvalitativnih metod za zbiranje, analizo in interpretacijo podatkov, ki se pogosto uporablja tudi kot pomožna metoda za izvedbo obsežnejše kvantitativne raziskave (glej Klemenčič in Hlebec 2007).

Fokusne skupine smo izvedli med izvajalci storitev za družine in med starši predšolskih in šolskih otrok v mesecu marcu in aprilu 2009. Z izvajalci storitev smo izvedli dve fokusni skupini in sicer z nevladnimi organizacijami in s komercialnimi ponudniki storitev. S starši predšolskih in šolskih otrok pa smo izvedli tri fokusne skupine, eno v vrtcu in dve v šoli, pri tem pa smo bili pozorni na stopnjo urbanizacije okolja. Tako smo eno fokusno skupino izvedli v mestnem okolju, drugi dve pa v primestnem in vaškem okolju.

Fokusne skupine z izvajalci storitev:

1. Fokusna skupina z izvajalci storitev – nevladne organizacije (predvidenih 8 do 10 udeležencev):

Na pogovor smo povabili nevladne organizacije, ki smo jih izbrali izmed tistih, ki so se prijavile na Javni razpis za sofinanciranje programov v podporo družini v letu 2007 in 2008, pri tem smo upoštevali tudi geografsko razpršenost. Na pogovor smo povabili tudi predstavnika javne organizacije. Fokusne skupine se je udeležilo 10 udeležencev iz 9 organizacij: 8 iz nevladnih organizacij in 1 iz javnega zavoda.

2. Fokusna skupina z izvajalci storitev – komercialni sektor (predvidenih 8 do 10 udeležencev):

Izbor smo pripravili na podlagi organizacij, ki so se prijavile na Javni razpis za sofinanciranje programov v podporo družini v letu 2007 in 2008 (le eden) ter na podlagi ponudb objavljenih na spletu in spletnih forumih, pri tem smo upoštevali tudi

geografsko razpršenost. Pogovora se je udeležilo le 5 udeležencev iz komercialnih organizacij, pretežno iz Ljubljane in okolice.

Fokusne skupine med starši s predšolskimi in šolskimi otroki:

1. Fokusna skupina – Vrtec Ledina Ljubljana (fokusne skupine se je udeležilo 12 udeležencev).
2. Fokusna skupina – Osnovna šola Šenčur (fokusne skupine sta se udeležila 2 udeleženca).
3. Fokusna skupina – Osnovna šola 8 talcev – Logatec (fokusne skupine se je udeležilo 11 udeležencev).

Izvajalcem storitev in staršem smo vnaprej poslali motivacijsko pismo za udeležbo na fokusnih skupinah, v katerem smo jim na kratko predstavili namen raziskave in temo pogovora. Povabljene izvajalce storitev smo poklicali še po telefonu. Pogovore z izvajalci storitev smo izvedli v prostorih IRSSV. Za izvedbo fokusnih skupin v vrtcu in šolah smo se s prošnjo za sodelovanje obrnili na ravnateljice, pri organizaciji fokusnih skupin pa so nam pomagale vzgojiteljice in učiteljice. Fokusne skupine so potekale v prostorih vrtca in šole. Ker želimo ugotoviti kakšne so potrebe družin z otroki različnih starosti, smo jih prosili, da v fokusnih skupinah sodelujejo predvsem starši, ki imajo otroke tako v vrtcu kot v osnovni šoli.

Fokusne skupine smo v skladu z metodologijo izvajali v dvoje in sicer eden v vlogi moderatorja, drugi pa v vlogi zapisovalca. Udeležence smo tudi zaprosili, da izpolnijo kratek vprašalnik; pri izvajalcih storitev o dejavnosti in financiranju njihove organizacije, starše pa smo povprašali o osnovnih demografskih podatkih. Udeležencem smo v uvodnem nagovoru predstavili namen raziskave in potek fokusne skupine, nato pa smo pogovor izvedli na podlagi vnaprej pripravljenih smernic za pogovor (glej prilogi 1 in 2). Fokusne skupine smo tudi snemali na diktafon. Za vsako fokusno skupino smo pripravili prepise pogovorov. Na podlagi analize prepisov smo povzeli osnovne ugotovitve, ki so nam služile za izdelavo osnutka vprašalnika.

Za pridobitev bolj poglobljenega vpogleda v potrebe družin smo izvedli še dva intervjuja z organizacijama, ki pokrivata področje varstva otrok na domu ter kulturne dejavnosti za mlade na območju Ljubljane.

V skladu s temeljnimi področji izvajanja ukrepov družinske politike kot so zapisani v Resoluciji o temeljih oblikovanja družinske politike (1993), smo pogovor razdelili na tri glavne tematske sklope. Prvi tematski sklop so bili programi v podporo družini (npr. programi družinske mediacije, programi mladinskih in družinskih centrov, interesne in izvenšolske dejavnosti, preživljanje prostega časa, pomoč pri učenju, servisi za informiranje in svetovanje staršem, šole za starše, pomoč na domu ipd.). Zanimalo nas je, katere programe družine potrebujejo, kako trenutno zadovoljujejo te potrebe in kaj bi želeli, da bi se izboljšalo.

Glede na to, da je za kvaliteto družinskega življenja zelo pomembno usklajevanje delovnega in družinskega življenja (npr. možnost dela za krajši delovni čas, fleksibilnost delovnega časa, varnost zaposlitve, družini prijazna politika podjetij, varstvo otrok, odpiralni čas vrtcev in šol, pomoč na domu, enakovredno partnerstvo ipd.) smo želeli pridobiti tudi pogled v to, kakšne storitve, programe in ukrepe bi potrebovale družine za lažje usklajevanje družinskega in poklicnega življenja, kako jih trenutno zadovoljujejo in kaj bi želeli izboljšati. Na podoben način smo se na koncu pogovorili o družinam prijaznem okolju (npr. otroška igrišča, prireditve in kulturni programi za otroke, športne aktivnosti, previjalnice in prostor za dojenje, bližina vrtca, šole, zdravstvenega doma, trgovine ipd.) (glej prilogo 1 in 2).

3.1.1 OSNOVNE UGOTOVITVE FOKUSNIH SKUPIN

Temeljne potrebe in problemi družin, ki so jih udeleženci izpostavili na fokusnih skupinah, so naslednji.

Predvsem starši so kot velik problem izpostavili logistične težave, ki zadevajo prevoze otrok na popoldanske interesne dejavnosti in zapolnitev časa od zaključka šole pa do prihoda staršev. Kot rešitev tega problema so predlagali, da bi se čim več dejavnosti izvajalo v šolskih prostorih, dobrodošli so tudi programi kot je na

primer program »nikoli sam«, potrebovali pa bi tudi organizirane prevoze, na primer šolski avtobus za obiskovanje interesnih dejavnosti.

Tako predstavniki nevladnih organizacij kot tudi starši so kot problem izpostavili nezadostno seznanjenost s storitvami, ki so na voljo. Za povečanje tovrstne informiranosti staršev predlagajo izdajo brošur in vzpostavitev nekakšne »info točke za starše« na lokalni ravni.

Tako starši kot izvajalci storitev so izpostavili problem cenovne dostopnosti storitev, ki so na voljo. Menijo, da je pereč problem nezadostna ponudba in prezasedenost storitev, ki so cenovno dostopne oziroma so (so)financirane s strani države ali občine (npr. letovanja za otroke, svetovalne službe). Ti problemi se v sedanjih gospodarskih okoliščinah še zaostrujejo.

Udeleženci fokusnih skupin so izpostavili potrebo po občasnem in stalnem varstvu na domu. To je pereč problem predvsem od zaključka porodniške do vstopa otroka v vrtec. Predlagajo uvedbo koncepta »nadomestnih babic«, s katerim bi hkrati reševali potrebo po varstvu otrok in problem brezposelnosti starejših žensk.

Starši so kot vse večji problem izpostavili pomanjkanje prostora v vrtcih in odpiralnega časa vrtcev. To predstavlja problem predvsem za tiste družine, ki živijo na podeželju ali primestnem okolju in se vozijo na delo v mesto.

Tako starši kot predstavniki izvajalcev storitev so poudarili, da obstaja potreba po storitvah in različnih oblikah občasnega varstva za tiste otroke, ki niso v vrtcu.

Predvsem izvajalci storitev (tako nevladne kot komercialne organizacije) so izpostavili potrebo po programih druženja za kvalitetno preživljanje prostega časa za celo družino in po počitniškem varstvu.

Udeleženci iz nevladnih organizacij vidijo velik problem v tem, kako pritegniti v programe pomoči tiste, ki takšno pomoč najbolj potrebujejo. Menijo, da je lahko rešitev v več programih brezplačnih aktivnosti za otroke in celo družino ter v brezplačni učni pomoči, s čimer bi v programe pomoči pritegnili družine, ki tovrstno pomoč najbolj potrebujejo.

Kot problem so udeleženci izpostavili pomanjkanje igrišč, predvsem v novejših stanovanjskih soseskah ter neobstoje pokritih igrišč, kjer bi lahko otroke pustili v varstvu za kakšno uro.

Glede krajšega delovnega časa in družinam prijaznih podjetij so udeleženci poudarili, da je to pri nas v zakonodaji dobro urejeno, v praksi pa ni uresničljivo. Vsi udeleženci so izpostavili potrebo po vrtcih v bližini službe.

Na podlagi temeljnih ugotovitev fokusnih skupin smo oblikovali preglednico potreb družin, ki nam je služila kot izhodišče za oblikovanje vprašalnika (glej prilogo 3).

3.2 RAZISKAVA O POTREBAH DRUŽIN PO RAZLIČNIH OBLIKAH STORITEV

Anketa o potrebah družin po različnih oblikah storitev je bila izvedena oktobra 2009 v okviru Centra za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij na Fakulteti za družbene vede, Univerze v Ljubljani. Podatki so bili zbrani telefonsko z računalniško podprtim anketiranjem na podlagi naključnega izbora telefonskih števil fizičnih oseb v Sloveniji proporcionalno glede na zastopanost po omrežnih skupinah.

Vzorec je reprezentativen za družine z mladoletnimi otroki, kar pomeni, da ta odraža del strukture prebivalstva Slovenije. Vključuje 951 družin. Glede na tematiko je na anketo odgovarjal eden od staršev otrok.

Anketiranje je glede na oceno velikosti populacije (približno 30% gospodinjestev) trajalo nekoliko dlje kot je bilo načrtovano. Razlog je bil v oteženi dostopnosti do mlajše aktivne populacije, ki je poleg večje delovne in mobilnostne dinamike gotovo povezan tudi z zmanjšanjem števila t.i. fiksnih telefonov prav znotraj te populacije.

3.2.1 OPIS VPRAŠALNIKA

Za potrebe anketiranja smo oblikovali anketni vprašalnik (glej prilogo 4), ki vključuje tri podsklope vprašanj: 1) podsklop vprašanj za starše predšolskih otrok, 2) podsklop vprašanj za starše osnovnošolskih otrok in 3) podsklop vprašanj za starše srednješolskih otrok.

Vprašanja pokrivajo več vsebinskih sklopov: sociodemografski podatki; redno dnevno varstvo (za predšolske in osnovnošolske otroke); občasno dopoldansko, popoldansko in večerno varstvo (za predšolske in osnovnošolske otroke); počitniško varstvo (za osnovnošolske otroke); prevozi (za predšolske in osnovnošolske otroke); interesne dejavnosti; učna pomoč (za osnovnošolske in srednješolske otroke); družinam prijazno lokalno okolje; informiranje in izobraževanje namenjeno družinam; svetovanje družinam in družinska terapija ter uporaba spletnih forumov, socialnih omrežij in klepetalnic.

3.2.2 METODE ZA ANALIZO PODATKOV

Statistična analiza podatkov je bila izvedena s pomočjo programa SPSS. Za analizo podatkov po posameznih vsebinskih sklopih smo uporabili univariatne in bivariatne statistične metode. Posebej smo bili pozorni na razlike v potrebah družin glede na različne sociodemografske spremenljivke: materialni položaj in dohodek družin, tip družin, izobrazba in zaposlitveni status staršev, geografska oddaljenost od izvornih družin, velikost in stopnja urbanizacije kraja ter regija.

Podatke, zbrane s pomočjo anketiranja, smo analizirali najprej s pomočjo opisnih statistik (univariatna analiza). Uporabili smo predvsem frekvenčne porazdelitve, povprečno vrednost (povprečje ali aritmetična sredina), mere razpršenosti (standardni odklon) ter minimalno in maksimalno vrednost.

Pri preverjanju razlik in povezanosti (bivariatna analiza) smo uporabili sledeče metode:

- Hi – kvadrat preizkus (χ^2), s katerim smo ugotavljali ali obstaja povezanost med dvema nominalnima spremenljivkama. Nizka vrednost signifikance (pod 0,05) pomeni, da med spremenljivkama obstaja statistično značilna povezanost, kar smo poudarili v tekstu pri interpretaciji rezultatov. Reševanje problema nizkih frekvenc (ponavadi celice s pet enotami al manj) smo reševali s Kullbackovim 2l preizkusom. Sagadin (2003) trdi, da se z njim izognemo zagatam z nizkimi teoretičnimi celičnimi frekvencami pri hi kvadrat preizkusu in da ga lahko uporabimo, četudi so teoretične frekvence manjše od 5, kar smo

storili tudi v našem primeru. V tekstu nismo izpisovali vrednosti testa in povezanosti, ampak smo v primeru, ko smo zaznali statistično značilno povezanost, le-to v tekstu poudarili.

- T – test, s katerim smo preverili ali je povprečna vrednost iste spremenljivke v eni skupini enot različna od povprečne vrednosti v drugi skupini enot. Na primer, ali obstaja razlika v povprečni starosti med spoloma. Vrednosti testa nismo izpisovali, v tekstu smo le poudarili statistično pomembno razliko, tam kjer smo jo zaznali.
- Analiza variance, ki smo jo uporabili za primerjavo več skupin in za analizo razlik vseh možnih kombinacij. To metodo smo na primer izbrali za testiranje razlik glede na dohodek. Vrednosti testa nismo izpisovali, v tekstu smo le poudarili statistično pomembno razliko, tam kjer smo jo zaznali.
- Korelacijski koeficient, kjer sta nas zanimali smer in stopnja povezanosti oziroma korelacije med spremenljivkami. Uporabili smo Pearsonov koeficient korelacije. V tekstu vrednosti koeficienta in povezanosti nismo posebej izpisovali, ampak smo, tam kjer smo jo zaznali, samo poudarili obstoj statistično značilne povezanosti.

III ANALIZA IN INTERPRETACIJE: Raziskava o potrebah družin po različnih oblikah storitev

V raziskavo o potrebah družin po različnih oblikah storitev je bilo vključenih 951 družin z mladoletnimi otroki. Med njimi je bila četrtnina (239 družin) družin z vsaj enim predšolskim otrokom, slabo polovico (455 družin) so predstavljale družine z vsaj enim šolskim otrokom, dobro četrtnino (257 družin) pa družine z vsaj enim srednješolskim otrokom.

V nadaljevanju so po posameznih podpoglavjih predstavljene glavne ugotovitve raziskave. Podpoglavja se nanašajo na različne podskupine anketiranih, kar je ustrezno navedeno v naslovu posameznega podpoglavja. Tako so na primer v podpoglavju o rednem dnevnem varstvu otrok predstavljeni odgovori staršev predšolskih otrok.

1 SOCIODEMOGRAFSKA STRUKTURA ANKETIRANCEV

Na vprašanja so odgovarjali starši otrok. Ugotovimo, da je odgovarjalo precej več žensk kot moških (75,3 % žensk).

Glede na starostno sestavo ugotovimo, da so anketirani starši v povprečju stari 40 let, najstarejši šteje 80 let, najmlajši pa 18 let.

Skoraj tri četrtine anketiranih staršev je poročenih (73,7 %), slaba petina jih živi v izvenzakonski skupnosti (17 %), ostali pa so ali samski (4,9 %) ali ločeni oziroma razvezani (3,1 %) ali ovdoveli (1,3 %).

Glede na izobrazbeno sestavo med anketiranimi starši prevladujejo tisti s srednjo (39,4 %) ter višjo in visoko izobrazbo (39,2 %), prav tako med njihovimi partnerji, med katerimi je 41 % takih s srednjo in 30,8 % z višjo in visoko izobrazbo. Rečemo lahko, da imajo anketirani starši v povprečju srednjo stopnjo izobrazbe.

Velika večina anketiranih staršev je zaposlena za polni delovni čas (75,5 %), prav tako njihovi partnerji (80,3 %).

Anketirance smo na podlagi informacij o tem, kdo poleg njih še živi v istem gospodinjstvu, razvrstili v štiri različne tipe družin oziroma gospodinjstev. Velika

večina anketiranih staršev živi v dvostarševski družini (71,2 %). V razširjeni dvostarševski družini jih živi 15,7 %, v enostarševski 6,6 % in v razširjeni enostarševski pa 4,8 %. Nekaterih staršev nismo mogli uvrstiti v nobenega izmed naštetih tipov družin (1,7 %).

Glede na kraj bivanja ugotavljamo, da skoraj polovica anketiranih staršev živi na podeželju (47,8 %), približno četrtnina (25,7 %) v manjšem kraju ali mestu, približno desetina v Ljubljani ali Mariboru (10,3 %) in primestju (9,2 %) ter 7 % v večjem mestu.

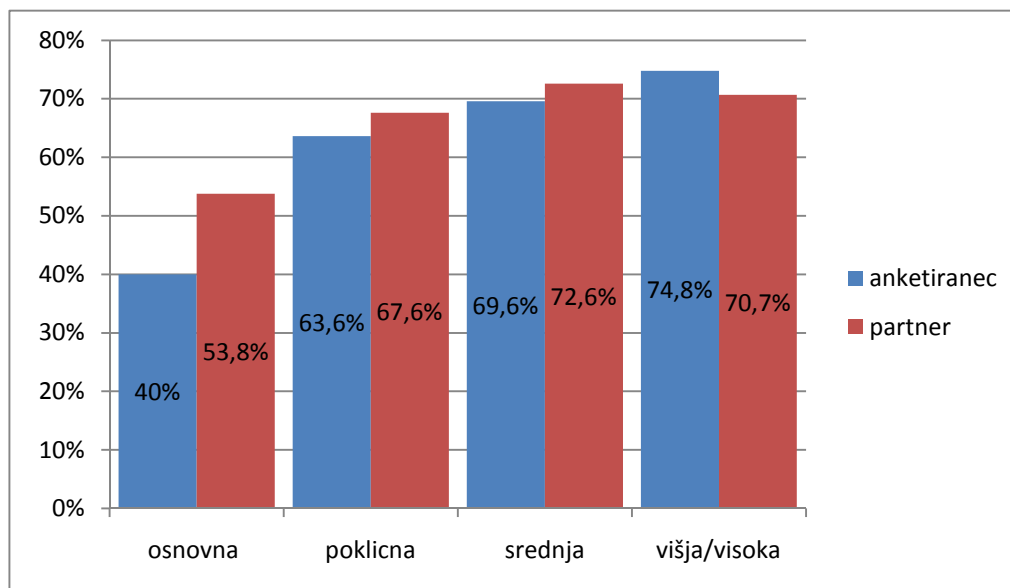
Starši anketiranih v povprečju živijo dokaj blizu doma anketiranih. Dobra petina (24,5 % starši anketiranih in 19,6 % starši partnerjev) jih živi v istem gospodinjstvu ali hiši, dobra tretjina pa je oddaljena manj kot pol ure vožnje z avtom (34,2 % staršev anketiranih in 35,2 % staršev partnerjev). Približno desetina staršev anketiranih je od njih oddaljena več kot eno uro vožnje z avtomobilom, približno desetina anketiranih pa ima že pokojne starše.

Starše smo povprašali tudi po mesečnem neto prihodku gospodinjstva. Podatek nam je zaupala le dobra polovica vseh vprašanih (55 %). Na podlagi teh odgovorov ugotavljamo, da je v septembru 2009 povprečni mesečni neto prihodek na člana gospodinjstva znašal 466 € (najnižji je znašal 8 € najvišji pa 2000 €). Po vsej verjetnosti bolj realen odraz finančnih in materialnih razmer anketiranih staršev kaže njihova lastna ocena materialnega standarda na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni najnižji standard, 5 pa najvišji standard. Glede na to oceno se izkaže, da velika večina (64,4 %) svoj materialni položaj ocenjuje kot nekje vmes med najnižjim in najvišjim standardom. Dokaj nizek odstotek staršev svoj položaj umešča v najnižji standard (3,9 %) ali v najvišji (2,7 %).

2 REDNO DNEVNO VARSTVO – PREDŠOLSKI OTROCI

Na vprašanja o rednem dnevnem varstvu otrok so odgovarjali le starši predšolskih otrok. Podatki kažejo, da je v vrtec vključenih skoraj 70 % predšolskih otrok. Število otrok, vključenih v vrtec narašča z višanjem izobrazbe staršev ter urbanizacijo kraja bivanja.

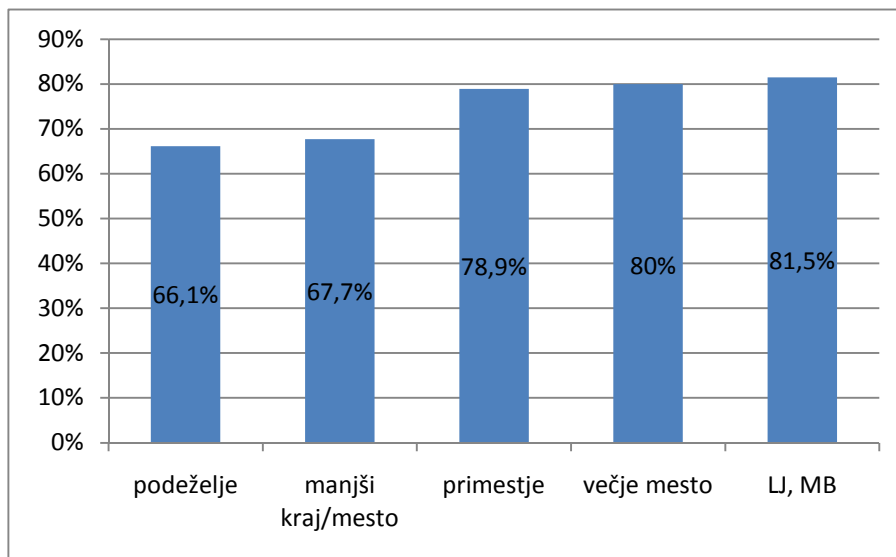
Slika 2.1: Delež vključenih otrok v vrtec glede na izobrazbo staršev (n= 239)

Podpovprečen delež vključenosti otrok v vrtec beležimo le pri starših z osnovnošolsko izobrazbo.

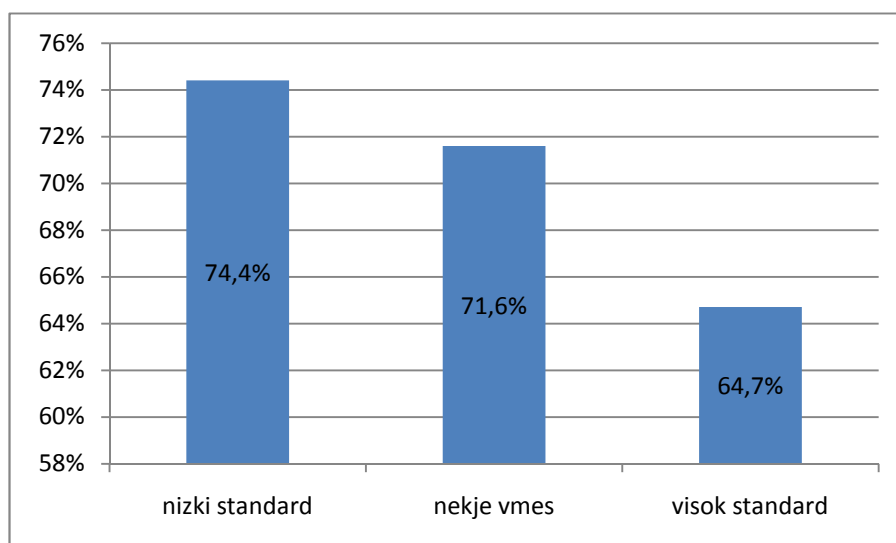
Glede kraja bivanja družine je pričakovano večji delež vključenih v vrtec med otroki, ki bivajo v večjih mestih (80 %), predvsem pa v Mariboru in Ljubljani (81,5 %) ter v primestnih okoljih (78,9 %).

Slika 2.2: Delež vključenih otrok v vrtec glede na kraj bivanja (n= 239)

Materialni status in dohodek na družinskega člana nimata statistično značilnega vpliva na vključenost otrok v vrtec. Vendar pa podatki kažejo, da je v vrtec vključen največji delež otrok staršev, ki zase ocenjujejo, da imajo nizek standard, kar bi lahko nakazovalo, da je lestvica doplačil za vrtec najbolj ugodna prav za to skupino staršev. Na drugi strani pa je v vrtcu najmanjši delež otrok tistih staršev, ki zase ocenjujejo, da imajo visok standard, iz česar bi morda lahko sklepali, da jim visok standard omogoča večje možnosti izbire oblik varstva otrok (glej sliko 2.3).

Slika 2.3: Delež vključenih otrok v vrtec glede na materialne razmere (n= 239)

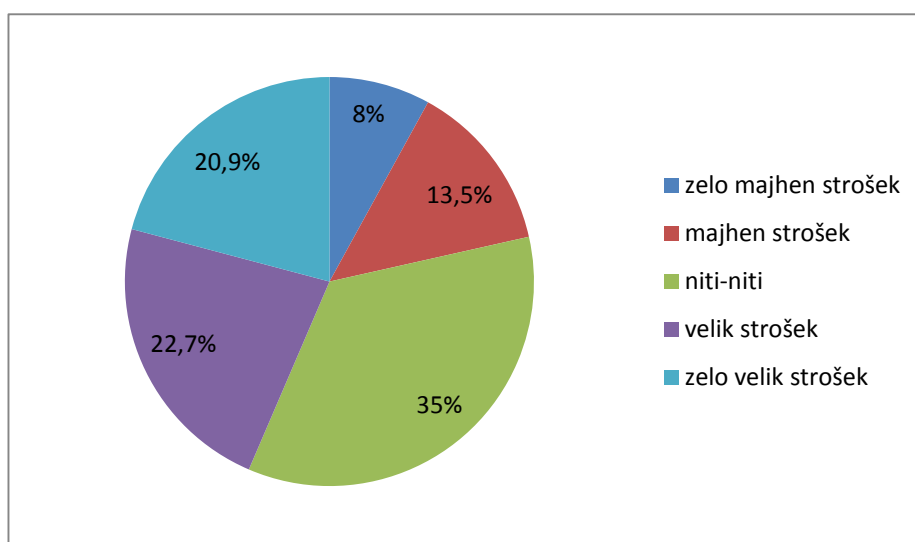

Zanimivo je, da v nasprotju z našimi predvidevanji, bližina bivanja starih staršev in anketirancev ni neposredno povezana z višjim ali nižjim deležem vključenosti otrok v vrtec.

V nadaljevanju ugotavljamo, kakšen strošek predstavlja staršem plačilo vrtca in kako se družine uvrščajo v posamezne plačilne razrede za plačilo vrtca.

Strošek plačila vrtca kot velik (22,7 %) oziroma zelo velik problem (20,9 %) ocenjuje slaba polovica staršev.

Slika 2.4: Ocena finančnega stroška, ki ga predstavlja vključenost otroka v vrtec (n= 165)

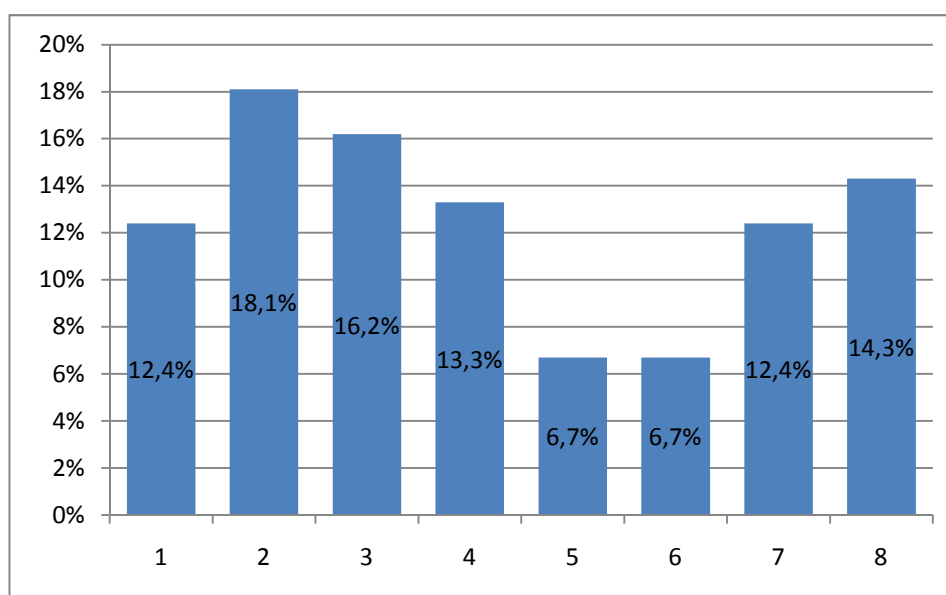
Ministrstvo za šolstvo in šport vsako šolsko leto določi pogoje za razvrstitev v dohodkovni razred za plačilo vrtca, ki so odvisni od dohodka na družinskega člana. Starši, ki prejemajo denarno socialno pomoč po predpisih o socialnem varstvu, so plačila v celoti oproščeni. Pogoje za leto 2009 prikazuje preglednica 2.1.

Preglednica 2.1 Dohodkovni razredi za plačilo vrtca

Plačilni razred	Dohodkovni razred (delež bruto mesečnega dohodka na družinskega člana v primerjavi s povprečno plačo v RS v preteklem koledarskem letu)	Mesečni bruto dohodek na družinskega člana v letu 2007 (€)	Plačilo (% cene programa)
1.	do 25 %	do 321,20	10 %
2.	nad 25 % do 35 %	nad 321,20 do 449,68	20 %
3.	nad 35 % do 45 %	nad 449,68 do 578,16	30 %
4.	nad 45 % do 55 %	nad 578,16 do 706,63	40 %
5.	nad 55 % do 70 %	nad 706,63 do 899,35	50 %
6.	nad 70 % do 90 %	nad 899,35 do 1156,31	60 %
7.	nad 90 % do 110 %	nad 1156,31 do 1413,27	70 %
8.	nad 110 %	nad 1413,27	80 %

Razvrstitev družin v dohodkovne razrede kaže, da se skoraj polovica družin (46,7 %) umešča od prvega do vključno tretjega plačilnega razreda in s tem plačujejo od 10 % do 30 % cene programa. Dobra četrtina staršev (26,7 %) pa se uvršča v sedmi in osmi razred, za katera je določena 70 % do 80 % cena programa.

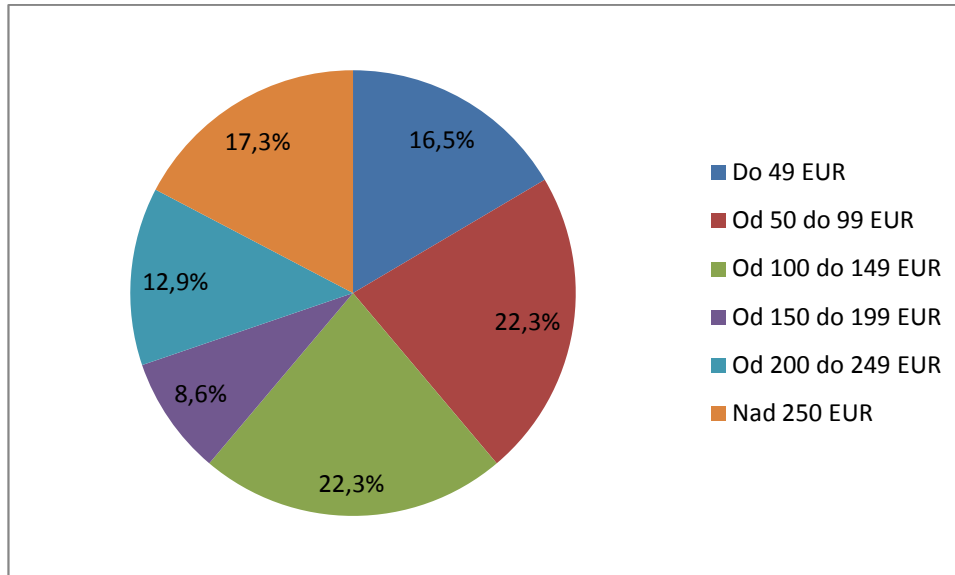
Slika 2.5: Delež družin v posameznih razredih za plačilo vrtca (n= 165)

Za vrtec do 100 € na mesec plačuje 38,8 % družin, do 150 € na mesec 61,1 % družin, do 200 € na mesec skoraj 70 % družin (69,7 %) ter več kot 200 € na mesec slaba tretjina družin (30,2 %). Bistveno zmanjšanje plačili za vrtec prinaša Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o vrtcih (Ur.l. RS 25/2008), ki določa, da je v primeru, da je v vrtec istočasno vključen več kot en otrok, drugi otrok plačila vrtca

oproščen. Postopoma do leta 2014 pa naj bi se v skladu s tem zakonom zmanjševala tudi plačila za ostale otroke¹.

Slika 2.6: Delež družin glede na dejansko plačilo vrtca (n= 165)

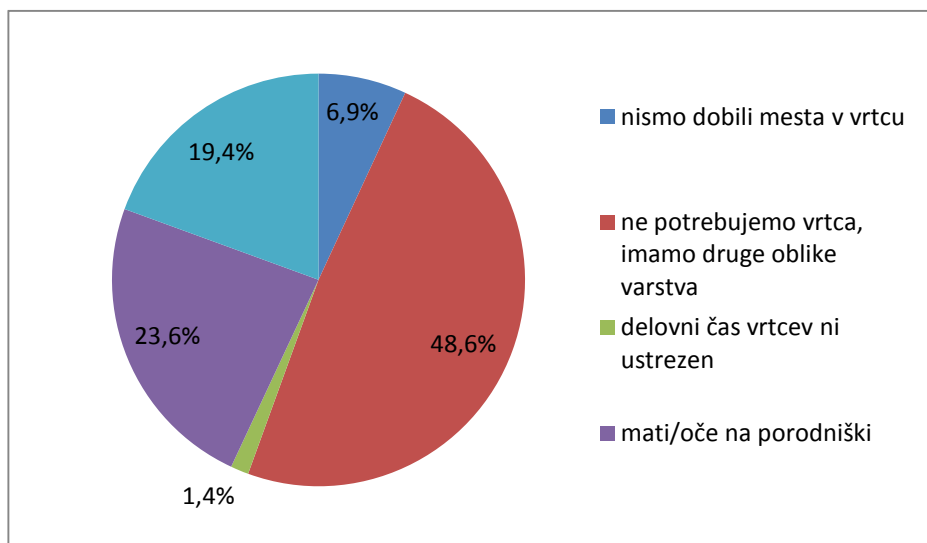
Delovni čas vrtca ustreza večini staršev (93,8 %). Še vedno pa jih je 6,2 % takšnih, ki jim delovni čas vrtca ne ustreza. Med temi se v nekoliko večjem deležu pojavljajo starši, ki delajo skrajšani delovni čas ali so samozaposleni.

V nadaljevanju nas je zanimalo, kateri so razlogi, da otroci v vrtec niso vključeni. Odgovori so pokazali, da slaba polovica staršev varstva v vrtcih ni iskala, ker imajo zagotovljene druge oblike varstva, slaba četrtina pa jih vrtca ne potrebuje, ker je eden od staršev na porodniškem dopustu. Da otrok ni vključen v vrtec, ker zanj niso dobili, je odgovorilo 7 % staršev. Precej majhen delež staršev (1,4 %) pa otroka ni vključil v vrtec, ker jim delovni čas le-tega ne ustreza.

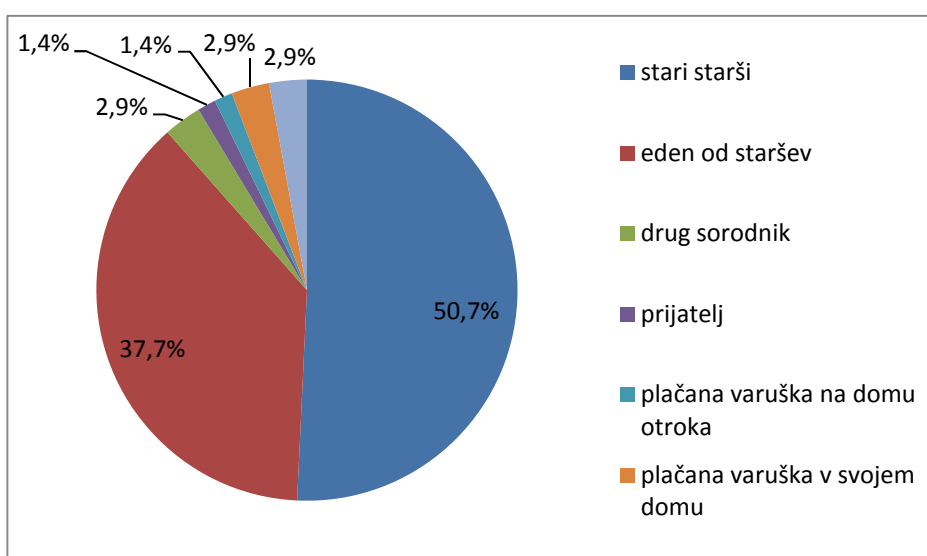
¹ Drugi odstavek 29. člena Zakona o vrtcih določa, da se iz državnega proračuna vrtcem zagotavljajo sredstva za sofinanciranje plačil staršev, ki imajo v vrtec hkrati vključenega več kakor enega otroka, in sicer v višini, ki je staršem določena kot plačilo za program vrtca, v katerega so vključeni mlajši otroci. Iz državnega proračuna se vrtcem zagotavljajo tudi sredstva za sofinanciranje plačil staršev za otroka, ki je dopolnil starost treh let, v višini 50 % plačila, ki jim je v skladu z zakonom določeno kot plačilo za vrtec. Te določbe se začnejo uporabljati postopoma, in sicer: 1. januarja 2010 za otroke, ki so dopolnili starost petih let; 1. januarja 2012 za otroke, ki so dopolnili starost štirih let in 1. januarja 2014 za otroke, ki so dopolnili starost treh let.

Slika 2.7: Delež staršev glede na razlog, zaradi katerega njihov otrok ni vključen v vrtec (n= 72)

Otroke, ki niso vključeni v vrtec večinoma varujejo stari starši (polovico otrok, ki niso vključeni v vrtec), dobro tretjino otrok pa varuje eden od staršev (delež je precejšen, ker vključuje starše na porodniškem dopustu). Manj pogoste so druge oblike varstva. Plačanih oblik varstva na svojem domu (1,4 %) ali na domu varuške (2,9 %) se poslužuje zelo malo staršev.

Slika 2.8: Delež staršev glede na najpogostejše oblike rednega dnevnega varstva v času službe (n= 72)

Ugotovimo lahko, da so različne oblike rednega dnevnega varstva, v kolikor otrok ni vključen v vrtec, statistično značilno povezane z materialnim položajem staršev. Medtem, ko se starši z nižjim materialnim statusom poslužujejo zgolj varstva pri sorodnikih (stari starši, drugi sorodniki), pa se plačanih oblik varstva poslužujejo zgolj starši, ki svoj standard ocenjujejo kot srednji ali višji.

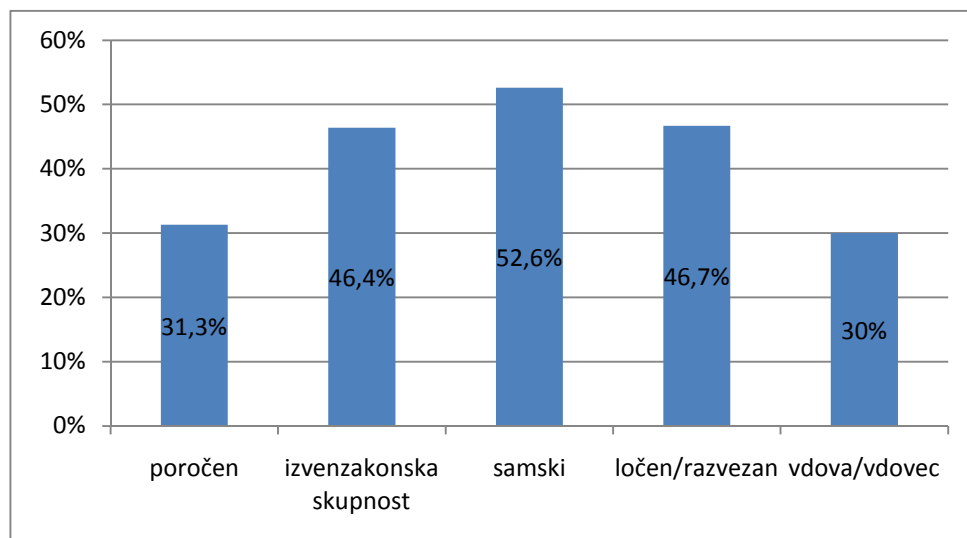
Iz ankete zaradi majhnega števila odgovorov ni bilo moč ugotoviti, kakšen strošek predstavljajo za starše druge oblike rednega dnevnega varstva.

Večini staršev (dobrih 96 %) varstvo, v katerega trenutno vključujejo otroka, ustreza. Ko smo jih spraševali o njihovih preferencah, pa je največ staršev (78 %) ocenilo, da jim najbolj ustreza javni vrtec, 11 % staršem bi najbolj odgovarjal vrtec, ki bi deloval v okviru službe, 11 % staršev pa je navajalo druge oblike varstva npr. popoldanski vrtec.

3 VKLJUČENOST OTROK V PODALJŠANO / POPOLDANSKO BIVANJE PO KONČANEM POUKU - OSNOVNOŠOLSKI OTROCI

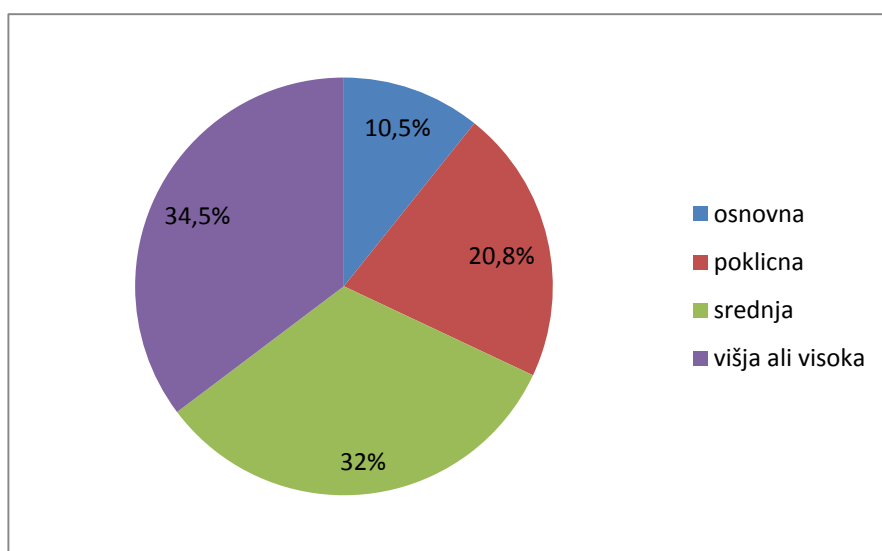
V podaljšano bivanje po končanem pouku na šoli je vključenih 35,3 % osnovnošolskih otrok. Vključenost otrok v podaljšano bivanje je statistično značilno povezana z zakonskim stanom staršev. Na podlagi slike 3.1 lahko ugotovimo, da ima otroka v podaljšano bivanje vključenega dobra polovica samskih staršev ter dobrih 46 % ločenih/razvezanih staršev in staršev, ki bivajo v izvenzakonski zvezi. Delež staršev, katerih otroci so vključeni v podaljšano bivanje je najnižji med poročenimi starši (dobrih 31 %) in ovdovelimi (30 %).

Slika 3.1: Delež vključenih otrok v podaljšano bivanje glede na zakonski stan staršev (n= 455)

V druge dejavnosti, ki jih organizira šola izven rednega programa in ki jih je potrebno plačati, je vključena slaba tretjina osnovnošolskih otrok. Vključenost v te oblike obšolskih dejavnosti je statistično značilno povezana z izobrazbo staršev. Višja kot je le-ta, višji je delež vključenih otrok.

Slika 3.2: Delež vključenih otrok v obšolske dejavnosti glede na izobrazbo starša (n= 455)

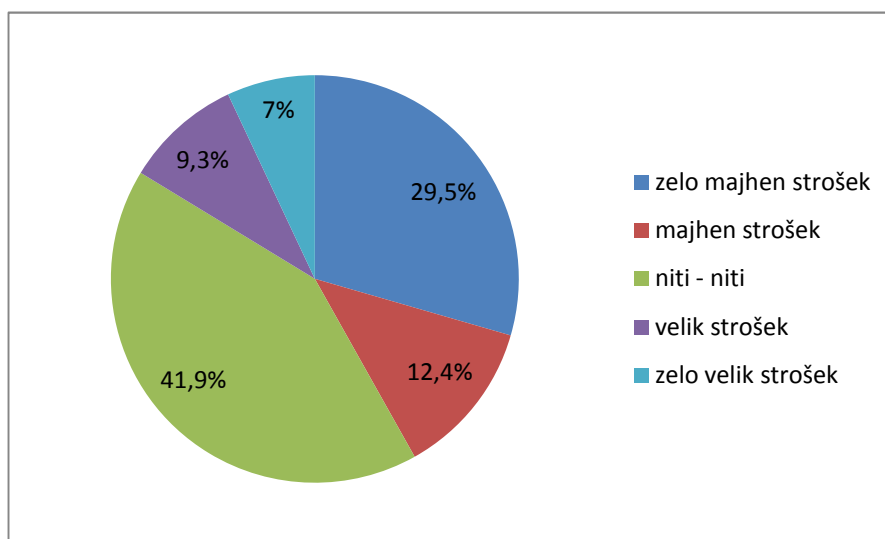

Plačilo obšolskih dejavnosti predstavlja velik ali zelo velik strošek za dobrih 16 % staršev, srednje velik strošek za 42 % staršev, prav toliko staršem pa plačilo teh

dejavnosti predstavlja majhen ali zelo majhen strošek. Za slednje lahko sklepamo, da jih stroški za te dejavnosti ne obremenjujejo preveč.

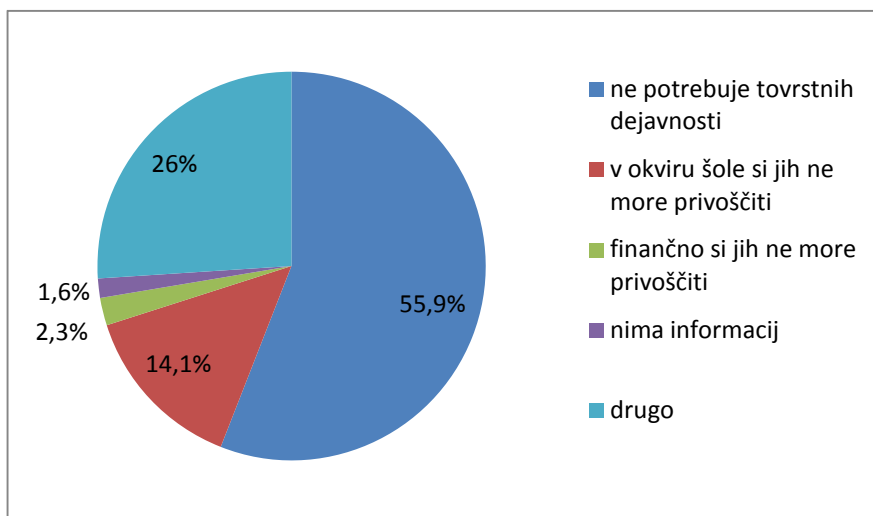
Zanimivo je, da socialnoekonomski položaj staršev (materialni status, dohodek na družinskega člana) z oceno obremenjenosti s stroški ni statistično značilno povezan.

Slika 3.3: Delež staršev glede na strošek, ki jim ga predstavlja plačilo obšolskih dejavnosti (n= 137)

Med razlogi, zakaj otroci niso vključeni v obšolske dejavnosti, je večina staršev (56 %) odgovorila, da takšnih dejavnosti njihovi otroci ne potrebujejo. Dobrih 14 % staršev, bi si takšne dejavnosti za svoje otroke želela, vendar jih v okviru šole ni na voljo. Le dobra 2 % staršev si v takšne dejavnosti otroka želi vključiti, vendar si tega finančno ne more privoščiti.

Slika 3.4: Delež staršev glede na razloge, zaradi katerih otroci ne obiskujejo obšolskih dejavnosti (n= 311)

Sklepamo lahko, da večina staršev ocenjuje, da je dnevna obremenitev njihovih otrok velika, raznovrstnost izbirnih vsebin v šolah zadostna in da zato njihovi otroci dodatnih aktivnosti ne potrebujejo.

4 OBČASNO DOPOLDANSKO, POPOLDANSKO IN VEČERNO VARSTVO

O občasnem dopoldanskem, popoldanskem in večernem varstvu smo spraševali tako starše predšolskih kot šolskih otrok.

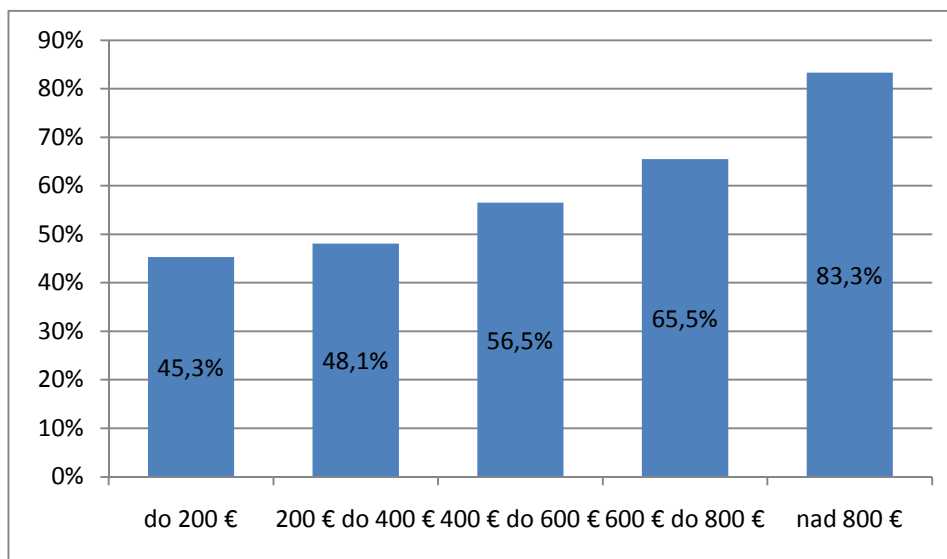
Potrebo po občasnem varstvu za otroka je izrazilo 60 % staršev. Med starši predšolskih otrok je to slabih 82 % staršev med osnovnošolskimi pa 48 % staršev.

V nadaljevanju so odgovori staršev predšolskih in šolskih otrok predstavljeni skupaj.

Vključenost otrok v občasno varstvo je statistično značilno povezana z izobrazbo obeh staršev. Višja kot je izobrazba, bolj pogosto se zanj odločajo. Povezana je tudi z dohodkom na družinskega člana, pri čemer višji dohodek na družinskega člana vpliva na večjo vključenost v različne oblike občasnega varstva (glej sliko 4.1.).

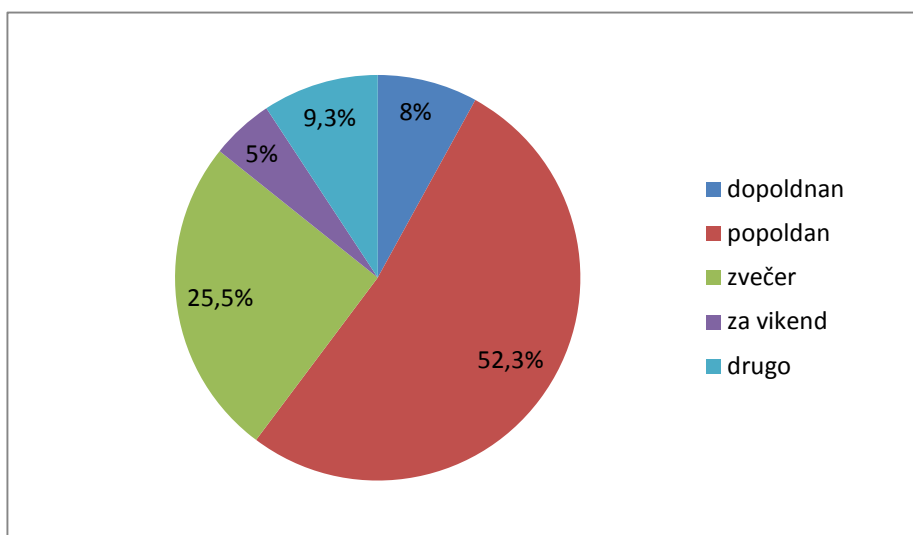

Slika 4.1: Delež otrok, vključenih v občasno varstvo glede na dohodek na družinskega člana (n= 686)

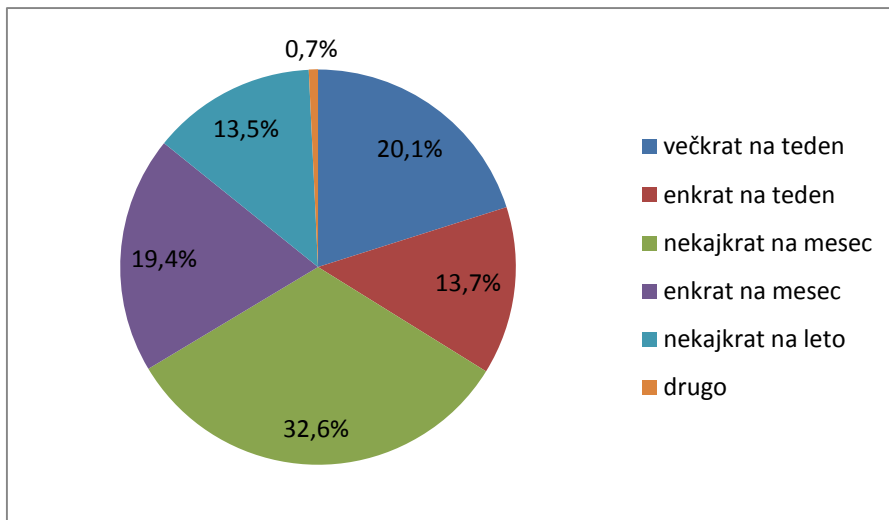
Dobra polovica staršev občasno varstvo za svojega otroka najpogosteje potrebuje v popoldanskem času, četrtnina staršev pa v večernem času. Bistveno manj staršev varstvo potrebuje v dopoldanskem času (8 %), ob vikendih (5 %) ali ob kakšnih drugih priložnostih (dobrih 9 %).

Slika 4.2 : Delež staršev glede na najpogostejši termin koriščenja občasnega varstva (n= 410)

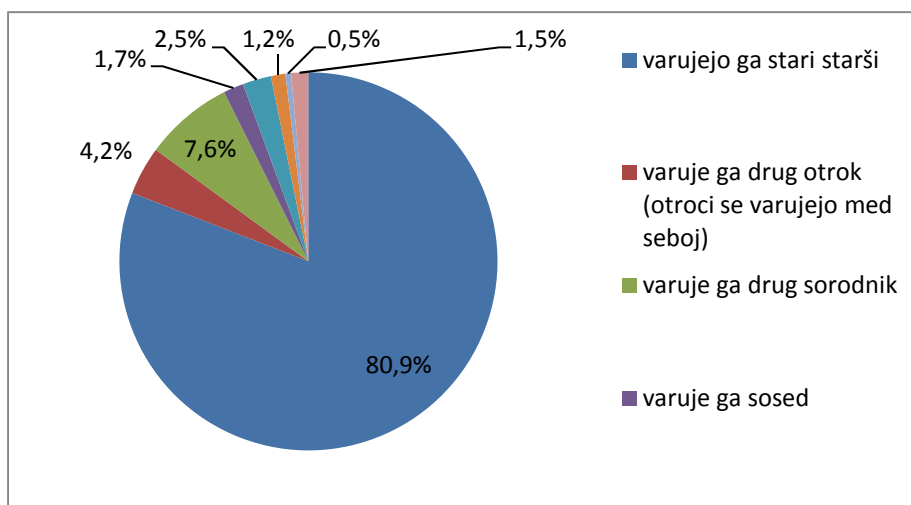
Glede na pogostost koriščenja občasnega varstva ugotavljamo, da slaba tretjina staršev potrebuje varstvo nekajkrat na mesec, 20 % staršev potrebuje varstvo večkrat na teden, enkrat na mesec pa ga potrebuje slabih 20 % staršev.

Slika 4.3: Delež staršev glede na pogostost koriščenja občasnega varstva (n= 410)

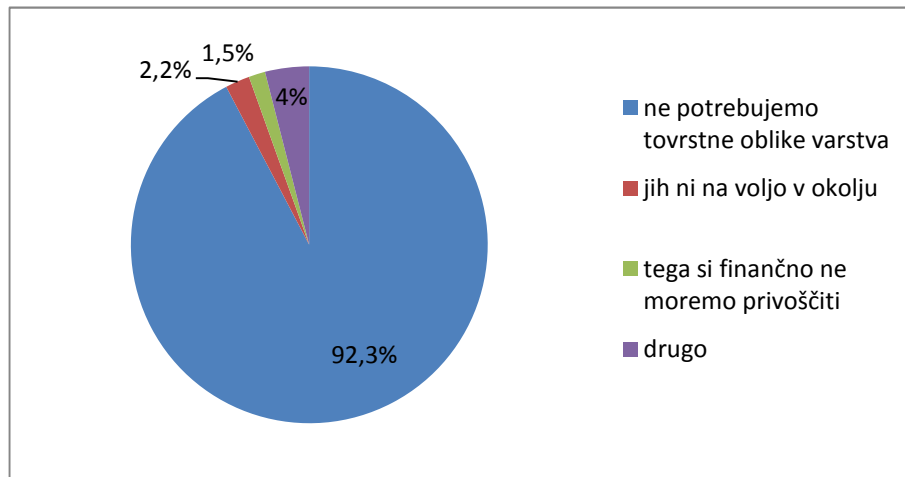
Ko starši potrebujejo občasno varstvo, se velika večina (81 %) po pomoč obrne k svojim staršem. Drugi najpogostejši vir pomoči pri zagotavljanju občasnega varstva predstavljajo drugi sorodniki (slabih 8 %). V manjši meri občasno varstvo zagotavljajo starejši otroci v družini (dobre 4 %), prijatelji (2, 5 %) in sosedje (slaba 2 %). Pomoči plačanih varušek se poslužuje zgolj 1,2 % staršev.

Slika 4.4: Delež staršev glede na najpogostejše urejanje občasnega varovanja otroka (n= 410)

Med tistimi, ki se občasnega varstva otrok ne poslužujejo (n= 276), večina takšnega varstva ne potrebuje. Kot razloga, da se tovrstnega varstva ne poslužujejo, so starši navedli še odsotnost ponudbe v njihovem okolju in da bi izdatek za te namene zanje predstavljal prevelik strošek.

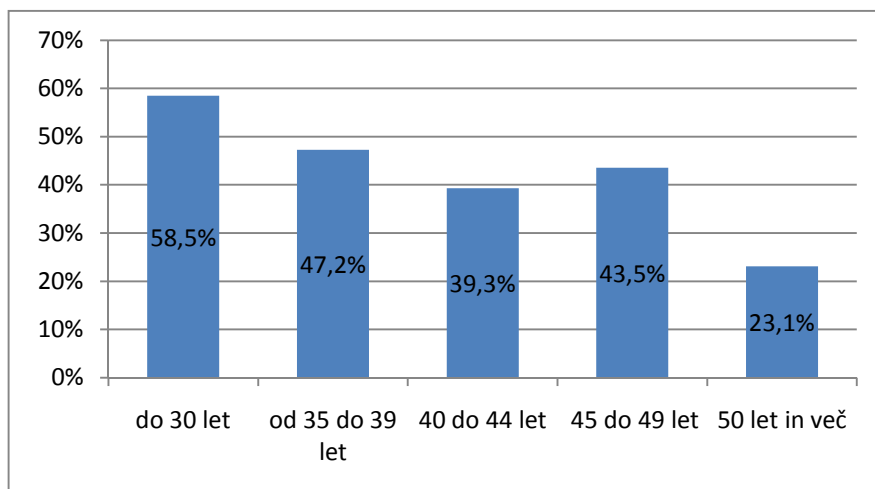
Slika 4.5: Delež staršev glede na razlog, da se ne poslužujejo občasnega varstva za otroka (n= 276)

Plačljivih oblik občasnega varstva se poslužuje le dober odstotek staršev. Starši, ki se poslužujejo tovrstnega varstva so kot najpogostejši način informiranja o tej obliki navedli osebni način – preko prijateljev, znancev ali sorodnikov.

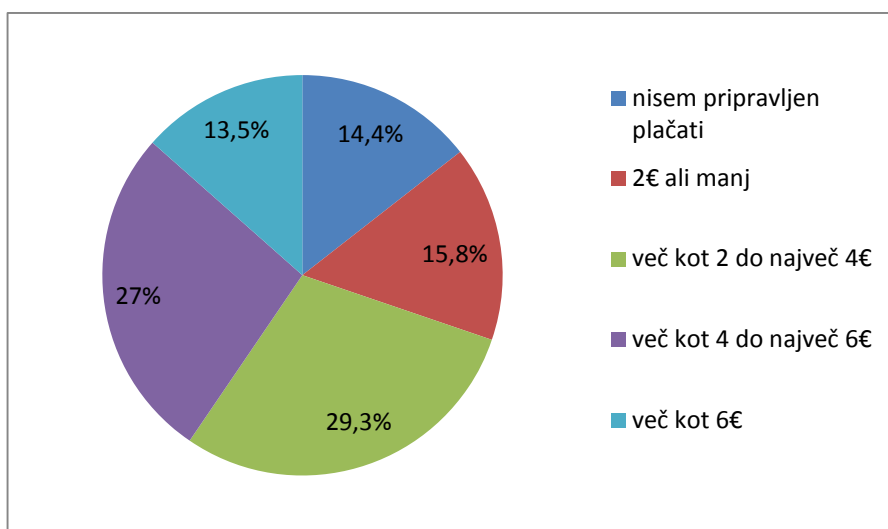
Starše smo nadalje povprašali, ali bi se če bi imeli na voljo organizirano občasno varstvo za krajši čas (npr. občasno varstvo v okviru vrtca, društev, igralnih koticov v nakupovalnih središčih ipd.) le tega tudi posluževali. Na to vprašanje je pozitivno odgovorila več kot polovica staršev predšolskih in slabih 43 % šolskih otrok (skupaj slabih 47 % staršev), med njimi večje število mlajših staršev (glej sliko 4.6).

Slika 4.6: Delež staršev, ki bi se posluževali občasnega varstva za krajši čas glede na njihovo starost (n= 303)

Posluževanje organiziranega občasnega varstva za krajši čas je statistično značilno povezano z materialnim položajem družine. V večjem deležu so na to vprašanje pozitivno odgovorili anketiranci, ki so svoj materialni položaj ocenjevali kot visok. Za takšno obliko varstva bi bila večina staršev pripravljena tudi plačati, od zgolj simbolnega zneska 2 € ali manj, pa vse do 6 € ali več na uro. Ti odgovori vsekakor potrjujejo, da bi morali graditi na ponudbi več takšnih oblik. Ponudba bi spodbudila tudi povpraševanje.

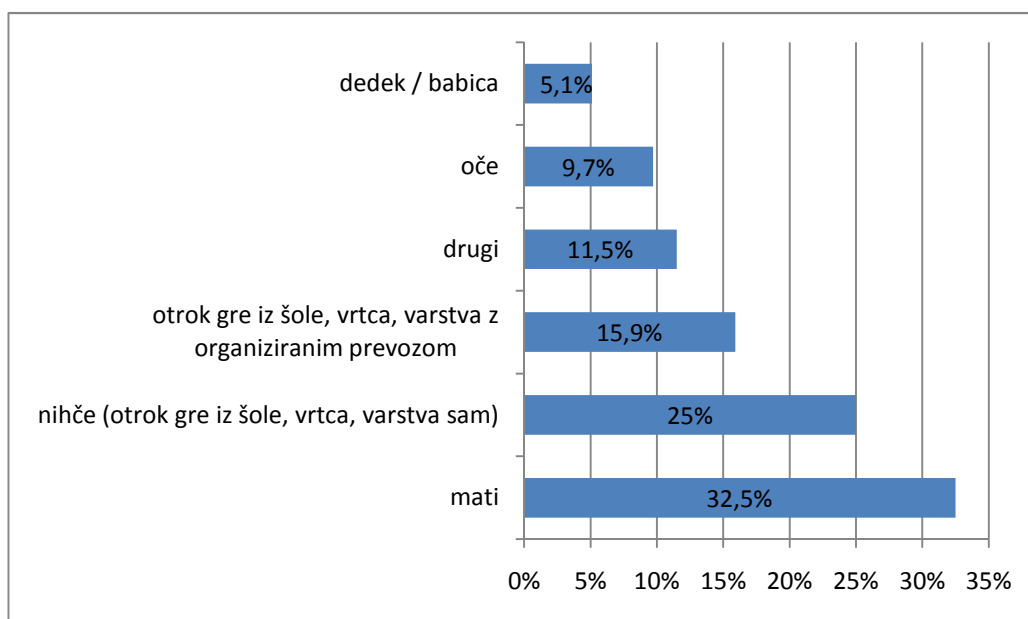
Slika 4.7: Delež staršev, ki bi bili pripravljeni plačati občasno varstvo za krajši čas glede na višino plačila (n= 303)

5 PREVOZI V REDNO VARSTVO ALI ŠOLO ZA ČAS SLUŽBE

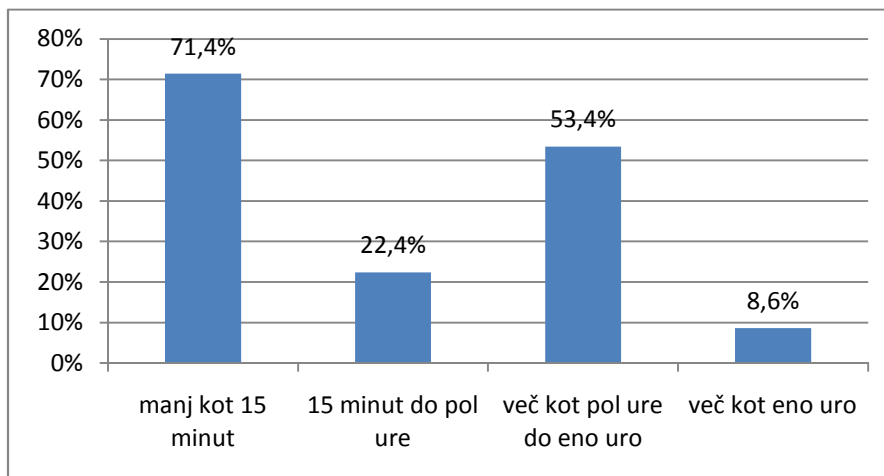
Prihod ali odhod iz vrtca/šole lahko za starše predstavlja pomemben logističen problem. Starše predšolskih in šolskih otrok smo spraševali, kdo najpogosteje pride po otroka v šolo ali vrtec. Izkazalo se je, da so to najpogosteje matere (32,5 %), četrtnina otrok (25 %) opravi to pot sama, 16 % pa se jih poslužuje organiziranega prevoza. Starši se redkeje poslužujejo drugih načinov: po otroka pride oče (9,8 %), stari starši (5,1 %) ali pa oba starša (4,8 %).

Slika 5.1: Najpogostejši način spremstva otrok iz vrtca/šole (n= 664)

Odgovori na vprašanje, kdo najpogosteje pride po otroka, so statistično značilno povezani s krajem bivanja. Otroci pogosteje hodijo sami iz šole v manjših krajih in v primestnem okolju, organiziran prevoz za pot iz šole pa imajo pogosteje organiziran predvsem na podeželju.

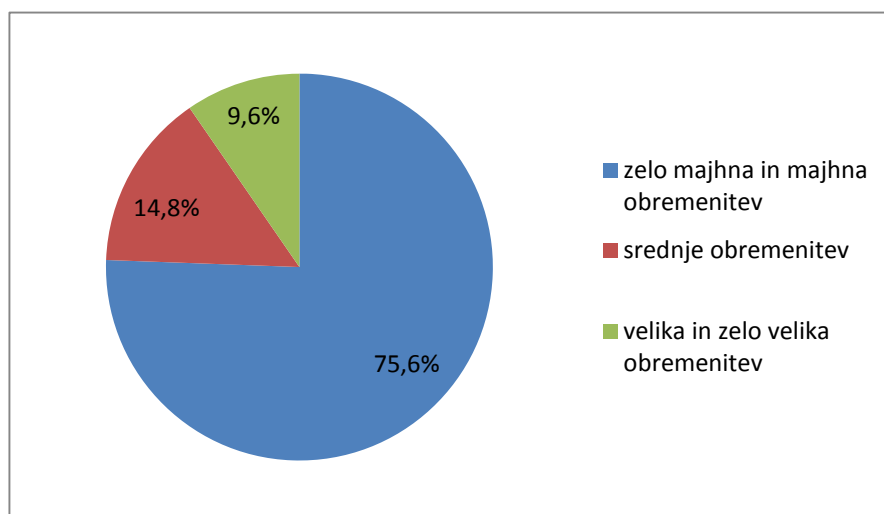
Slika 5.2: Delež staršev glede na čas, ki ga potrebujejo za spremstvo otroka od doma do šole ali vrtca (n= 468)

Večina staršev (dobrih 71 %) za spremstvo otrok v šolo oziroma vrtec porabi največ 15 minut, dobrih 22 % staršev pa za to porabi do največ pol ure. To dokazuje, da imamo v Sloveniji dobro organizirano mrežo vrtcev in šol. Zgolj manjši delež vprašanih (dobrih 6 %) za ta namen potrebuje do ene ure ali več časa.

Če pogledamo kakšno časovno obremenitev predstavlja spremstvo otrok v šolo/vrtec pa ugotovimo, da za dobre tri četrtine staršev spremstvo otroka v šolo/vrtec ne predstavlja velike obremenitve. Veliko ali zelo veliko časovno obremenitev pa to predstavlja skoraj desetini staršev.

Slika 5.3: Delež staršev glede na vrednotenje časovne obremenitve spremstva otroka v šolo/vrtec/varstvo (n= 468)

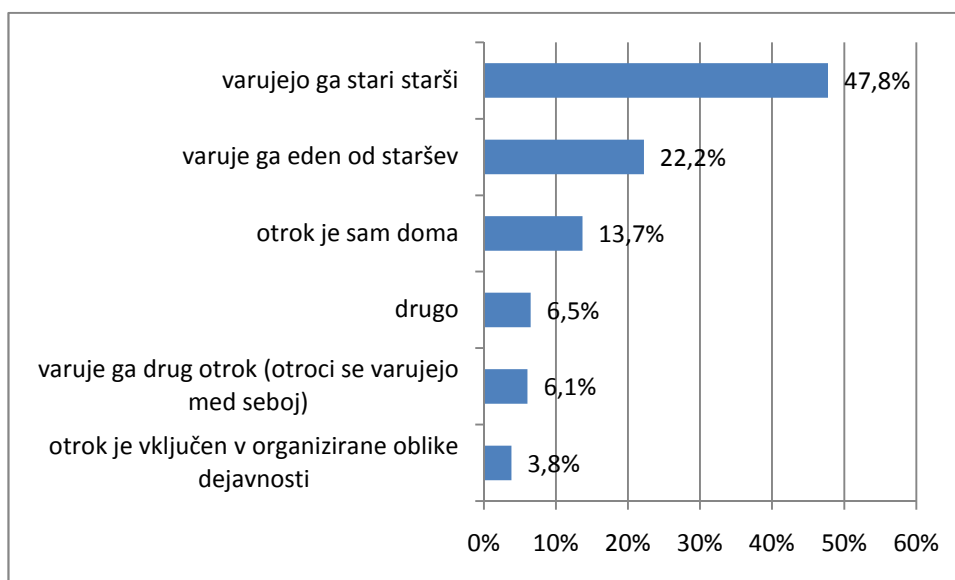

6 POČITNIŠKO VARSTVO IN LETOVANJA – OSNOVNOŠOLSKI OTROCI

V analizo potreb in izkušenj, ki jih imajo družine v zvezi s počitniškim varstvom otrok, so bili vključeni starši osnovnošolskih otrok. Takšnih anketirancev je bilo skupaj 455 oziroma 47,8 % od vseh 951 vprašanih.

Najpogostejši način varstva otrok med šolskimi počitnicami je varstvo pri starih starših. Tak odgovor je podalo kar 48 % staršev. Dobrih 22 % otrok je med počitnicami v varstvu doma (varuje ga eden od staršev), slabih 14 % otrok je doma samih, 6 % pa skupaj z brati in sestrami. Drugih oblik varstva se starši poslužujejo v manjši meri.

Slika 6.1: Delež otrok glede na vrsto počitniškega varstva v času šolskih počitnic (n= 446)

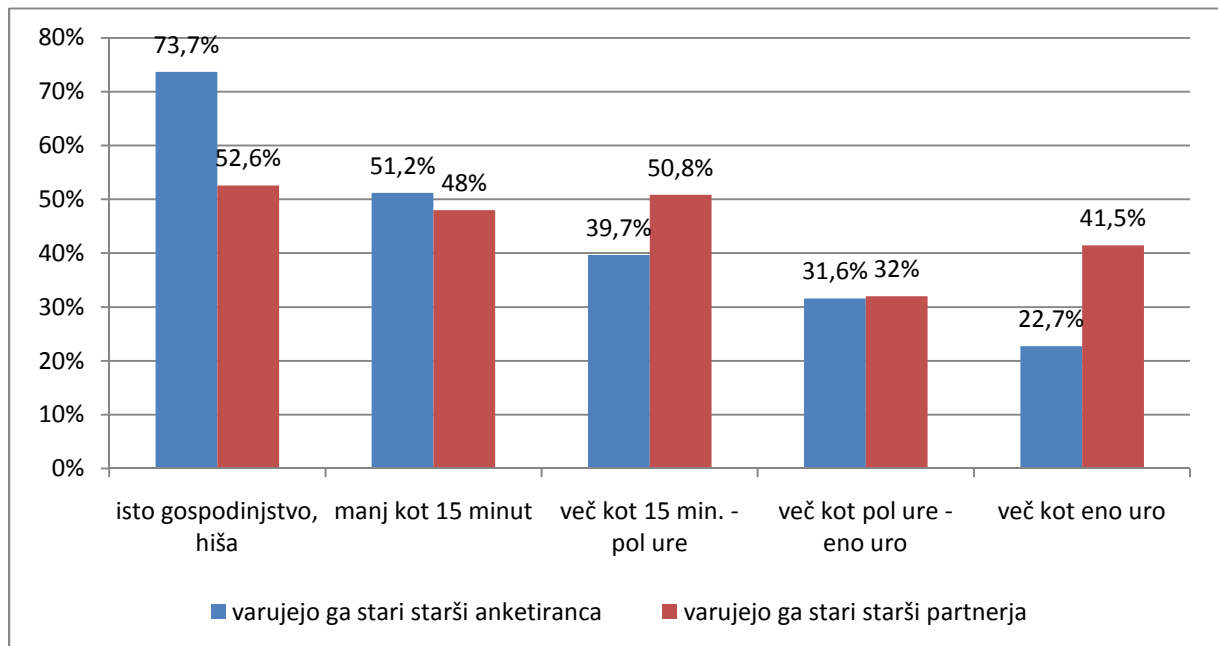

Glede na velik delež staršev, ki varstvo svojih osnovnošolskih otrok med počitnicami zaupajo otrokovim starim staršem, lahko sklepamo, da je ta oblika organiziranja počitniškega varstva najbolj razširjena, ne glede na demografske in materialne razlike med družinami.

Kot zanimivost lahko izpostavimo, da delež anketirancev, ki varstvo svojih otrok med počitnicami zaupa svojim staršem, torej starim staršem otroka, vidno upada z oddaljenostjo bivališča le-teh (povezanost med danima spremenljivkama je statistično značilna). Med tistimi anketiranci, ki živijo v istem gospodinjstvu ali hiši kot

otrokovi stari starši, se jih za tak način varstva otrok odloča dobrih 73 %. Sledijo tisti, ki imajo stare starše v bližini (oddaljenost do 15 minut: 51,2 %; oddaljenost od 15 do 30 minut pa 39,7 %). Med družinami, katerih stari starši so oddaljeni več kot eno uro, je ta delež bistveno nižji in znaša 22,7 %.

Slika 6.2: Delež staršev, ki se poslužuje počitniškega varstva otrok pri starih starših glede na oddaljenost od bivališča le-teh (n = 213)

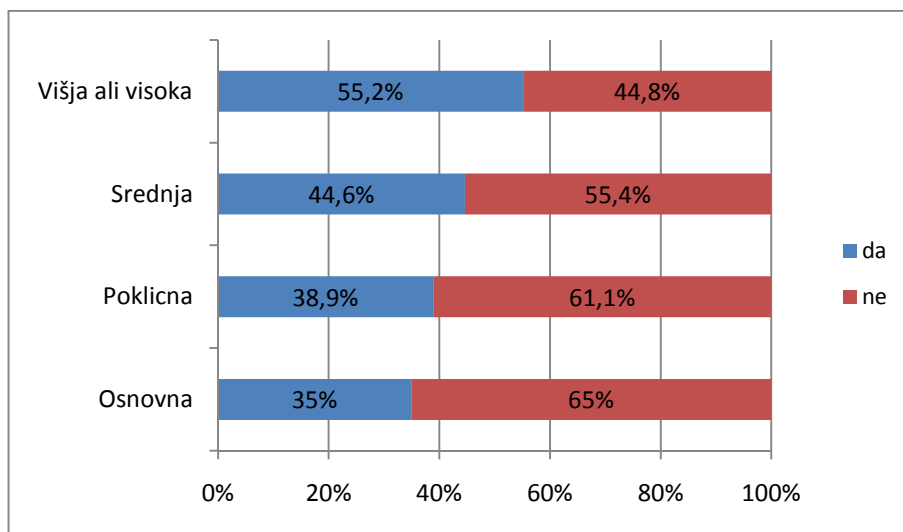

Nadalje smo anketirance spraševali ali se njihov otrok v času počitnic udeležuje kakšnih organiziranih oblik dejavnosti, ki jih organizirajo različne institucije. Takih oblik dejavnosti se v času počitnic udeležuje dobrih 47 % otrok. Udeležba otrok v teh dejavnostih ni statistično značilno povezana s socialnoekonomskim položajem staršev (materialni status, dohodek na družinskega člana). Povezanost se kaže le z izobrazbo anketiranega starša. Ugotavljamo, da delež vključenih otrok v organizirane počitniške dejavnosti narašča z naraščanjem stopnje izobrazbe staršev.

Otroci anketirancev z višjo ali visoko izobrazbo se v času počitnic v največji meri udeležujejo organiziranih dejavnosti (dobra polovica otrok staršev z višjo ali visoko izobrazbo). Sledijo otroci staršev s srednješolsko izobrazbo (slabih 45 % otrok je vključenih v organizirane počitniške dejavnosti), otroci staršev s poklicno izobrazbo (39 % vključenih otrok), v najmanjši meri pa se udeležujejo počitniških dejavnosti otroci staršev z osnovnošolsko izobrazbo (35 % vključenih otrok) (glej sliko 6.3).

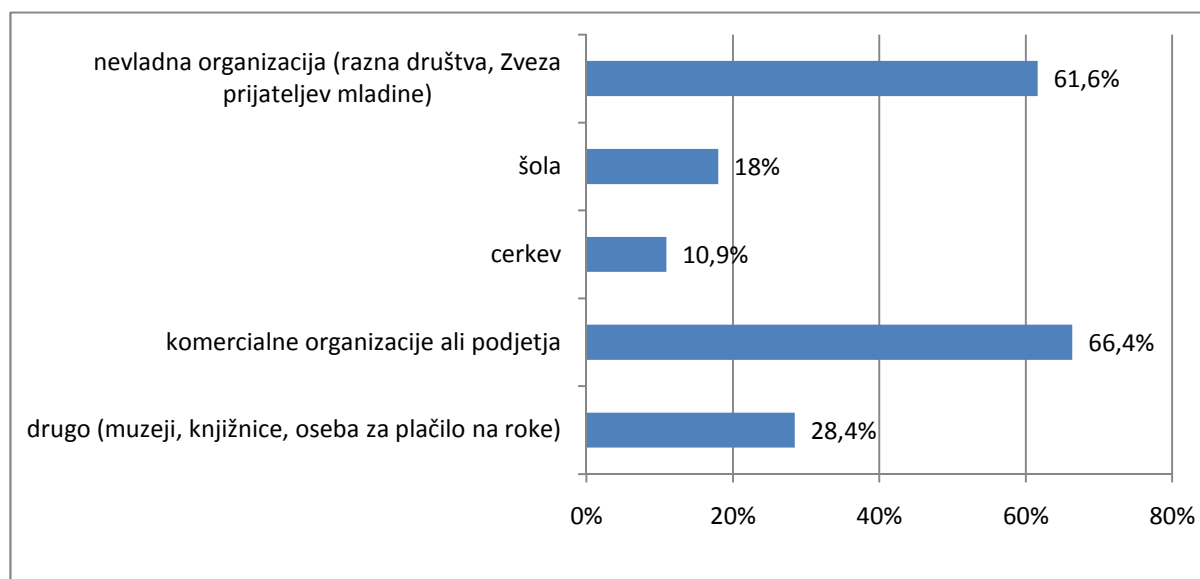

Slika 6.3: Delež otrok vključenih v organizirane oblike počitniških dejavnosti glede na izobrazbo anketiranega starša (n= 446)

Starše, katerih otroci se v času počitnic udeležujejo organiziranih dejavnosti, smo povprašali še, kdo takšne vrste dejavnosti organizira. Dobrih 61 % staršev svoje otroke vključuje v dejavnosti nevladnih organizacij, 18 % v aktivnosti, ki jih organizirajo šole, slabih 11 % v aktivnosti cerkve ter slabih 7 % v aktivnosti, ki jih ponujajo komercialne organizacije ali podjetja.

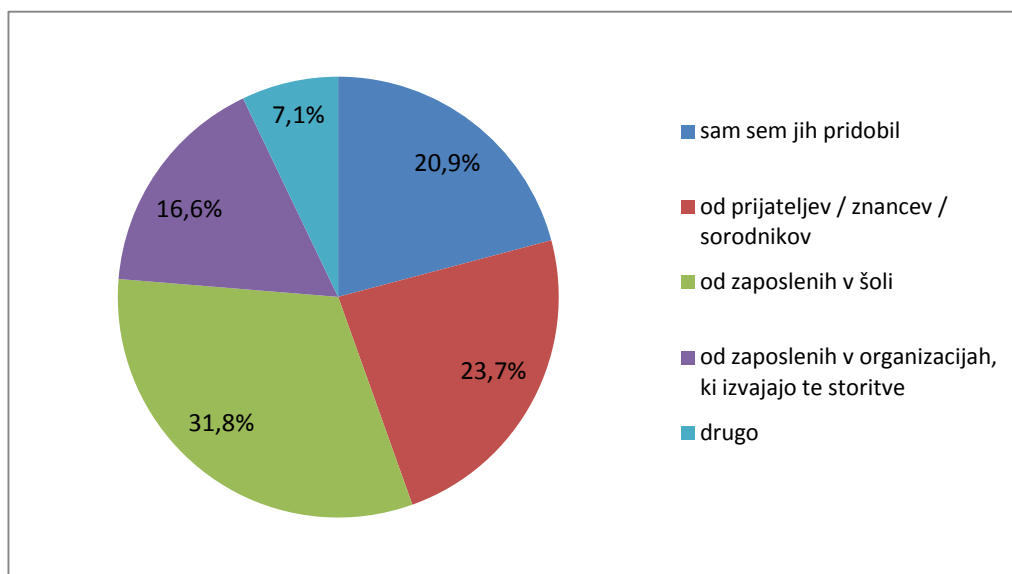
Slika 6.4: Delež otrok vključenih v počitniške aktivnosti glede na izvajalca teh dejavnosti (n= 211)

Čeprav statistično značilne povezanosti med vključenostjo otrok v počitniške dejavnosti in izobrazbo anketiranih staršev nismo zaznali, podatki kažejo, da starši z nižjo stopnjo dokončane izobrazbe svoje otroke v manjši meri vključujejo v dejavnosti, ki jih organizirajo nevladne organizacije in v večji meri v dejavnosti v organizaciji šol, kot starši z višjo stopnjo dokončane izobrazbe.

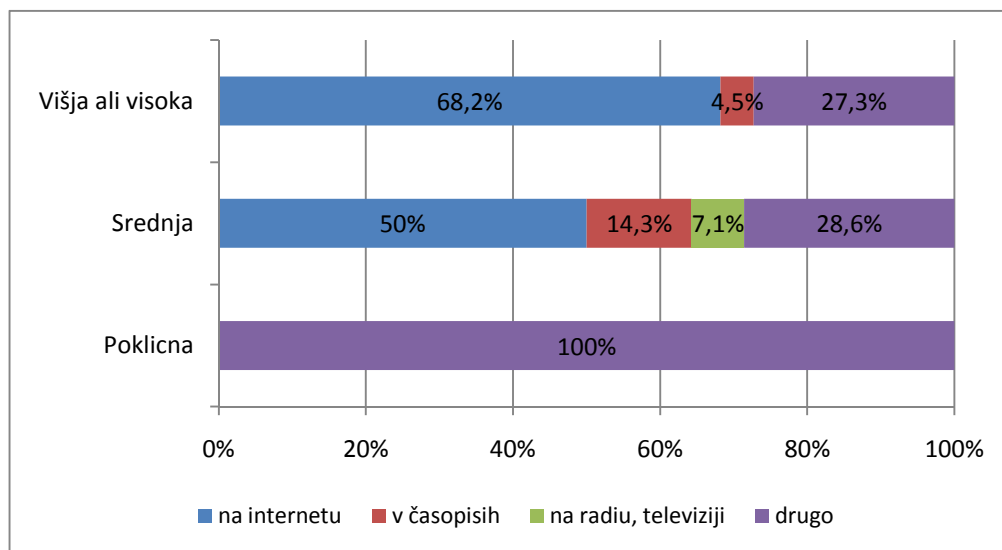
Starši, ki svoje otroke v času počitnic vključujejo v organizirane dejavnosti, informacije o teh dejavnostih dobivajo iz zelo razpršenih virov. Slaba tretjina se jih informira pri zaposlenih v šoli, slaba četrtnina je podatke pridobila tudi od prijateljev, znancev ali sorodnikov, dobrih 20 % staršev je informacije poiskalo samih, nekaj več kot 16 % staršev pa se je informiralo neposredno pri organizaciji, ki te dejavnosti izvaja.

Slika 6.5: Delež staršev glede na vir informacij o organiziranih počitniških dejavnostih (n= 214)

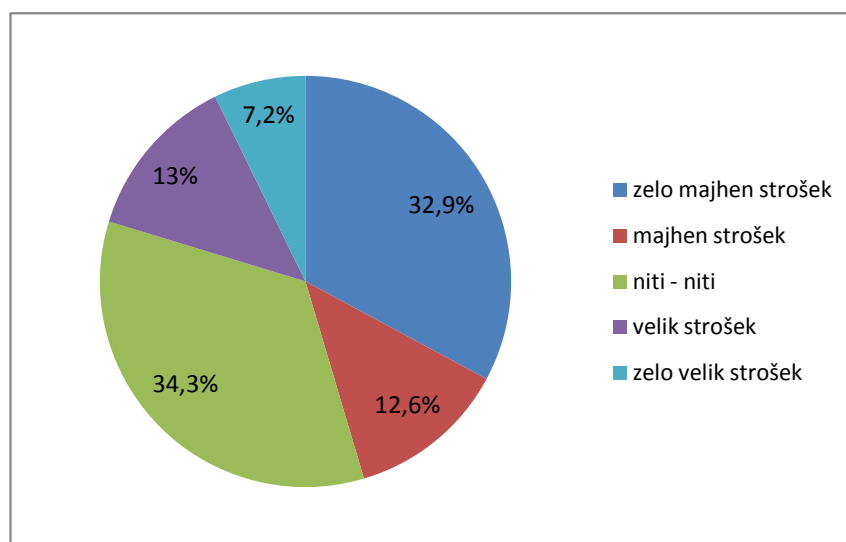
Za starše, ki informacije o počitniških dejavnostih poiščejo sami, je glavni vir informacij internet. V največji meri se tovrstnih informacij na internetu poslužujejo starši z višjo ali visoko izobrazbo (dobrih 68 %), nekoliko manj starši s srednješolsko izobrazbo (polovica le-teh), medtem ko se starši s končano poklicno izobrazbo ne uporabljajo interneta kor vira informacij o počitniških dejavnostih.

Slika 6.6: Delež anketirancev glede na vir informiranja o počitniških dejavnostih, po stopnji izobrazbe (n= 214)

Plačilo, ki ga starši namenijo organiziranim počitniškim dejavnostim svojih otrok, ima dobra tretjina staršev za srednje velik strošek, dobrih 45 % staršev za majhen ali zelo majhen strošek, dobrih 20 % staršev pa plačilo počitniških dejavnosti predstavlja velik ali zelo velik strošek.

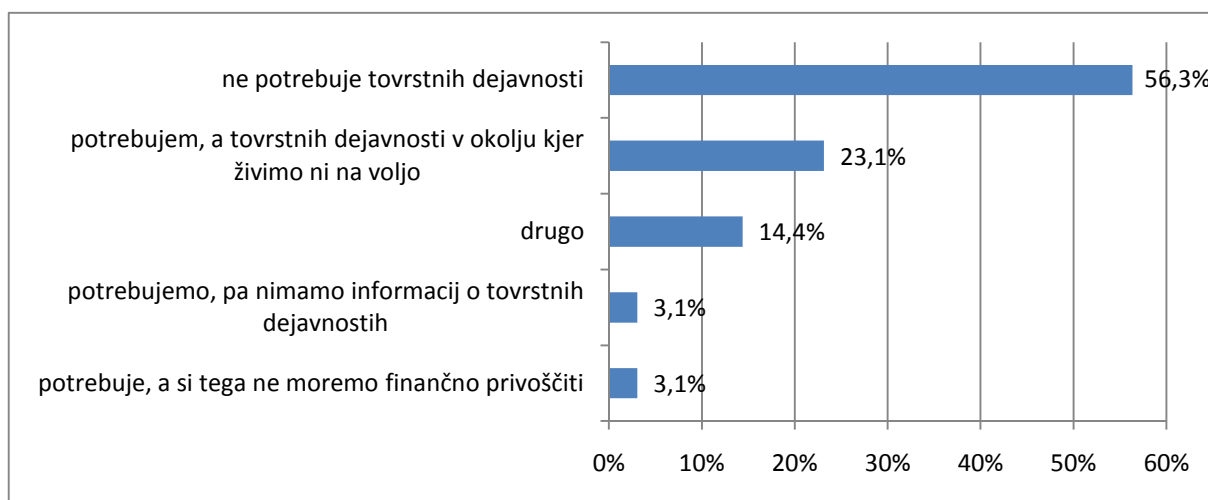
Slika 6.7: Delež staršev, glede na strošek, ki jim ga predstavlja vključenost otroka v organizirane počitniške dejavnosti (n= 207)

Svojih otrok v organizirane počitniške dejavnosti ne vključuje več kot polovica anketiranih staršev. Glavna razloga, ki jih starši za to navajajo sta: otrok tovrstnih

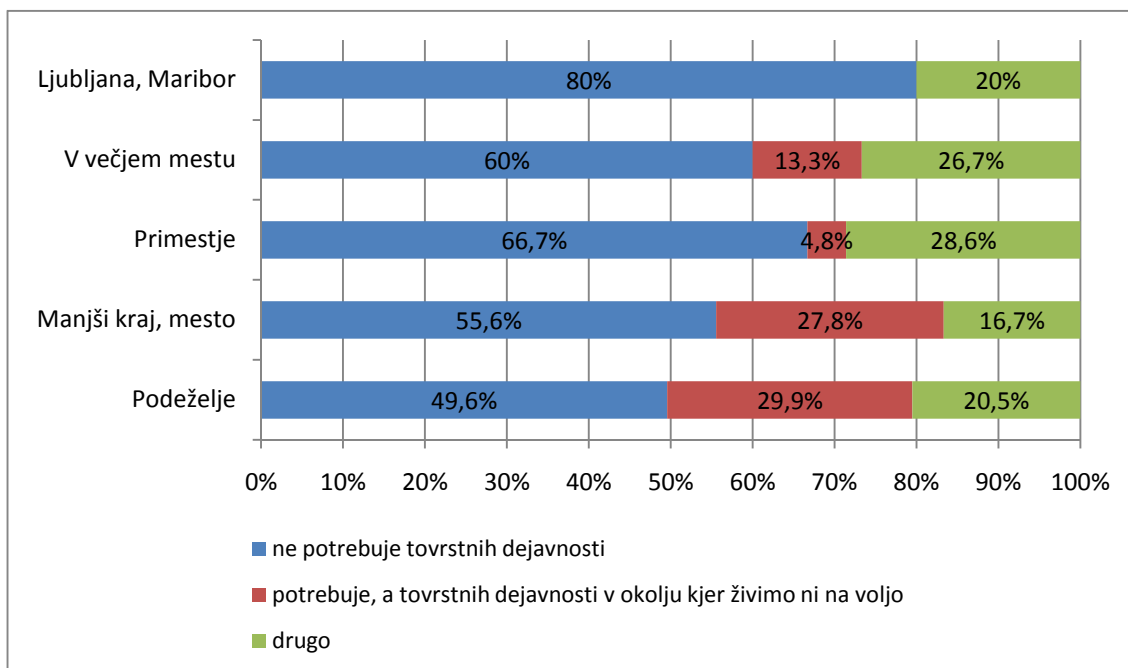
dejavnosti ne potrebuje (dobrih 56 % staršev) in otrok bi tovrstne dejavnosti potreboval, vendar jih v okolju, kjer družina živi, ni na voljo (23 % staršev). Dobro 3 % staršev si teh dejavnosti finančno ne more privoščiti ali pa o njih niso informirani (3 % staršev), 14 % staršev pa je navedlo druge razloge za ne vključitev svojih otrok v počitniške dejavnosti.

Slika 6.8: Delež staršev glede na razloge za ne vključitev otrok v organizirane počitniške dejavnosti (n= 229)

Če pogledamo razloge za ne vključitev otrok v organizirane počitniške dejavnosti glede na kraj bivanja (glej sliko 6.10) ugotovimo, da večina staršev, ki živijo v mestnem in primestnem okolju svojih otrok ne vključuje v počitniške dejavnosti, ker jih le-ti ne potrebujejo. Starši iz manjših krajev (mest) in s podeželja pa poleg omenjenega razloga v veliki meri navajajo še, da tovrstnih dejavnosti v njihovem okolju ni na voljo. Zanimiv je tudi podatek, da starši, ki živijo v Mariboru in Ljubljani ne navajajo slednjega razloga, kar kaže, da je ponudba organiziranih počitniških dejavnosti tu zadovoljiva.

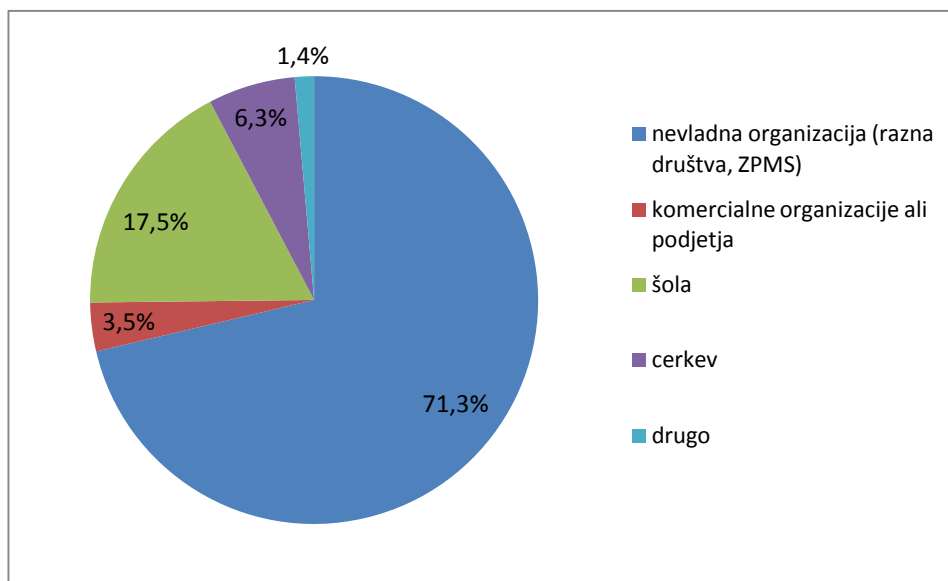
Slika 6.9: Delež staršev po posameznih razlogih za neudeležbo otrok v organiziranih počitniških dejavnostih glede na kraj bivanja (n= 229)

V organizirane oblike letovanja izven kraja bivanja vključuje svoje otroke slaba tretjina staršev. Če pogledamo izobrazbo anketiranih staršev ugotovimo, da svoje otroke v večji meri v organizirana počitniška letovanja vključujejo starši z višjo ali visoko izobrazbo. Glede na regijo, v kateri bivajo družine, pa ugotovimo, da v organizirana počitniška letovanja svoje otroke vključujejo v največji meri starši iz Pomurske in Obalno-kraške regije (dobra polovica staršev iz teh regij) ter Osrednjeslovenske regije (40 % staršev), v najmanjši meri pa starši iz Podravske in Spodnjeposavske regije (dobrih 20 % staršev iz teh regij).

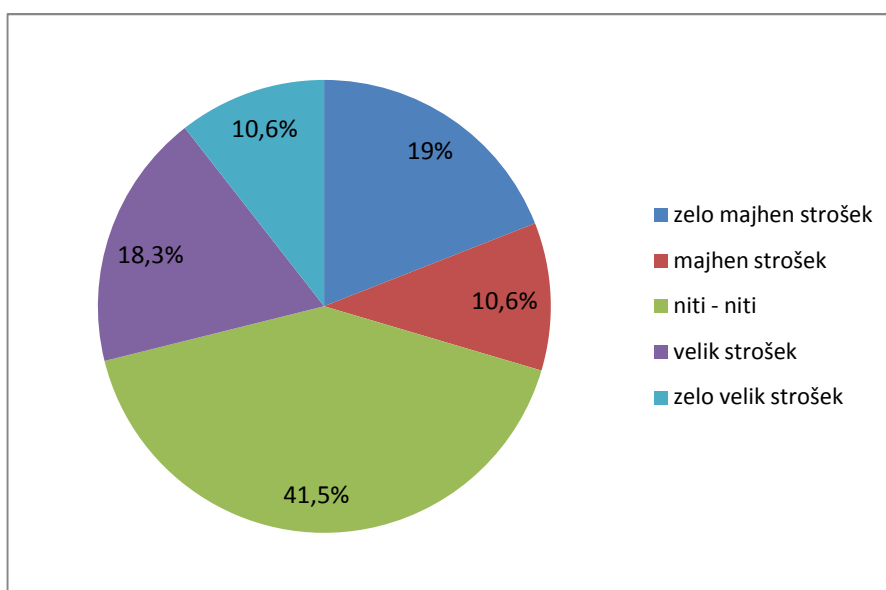
Večina staršev (dobrih 71 %) svoje otroke vključuje v letovanja, ki jih organizirajo nevladne organizacije. V letovanja v organizaciji šole svoje otroke vključi dobrih 17 % staršev, v organizaciji cerkve dobrih 6 % staršev, dobre 3 % staršev pa vključi svoje otroke v letovanja, ki jih organizirajo komercialne organizacije ali podjetja.

Slika 6.10: Delež staršev, ki otroke vključi v letovanja glede na organizacijo, ki le-to organizira (n= 143)

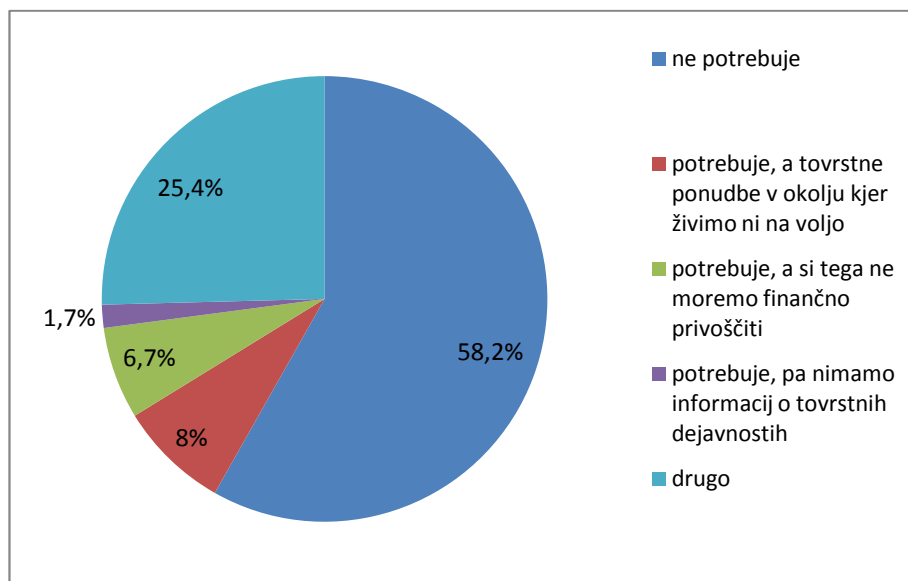
Dobrih 41 % staršev ocenjuje strošek vključenosti otroka v letovanje kot srednje visok, 30 % staršev ta strošek ocenjuje kot majhen ali zelo majhen strošek, 29 % staršev pa ocenjuje ta strošek kot velik oziroma zelo velik.

Slika 6.11: Delež staršev glede na strošek, ki ga predstavlja vključenost otroka v letovanje (n= 142)

Zaposlitev anketiranega starša in njegovega partnerja sicer nista statistično značilno povezani s stroški organiziranih letovanj, vendar podatki kljub temu kažejo, da letovanja otrok velikemu številu brezposelnih in upokojenih staršev osnovnošolcev predstavljajo zelo velik strošek, precejšnjemu številu staršev z zaposlitvijo za krajši delovni čas in samozaposlenim staršem pa letovanja predstavljajo velik strošek.

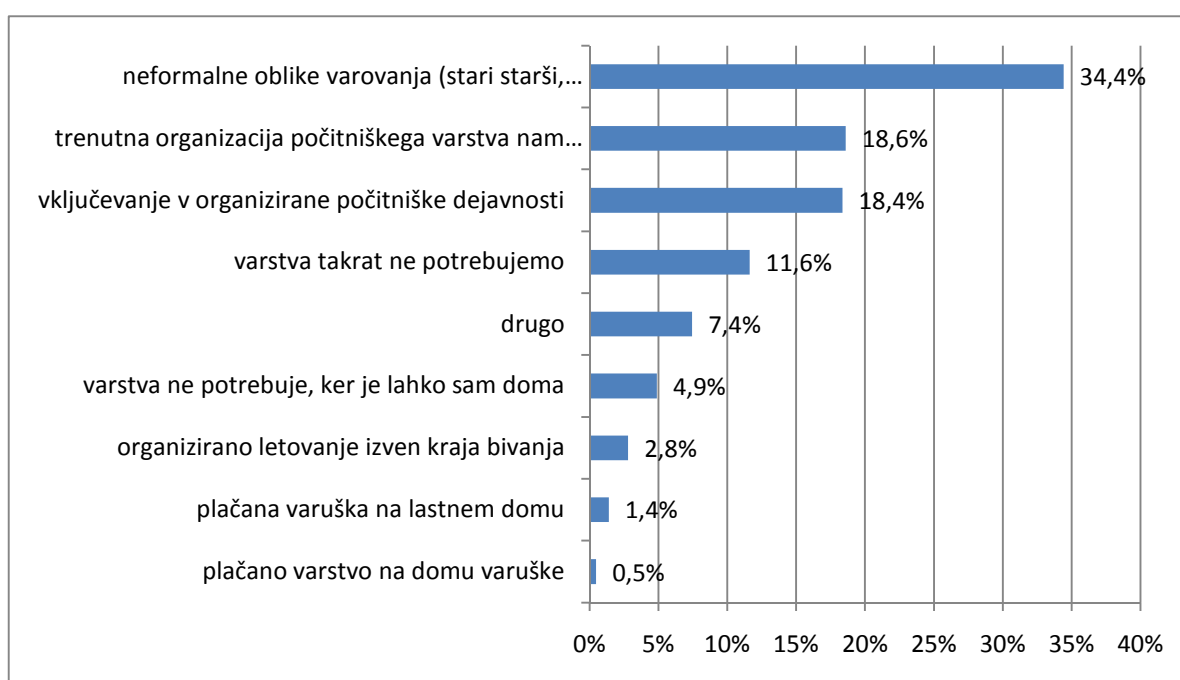
Slika 6.12: Delež staršev glede na razlog za neudeležbo otroka v organiziranih počitniških letovanjih (n= 299)

Večina staršev (dobrih 58,2 %) svojega otroka ne vključi v organizirana počitniška letovanja, ker meni, da otrok tega ne potrebuje. Dobra četrtina za to navaja druge (neopredeljene) razloge, 8 % staršev meni, da njihovi otroci takšna letovanja sicer potrebujejo, vendar pa jih v njihovem okolju ni na voljo, slabih 7 % staršev pa si takšnega letovanja finančno ne more privoščiti, čeprav bi ga otroci potrebovali.

Za konec smo starše še povprašali, kakšna oblika varstva otrok v času počitnic bi jim najbolj ustrezala. Dobri tretjini staršev bi najbolj ustrezalo varstvo, ki jim ga lahko nudijo neformalni viri (stari starši, sorodniki, sosedi), dobrim 18 % staršem najbolj ustreza trenutna organizacija varstva, podobnemu odstotku staršev pa bi najbolj ustrezalo, da bi lahko svoje otroke vključevali v organizirane počitniške dejavnosti. Slabih 17 % staršev počitniškega varstva ne potrebuje oziroma so otroci doma lahko sami, dobri 4 % staršev pa počitniško varstvo otrok zaupajo plačanim varuškam.

Slika 6.13: Delež staršev glede na najustreznejšo obliko varstva otrok v času počitnic (n= 430)

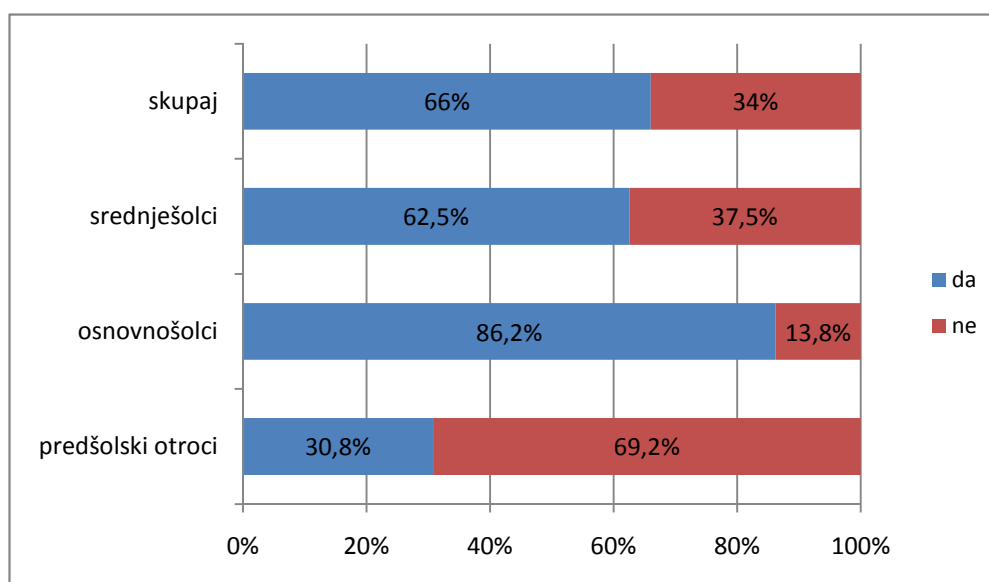
Želje po najustreznejši obliki počitniškega varstva so statistično značilno povezane z velikostjo naselja. Neformalne oblike varovanja otrok pogosteje izpostavljajo starši iz najmanjših in največjih krajev, plačana varuška pa bi za varstvo otrok v večji meri ustrezala staršem, ki živijo v večjih krajih (več kot 50.000 prebivalcev). Staršem iz manjših krajev (500 do 4000 prebivalcev) v večji meri kot drugim ustreza vključevanje otrok v organizirane počitniške dejavnosti.

7 INTERESNE DEJAVNOSTI

Interesne dejavnosti so pomemben segment kvalitetnega preživljanja prostega časa otrok. Namenjene so sprostitvi, razvijanju dejavnosti, ki otroke zanimajo, in razvijanju njihovih sposobnosti. V raziskavi nas je zanimala vključenost otrok v različne interesne dejavnosti, njihove potrebe in želje ter potrebe staršev po vključevanju otrok vanje. Najprej smo starše povprašali ali njihovi otroci obiskujejo kakšne interesne dejavnosti. Podatki za različne starostne skupine otrok so prikazani na sliki 7.1.

Slika 7.1: Delež staršev glede na vključenost otrok v interesne dejavnosti (n= 951)

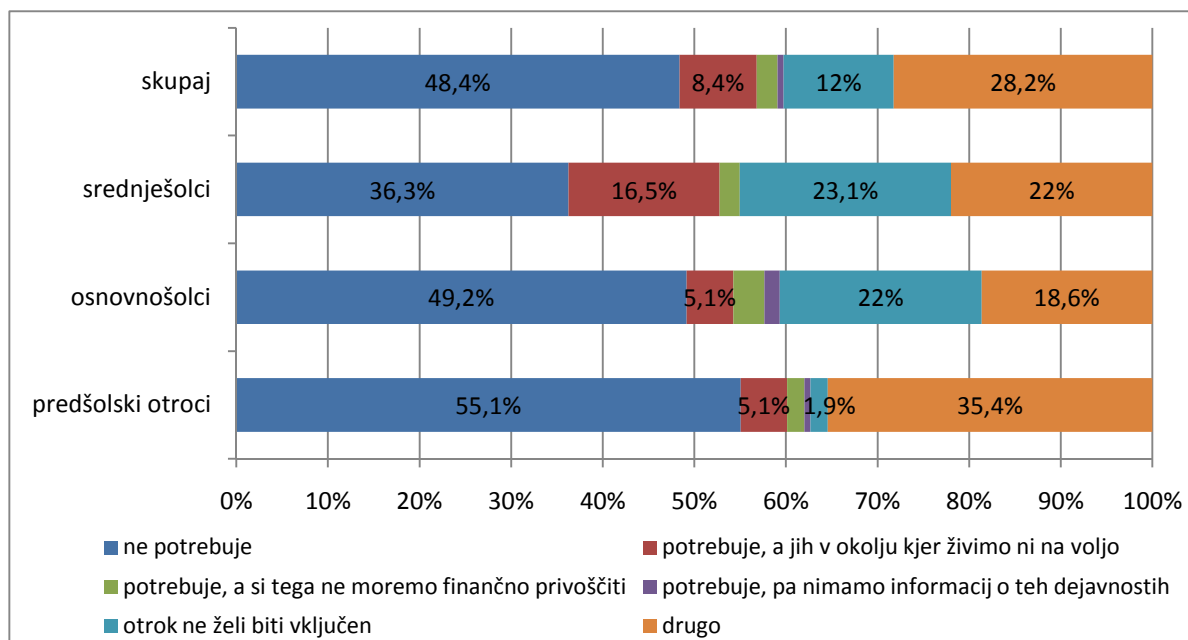
Če pogledamo vse starostne skupine otrok skupaj ugotovimo, da interesne dejavnosti obiskujeta dve tretjini otrok, kar tretjina otrok pa teh dejavnosti ne obiskuje. Med osnovnošolci je v interesne dejavnosti vključena večina otrok (dobrih 86 %) med predšolsko populacijo pa je takih otrok le dobrih 30 %. Zanimivo je, da se v znatno manjšem obsegu kot pri osnovnošolskih populaciji v interesne dejavnosti vključuje srednješolska populacija. V interesne dejavnosti je med srednješolci vključenih dobrih 62 % dijakov.

Vključenost v interesne dejavnosti je statistično značilno povezana z izobrazbo staršev oziroma število otrok, vključenih v interesne dejavnosti narašča s stopnjo izobrazbe staršev. Obiskovanje interesnih dejavnosti je statistično značilno povezano

tudi z velikostjo kraja bivanja, v večjih krajih so otroci bolj vključeni v interesne dejavnosti kot v manjših. Vključenost v interesne dejavnosti je povezana tudi s subjektivno oceno materialnega položaja družine in povprečnim dohodkom na člana gospodinjstva, višji kot je materialni standard in povprečni dohodek na člana gospodinjstva v večji meri so otroci vključeni v interesne dejavnosti. Rezultati nakazujejo na to, da so tako izobrazba staršev, materialni položaj in velikost kraja bivanja pomembni dejavniki pri tem ali se otroci vključujejo v interesne dejavnosti.

Tiste starše, katerih otroci se v interesne dejavnosti ne vključujejo, smo povprašali še po razlogih zakaj njihovi otroci niso vključeni v te dejavnosti.

Slika 7.2: Delež otrok glede na razloge za neobiskovanje interesnih dejavnosti (n=317)

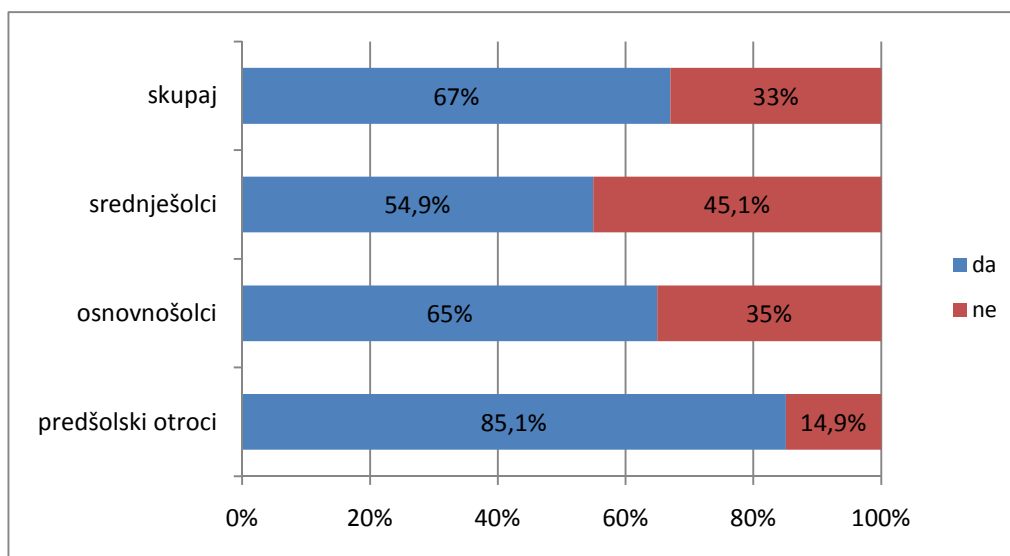

Za predšolsko populacijo otrok je več kot polovica staršev izmed navedenih možnih odgovorov najpogosteje navedla, da njihov otrok v te dejavnosti ni vključen, ker jih ne potrebuje. To je razumljivo, saj gre pri tej populaciji za majhne otroke, ki teh dejavnosti v tolikšni meri ne potrebujejo. Tudi pri ostalih dveh starostnih kategorijah je najpogosteje izbran odgovor, da teh dejavnosti ne potrebujejo (za dobrih 49 % osnovnošolskih otrok in dobro tretjino srednješolskih). Slaba četrtnina staršev pa pri obeh starostnih populacijah navaja, da otrok v interesne dejavnosti ni vključen, ker tega ne želi. To pomeni, da iz razlogov, ki so jih navedli starši, neobiskovanja

interesnih dejavnosti ne moremo pripisati nezadostni ponudbi, se pa ta problem deloma pokaže pri analizah, ki jih predstavljamo v nadaljevanju.

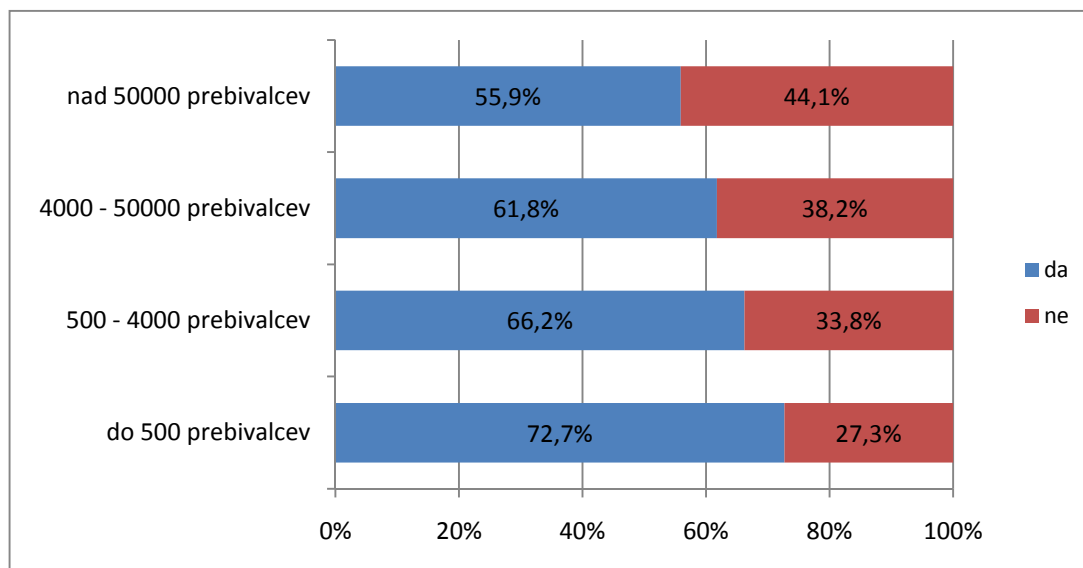
Problem nezadostne ponudbe interesnih dejavnosti glede na odgovore staršev velja posebej izpostaviti pri srednješolski populaciji, kjer je dobrih 16 % staršev kot razlog, da njihov otrok teh dejavnosti ne obiskuje, navedlo, da teh dejavnosti v njihovem okolju ni na voljo. Nižjo vključenost srednješolcev v interesne dejavnosti v primerjavi z osnovnošolsko populacijo lahko pripišemo tudi nezadostni ponudbi interesnih dejavnosti na tej ravni izobraževanja. To ugotovitev lahko podpremo tudi v povezavi z odgovorom na vprašanje, ali šola/vrtec, v katero je otrok vključen, nudi zadostno ponudbo različnih interesnih dejavnosti. Podatki kažejo, da večina staršev srednješolcev meni, da na tej ravni izobraževanja šola ne nudi zadostne ponudbe interesnih dejavnosti, medtem ko tako meni dobra tretjina staršev osnovnošolcev. Podatki za posamezne starostne kategorije otrok so prikazani v sliki 7.3.

Slika 7.3: Delež staršev glede na strinjanje s trditvijo, da šola/vrtec nudi zadostno ponudbo različnih interesnih dejavnosti (n= 877)

Vrednotenje zadostnosti ponudbe interesnih dejavnosti na šoli/vrtcu je statistično značilno povezano z velikostjo kraja bivanja družine.

Slika 7.4: Delež staršev glede na strinjanje s trditvijo, da šola/vrtec nudi zadostno ponudbo različnih interesnih dejavnosti po velikosti kraja bivanja (n= 877)

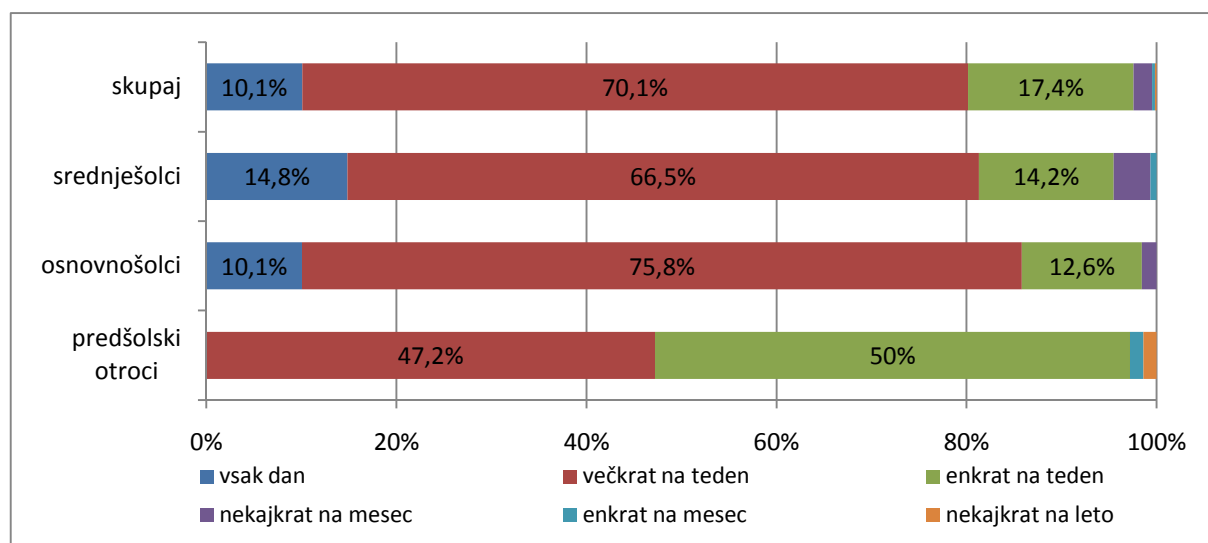
Prikazano je v skladu z odgovori na vprašanje, kdo izvaja in kje se izvajajo interesne dejavnosti, kjer je razvidno pomanjkanje ponudbe interesnih dejavnosti s strani šole v večjih mestih in posebej v Ljubljani in Mariboru, to pomanjkanje pa zapolnjujejo predvsem nevladne organizacije. V prihodnje bi bilo zato potrebno v okviru razpisov poleg ponudbe interesnih dejavnosti s strani nevladnih organizacij, v večjih mestih v večji meri podpreti tudi ponudbo teh dejavnosti na samih šolah. Problem nezadostne ponudbe interesnih dejavnosti so izpostavili predvsem tisti starši otrok, ki so redkeje vključeni v interesne dejavnosti, zato lahko razloge za ne vključenost otrok v interesne dejavnosti v mestnih okoljih, deloma pripišemo tudi nezadostni ponudbi interesnih dejavnosti na samih šolah.

Nasprotno z ugotovitvijo, da je vključenost v interesne dejavnosti statistično značilno povezana z materialnim položajem in dohodkom na člana gospodinjstva, pa je le majhen odstotek staršev kot razlog, da njihov otrok v interesne dejavnosti ni vključen, izbralo odgovor, da si tega ne morejo finančno privoščiti. Na srednješolski ravni je finančne razloge navedlo 2,2 % izprašanih, na osnovnošolski ravni 3,1 % in na predšolski ravni le 1,9 %. Prav tako podatki kažejo, da za neobiskovanje teh dejavnosti ni razlog v nezadostni informiranosti staršev o teh dejavnostih. Pri tem velja poudariti, da gre za statistično značilno povezanost med razlogi, zakaj se otrok ne vključuje v interesne dejavnosti in materialnim položajem družin. Starši z nižjim

materialnim standardom so v povprečju pogosteje izbrali odgovore, da si tega ne morejo finančno privoščiti, da nimajo informacij o teh dejavnosti ali pa da v njihovem okolju teh dejavnosti ni na voljo, kar kaže na prikrajšanost te kategorije otrok.

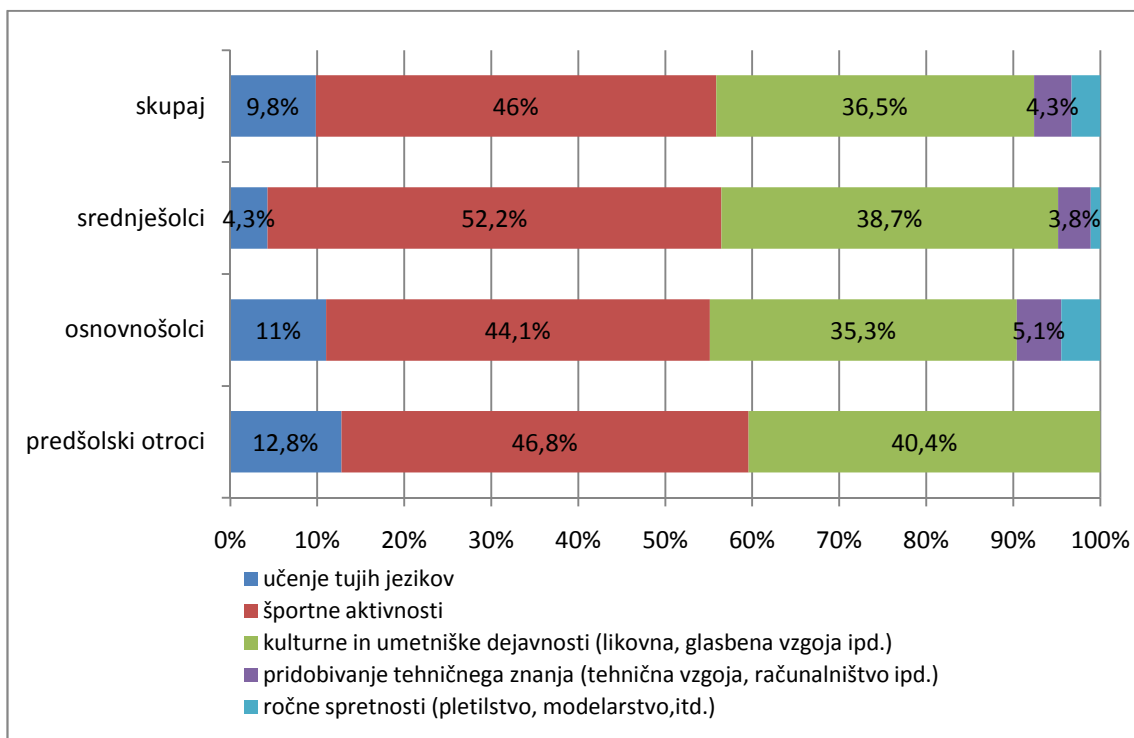
Tisti otroci, ki so vključeni v interesne dejavnosti, te najpogosteje obiskujejo večkrat na teden (70,1 %). Najpogosteje interesne dejavnosti obiskujejo osnovnošolci (75,8 % večkrat na teden in 14,8 % kar vsak dan), srednješolska populacije te dejavnosti obiskuje nekoliko manj pogosto in sicer 66,5 % srednješolcev večkrat na teden in 10,1 % vsak dan, predšolska populacija pa je v interesne dejavnosti najmanj pogosto vključena in sicer v največji meri enkrat na teden (50,0 %), 47,2 % pa večkrat na teden. V nasprotju z ugotovitvami pri vključenosti v interesne dejavnosti na splošno dejavniki kot so izobrazba staršev, velikost kraja bivanja, materialni in dohodkovni položaj družine nimajo statistično značilnega vpliva na to kako pogosto so otroci vključeni v interesne dejavnosti.

Slika 7.5: Delež otrok glede na pogostost obiskovanja interesnih dejavnosti (n= 617)

Zanimalo nas je tudi, v kakšne vsebine interesnih dejavnosti so otroci najpogosteje vključeni. Starši so med ponujenimi vsebinami interesnih dejavnosti lahko izbrali več odgovorov.

Slika 7.6: Delež otrok glede na vsebino interesnih dejavnosti, ki jih obiskujejo (n= 617)

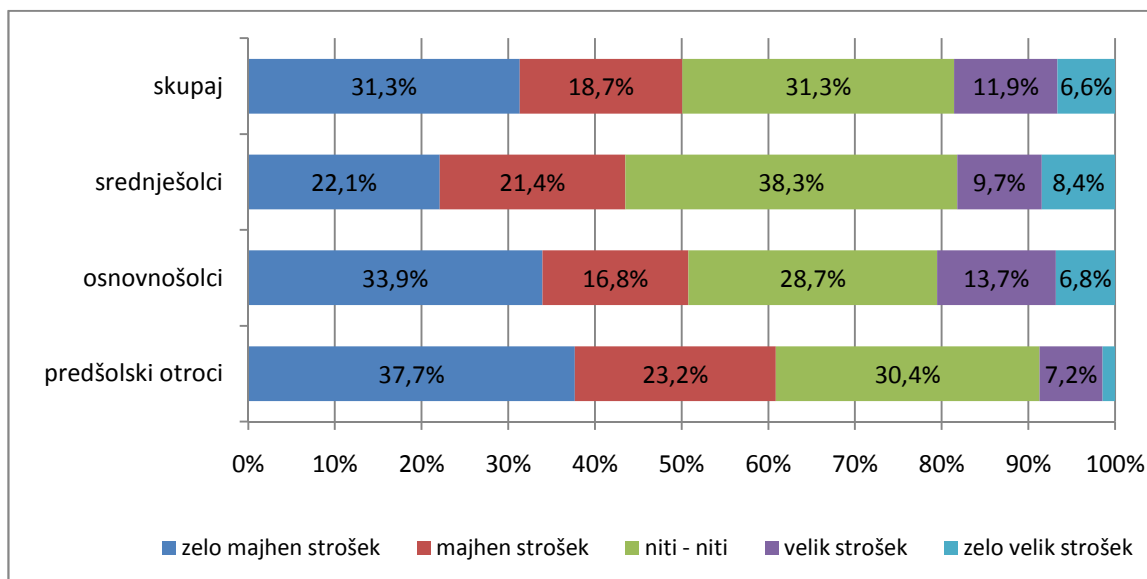

Otroci se ne glede na raven izobraževanja najpogosteje vključujejo v športne aktivnosti, sledijo kulturne in umetniške dejavnosti (likovna, glasbena vzgoja ipd.), znatno manjši delež otrok pa se vključuje v učenje tujih jezikov, iz česar bi lahko sklepali, da gre verjetno za zadostno ponudbo učenja tujih jezikov že pri rednem šolskem pouku. Enak vrstni red interesnih dejavnosti so starši navedli tudi pri vprašanju v kakšne dodatne dejavnosti bi želeli, da je otrok vključen.

Podatki kažejo na pomembne statistično značilne razlike v številu dejavnosti, v katere je otrok vključen in materialnim položajem družin. Otroci z nižjim standardom obiskujejo manj dejavnosti kot otroci z višjim standardom.

V raziskavi smo želeli preveriti finančno obremenitev staršev pri vključenosti njihovih otrok v interesne dejavnosti. Starši so finančno obremenitev ocenjevali na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni, da vključenost otrok v interesne dejavnosti predstavlja zelo majhen strošek, 5 pa zelo velik strošek.

Slika 7.7: Delež staršev glede na oceno finančnega stroška, ki ga predstavlja vključenost otroka v interesne dejavnosti (n= 617)

Slabi tretjini staršev vključenost otrok v interesne dejavnosti predstavlja zelo majhen strošek, enakemu deležu staršev srednje velik strošek in slabim 7 % staršem pa vključenost otrok predstavlja zelo velik strošek. Glede na posamezne starostne skupine otrok se odgovori bistveno ne razlikujejo, pri osnovnošolski populaciji je nekoliko večji odstotek staršev kot pri ostalih dveh populacijah odgovoril, da jim to predstavlja večji strošek, kar je razumljivo, saj podatki kažejo, da je osnovnošolska populacija najpogosteje vključena v interesne dejavnosti. Obstaja pa statistično značilna povezanost med pogostostjo obiskovanja interesnih dejavnosti in finančnim stroškom, ki ga obiskovanje interesnih dejavnosti predstavlja staršem.

Pri tem velja izpostaviti, da gre za statistično značilne razlike glede na to, kdo izvaja interesne dejavnosti in finančno obremenitvijo staršev. Najmanjši strošek staršem predstavlja vključenost otrok v interesne dejavnosti, ki jih izvaja šola ali vrtec (v povprečju 2,02, kar pomeni majhen strošek), največji strošek pa vključenost v nevladne organizacije (2,7, kar pomeni srednje velik strošek) in komercialne organizacije (2,8, kar pomeni srednje velik strošek). Nadalje je pomembna ugotovitev, da ni statistično pomembne razlike med stroškom, ki ga predstavlja vključenost v interesne dejavnosti, ki jih izvajajo nevladne organizacije in stroškom, ki ga predstavljajo komercialni ponudniki interesnih dejavnosti. Pričakovati bi bilo, da

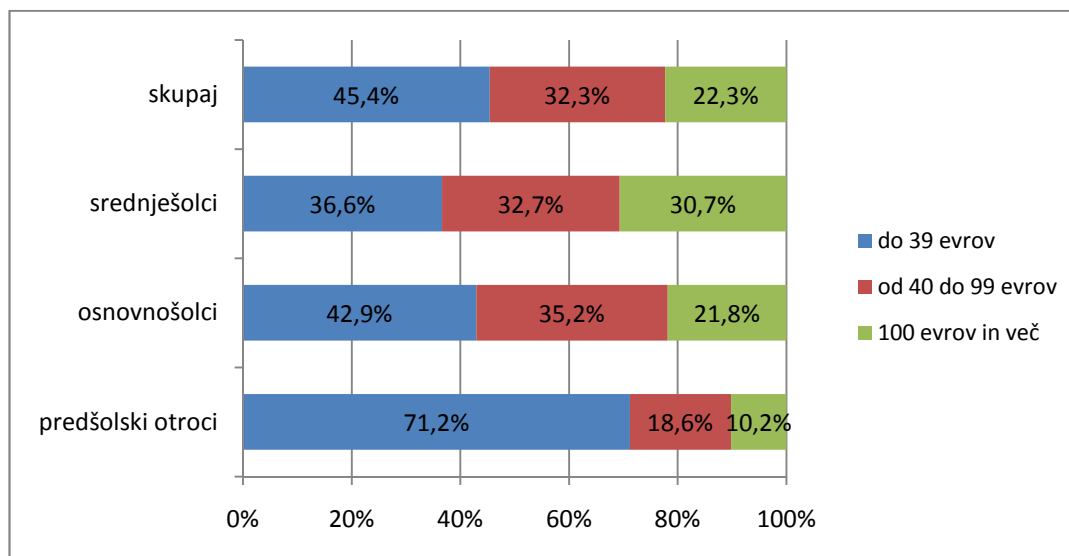
bodo razlike v strošku med nevladnimi organizacijami in komercialnimi ponudniki večje, glede na to, da so nevladne organizacije zasebne neprofitne organizacije, ki so v večji ali manjši meri pri izvajanju svojih dejavnosti (so)financirane s strani občine ali države, kar pomeni, da bi moral biti strošek, ki ga te dejavnosti staršem predstavljajo, bolj primerljiv s stroškom v javnih organizacijah kot so šole in vrtci.

Iz tega lahko sklepamo, da interesne dejavnosti, ki jih ponujajo nevladne organizacije, niso v zadostni meri (so)financirane s strani države ali občine, da bi lahko svojim uporabnikom nudile cenovno ugodnejše storitve. V tem pogledu bi bilo potrebno v prihodnjih razpisih finančno podpreti interesne dejavnosti v nevladnem sektorju, saj podatki kažejo, da je le-ta najpomembnejši akter pri ponudbi interesnih dejavnosti (slika 7.9), finančna obremenjenost staršev pa se pri interesnih dejavnosti, ki jih izvajajo nevladne organizacije, bistveno ne razlikuje od tistih, ki jih izvaja komercialni sektor.

Starše smo glede stroškov, ki jih predstavljajo interesne dejavnosti otrok v njihovem družinskem proračunu, zaprosili, da nam navedejo tudi kolikšen je znesek na mesec na otroka. Najpogosteje te znašajo do 39 € (45,4 %), 32,3 % jih za te dejavnosti mesečno plačuje od 40 do 99 €, 22,3 % pa 100 € ali več. Odgovori so prikazani v sliki 7.8. Znesek vključenosti v interesne dejavnosti narašča glede na to, kako pogosto je otrok vključen v interesne dejavnosti in številom dejavnosti, ki jih otrok obiskuje.

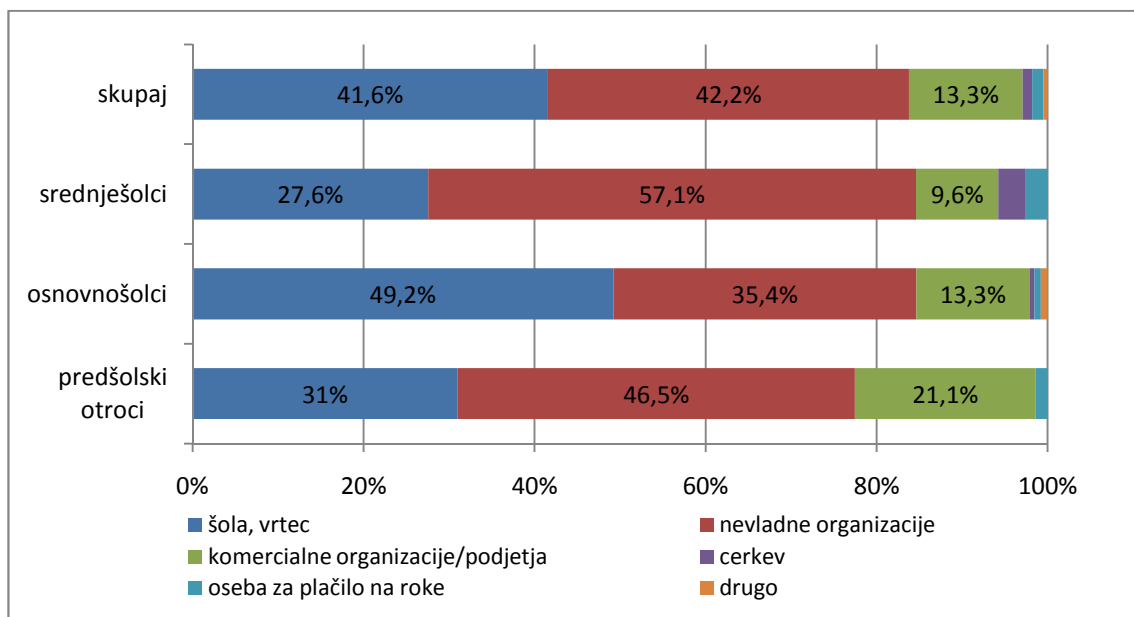

Slika 7.8: Delež staršev glede na mesečni znesek za interesne dejavnosti, v katere je vključen otrok (n= 617)

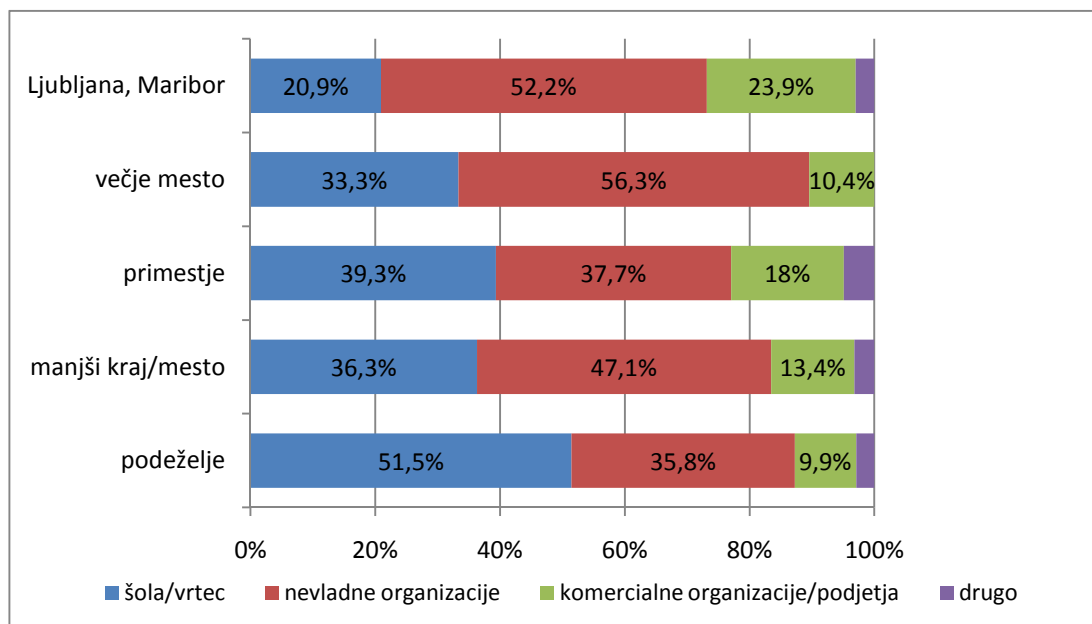
Zanimalo nas je tudi, kdo so večinoma izvajalci interesnih dejavnosti, ki jih otrok obiskuje. Podatki kažejo, da so to najpogosteje nevladne organizacije (42,2 %), sledi šola ali vrtec (41,6 %), v 13,3 % pa so to komercialne organizacije. Nevladne organizacije so kot izvajalci interesnih dejavnosti predvsem prisotne na srednješolski ravni (57,1 %), kjer gre za znatno manjšo ponudbo interesnih dejavnosti s strani šole (le 27,6 %) v primerjavi z osnovnošolsko ravnjo, kjer je šola kot izvajalca navedla skoraj polovica staršev, na predšolski ravni pa podobno kot na srednješolski ravni interesne dejavnosti izvajajo predvsem nevladne organizacije (46,5 %), v večji meri kot na drugih dveh ravneh izobraževanja pa so pri predšolskih interesnih dejavnosti prisotne komercialne organizacije oziroma podjetja (21,2 %). Odgovori za posamezne starostne skupine so podrobneje prikazani v sliki 7.9.

Slika 7.9: Delež posameznih izvajalcev interesnih dejavnosti, ki jih obiskujejo otroci (n= 617)

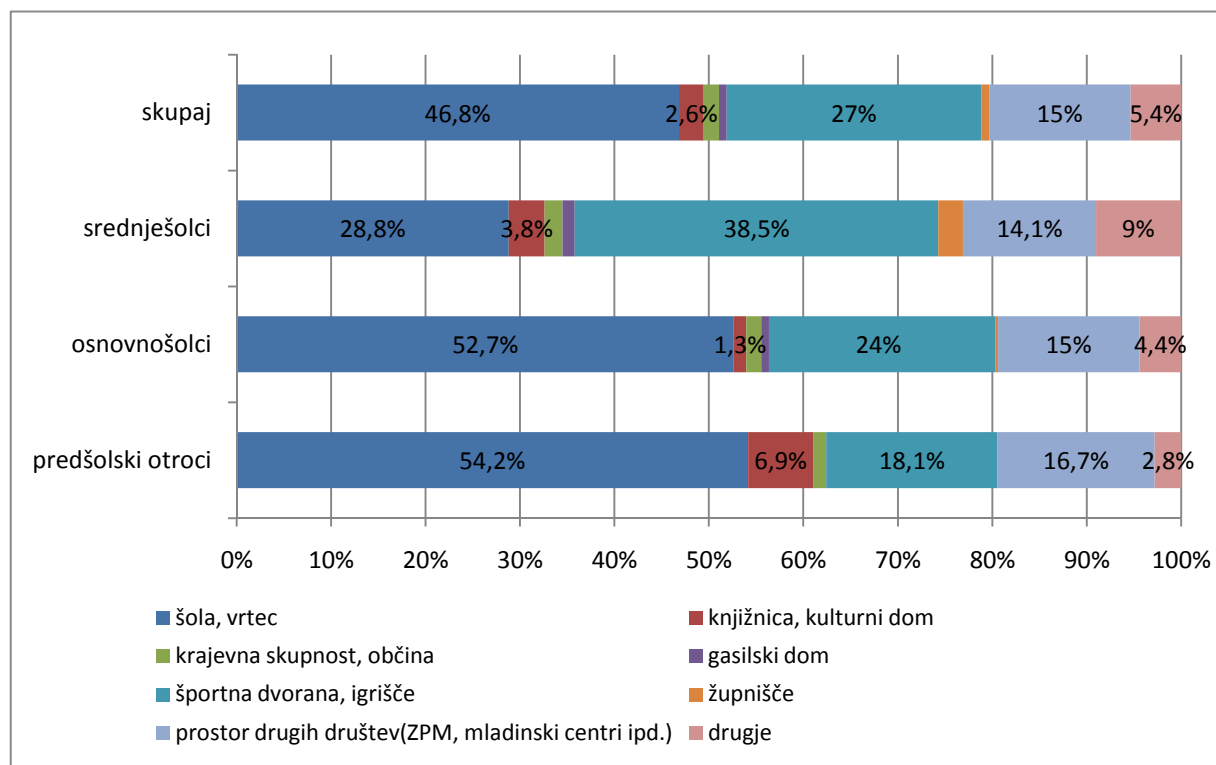
Velja izpostaviti, da se med vrsto izvajalcev interesnih dejavnosti in tipom kraja bivanja ter med vrsto izvajalcev interesnih dejavnosti in velikostjo naselja kaže statistično značilna povezava. Šole in vrtci so v večji meri izvajalci interesnih dejavnosti predvsem na podeželju, v manjših krajih in primestnem okolju, z velikostjo kraja pa njihov delež med izvajalci storitev upada, zato v večjih mestih in predvsem v Ljubljani in Mariboru to pomanjkanje zapolnjujejo predvsem nevladne organizacije in tudi komercialni ponudniki.

Slika 7.10: Delež posameznih izvajalcev interesnih dejavnosti glede na kraj bivanja družin (n= 617)

Starše smo nadalje vprašali, kje poteka večina teh dejavnosti. Odgovori so zelo raznoliki, in sicer najpogosteje interesne dejavnosti potekajo na šoli (46,8 %), glede na to, da so športne aktivnosti najbolj obiskane interesne dejavnosti, veliko interesnih dejavnosti poteka v športnih dvoranah ali igriščih, sledijo pa prostori drugih društev (15 %). To kar je razumljivo, saj so nevladne organizacije v največji meri izvajalke teh dejavnosti. Tudi pri tem vprašanju gre za statistično značilno povezanost med tem, kje potekajo interesne dejavnosti in tipom kraja bivanja ter med prostorom, kjer potekajo dejavnosti in velikostjo kraja, v katerem bivajo anketiranci. Na podeželju, v manjših krajih in primestnem okolju velika večina interesnih dejavnosti poteka na šoli ali v vrtcu (okrog 50 %), medtem ko je ta delež v večjih mestih in predvsem v Ljubljani in Mariboru le približno 20 %.

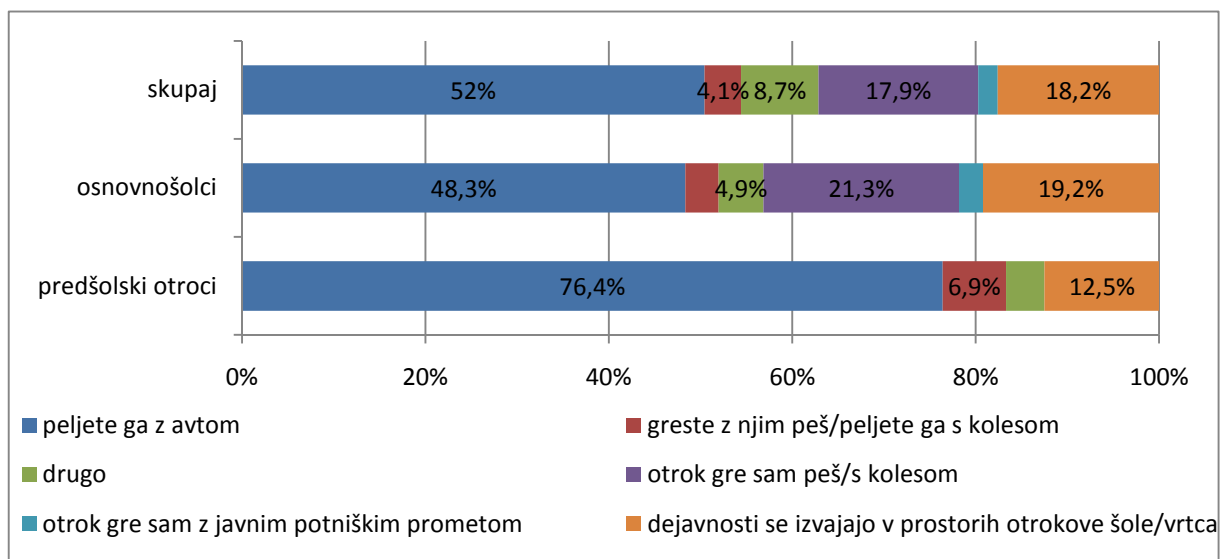
Slika 7.11: Prostori kjer poteka večina interesnih dejavnosti (n= 617)

Nadalje smo preverili povezavo med tem, kdo so izvajalci dejavnosti in kje potekajo dejavnosti. Večino dejavnosti (87,4 %), ki potekajo na šoli ali v vrtcih izvajajo šole ali vrtci, skoraj petino dejavnosti pa v prostorih šole ali vrtca izvajajo tudi komercialne (19,8 %) in nevladne organizacije (18,2 %).

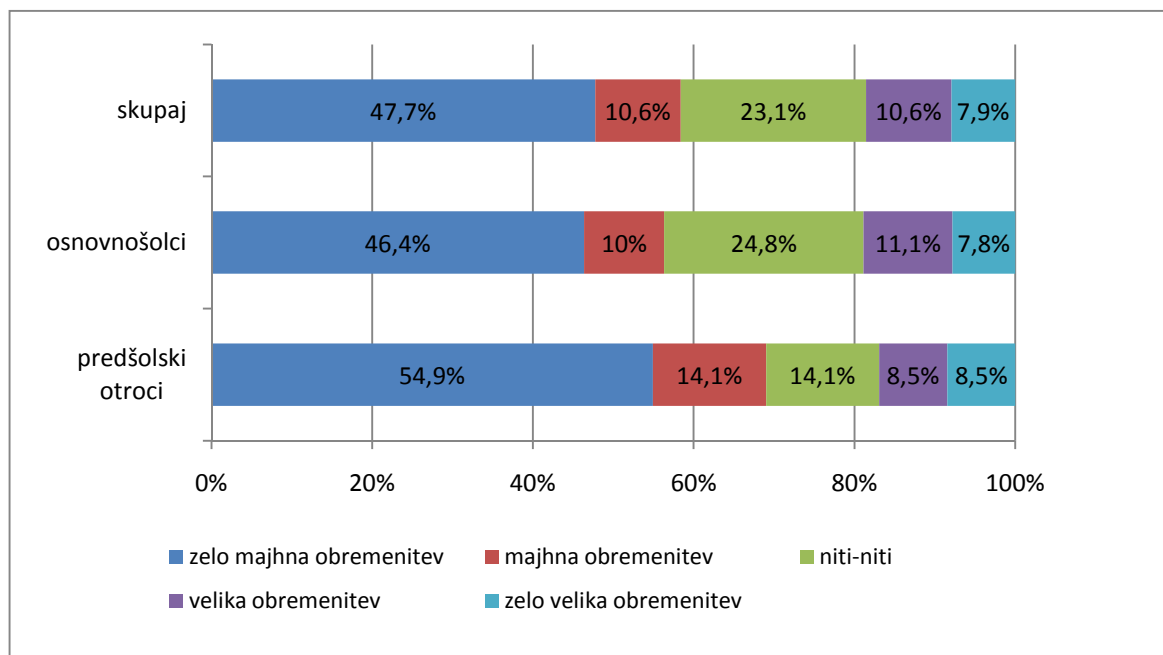
Zanimalo nas je tudi, kako gre otrok običajno na interesne dejavnosti in kako veliko (ne finančno) obremenitev za starše predstavlja obiskovanje interesnih dejavnosti (prevoz, čakanje ipd.). Starši so obremenitev ocenjevali na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni zelo majhno obremenitev 5 pa zelo veliko obremenitev.

Slika 7.12: Delež otrok glede na način prevoza na interesne dejavnosti (n= 460)

Več kot polovica staršev (52,7 %) je odgovorila, da otroka na interesne dejavnosti običajno peljejo z avtom. Glede na starost otrok je razumljivo, da je tako odgovorilo 76,4 % staršev pri predšolskih otrocih, med osnovnošolsko populacijo pa gre 21,3 % otrok na interesne dejavnosti samih, v 18,2 % primerih pa se dejavnosti izvajajo v prostorih šole/vrtca, ki ga otrok obiskuje takoj po rednem programu. Odgovori na vprašanje, kako gre otrok običajno na interesne dejavnosti, so statistično značilno povezani s tipom kraja bivanja in z velikostjo kraja bivanja. Otroci gredo na interesne dejavnosti pogosteje sami v manjših ali srednje velikih krajih, na podeželju pa se interesne dejavnosti v večji meri kot drugod izvajajo v vrtcu/šoli takoj po končanem pouku, zato imajo tudi v večji meri kot drugod organiziran prevoz na interesne dejavnosti. Največji odstotek staršev (več kot 50 %) tako svoje otroke ne glede na kraj bivanja na interesne dejavnosti najpogosteje pelje z avtom, kljub temu pa jim to ne predstavlja večje obremenitve (glej sliko 7.13).

Slika 7.13: Delež staršev glede na oceno obremenitve, ki jo prinaša obiskovanje interesnih dejavnosti otrok (n= 460)

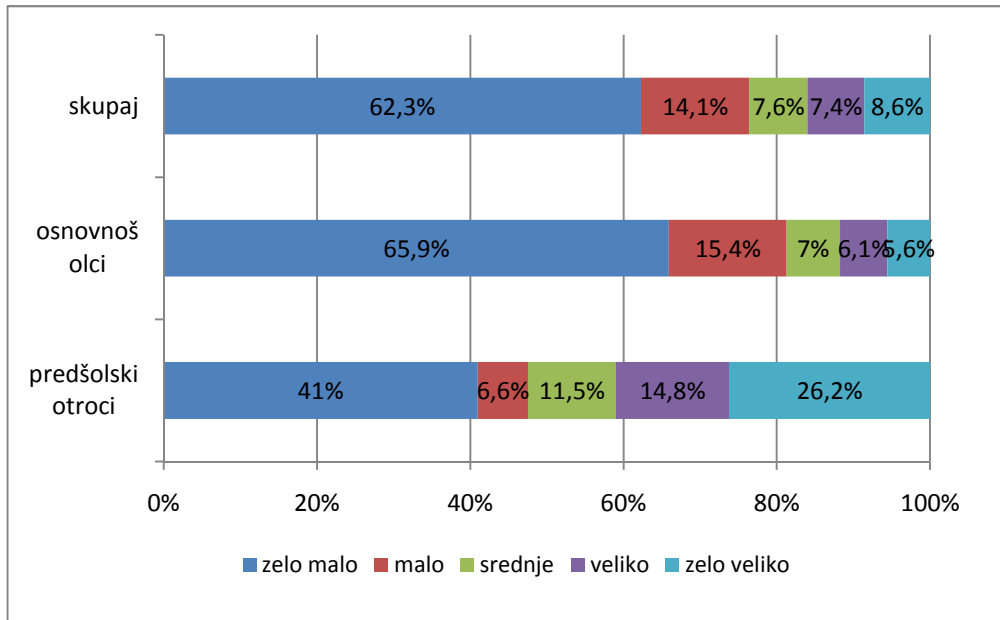

V nasprotju z ugotovitvami fokusnih skupin, kjer so udeleženci logistiko in prevoze na interesne dejavnosti izpostavili kot velik problem in veliko obremenitev, tega rezultati raziskave ne kažejo. Manj kot 8 % staršev je odgovorilo, da to za njih predstavlja zelo veliko obremenitev, slabih 48 % jih je odgovorilo, da to za njih predstavlja zelo majhno obremenitev, 23 %, da niti majhno niti veliko obremenitev, slabih 11 % staršev je obremenitev ocenilo kot majhno in odstotek pa kot veliko. Najmanjšo obremenitev v povprečju prevozi na interesne dejavnosti predstavljajo tistim, ki živijo v manjšem kraju ali mestu (1,96, kar pomeni majhno obremenitev), največjo pa tistim, ki živijo v Ljubljani ali Mariboru (2,73, kar pomeni srednje veliko obremenitev). Razlike so statistično značilne. Obremenitev je statistično značilno povezana tudi s pogostostjo obiskovanja interesnih dejavnosti.

Na podlagi ugotovitev fokusnih skupin, kjer so starši kot predlog za rešitev logističnih težav pri prevozi otrok na interesne dejavnosti in zapolnitev časa od zaključka šole pa do prihoda staršev iz službe predlagali, da bi se čim več dejavnosti izvajalo na šolah po končanem pouku ali da bi bil v ta namen organiziran šolski avtobus, smo starše povprašali ali bi jih tovrstni predlogi v tem pogledu razbremenili. Starši so

razbremenitev ocenjevali na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni zelo malo 5 pa zelo veliko.

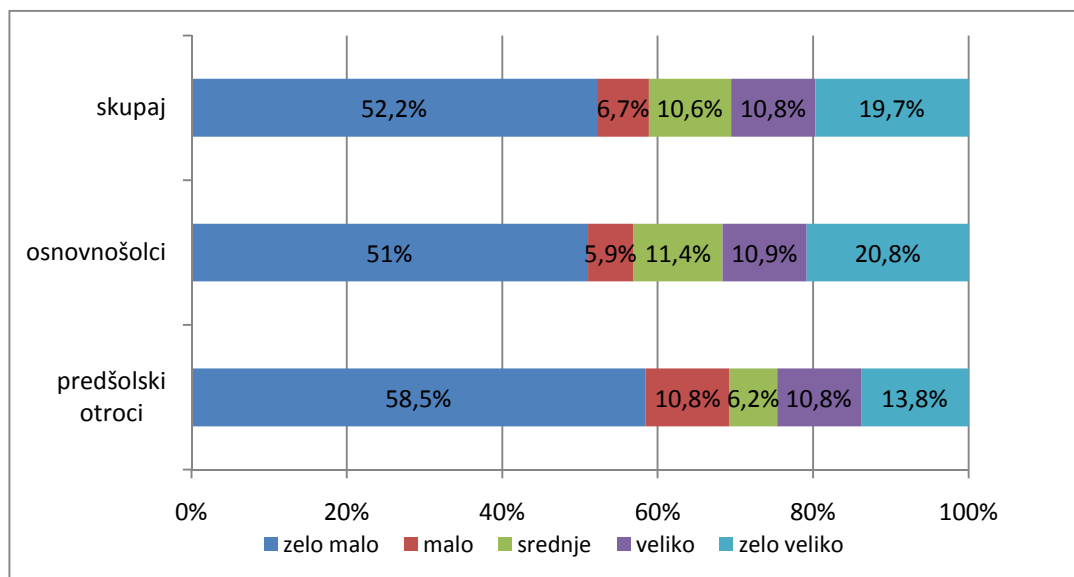
Slika 7.14: Delež staršev glede na oceno razbremenitve v primeru izvajanja večine interesnih dejavnosti v šoli/vrtcu, ki ga otrok obiskuje (n= 460)

V nasprotju z ugotovitvami fokusnih skupin je v anketi v splošnem velika večina staršev odgovorila, da bi jih v primeru, če bi se večina interesnih dejavnosti izvajala v šoli/vrtcu, ki ga otrok obiskuje, to zelo malo razbremenilo (62,3 %) ali malo razbremenilo (14,1 %). Glede na starost otrok so predvsem starši predšolskih otrok v večji meri navedli, da bi jih to zelo razbremenilo (26,2 %), medtem ko je ta odgovor pri osnovnošolski populaciji navedlo le 5,6 % staršev.

Glede razbremenitve staršev v primeru organiziranega šolskega prevoza na interesne dejavnosti nekoliko višji odstotek staršev navaja, da bi jih to zelo razbremenilo (19,7 %) in veliko razbremenilo (10,8 %) kot v primeru izvajanja dejavnosti na sami šoli/vrtcu. Odgovori za posamezne starostne skupine so podrobneje prikazani v sliki 7.15. Pri obeh vprašanjih pa v nasprotju s pričakovanji ni statistično značilne povezanosti s krajem bivanja.

Slika 7.15: Delež staršev glede na oceno razbremenitve v primeru organiziranega prevoza za obiskovanje interesnih dejavnosti otrok (n= 460)

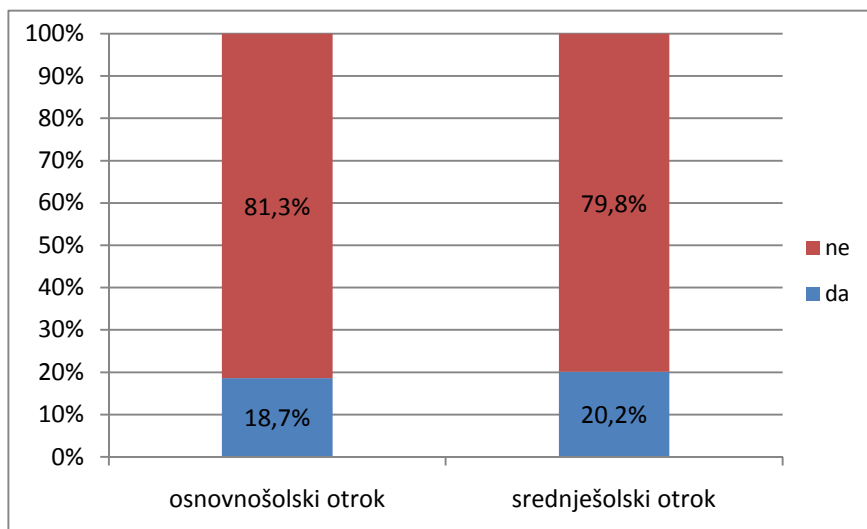
Na podlagi prikazanega lahko zaključimo, da bi bilo v prihodnje predvsem smiselno uvesti prevoze na interesne dejavnosti v primerih, ko je to logistično izvedljivo in predvsem v večjih mestih, kjer so starši s prevozi logistično bolj obremenjeni.

8 UČNA POMOČ

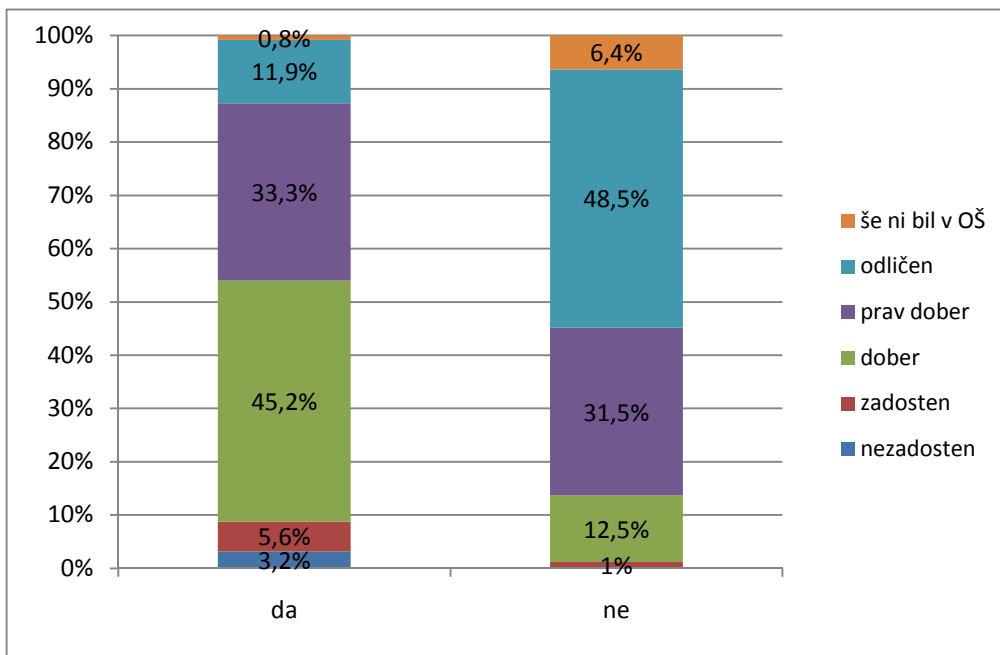
Starše smo spraševali tudi o tem, ali njihovi otroci potrebujejo učno pomoč. Te potrebe se seveda nanašajo na starše tistih otrok, ki obiskujejo osnovno ali srednjo šolo. Izkazalo se je, da je v preteklem šolskem letu učno pomoč uporabilo 18,7 % osnovnošolcev in 20,2 % srednješolcev.

Slika 8.1: Delež uporabnikov učne pomoči v zadnjem šolskem letu (n= 712)

Zanimivo je, da potrebe po učni pomoči na prvi pogled podatki o učnem uspehu otrok ne potrjujejo. Namreč, nezadostnih in zadostnih je bilo skupaj 1,3 % osnovnošolcev, dobrih pa 8,6 % otrok. Ostali so imeli boljši učni uspeh. Nezadosten ali zadosten učni uspeh je imelo 4,8 % srednješolcev, 35,1 % pa jih je bilo dobrih. Vendar pa podatki kažejo na statistično značilno povezavo med učnim uspehom in učno pomočjo, zato sklepamo, da je ravno uspešna učna pomoč doprinesla k boljšemu učnemu uspehu na koncu šolskega leta. Učni uspeh otrok, ki so v prejšnjem šolskem letu dobili učno pomoč, je slabši od učnega uspeha otrok, ki učne pomoči niso uporabljali oziroma potrebovali.

Slika 8.2: Delež otrok, ki obiskuje učno pomoč glede na učni uspeh (n= 712)

Otroci in mladi, ki se ne vključujejo v organizirane oblike učne pomoči, je v veliki meri ne potrebujejo (96,4 % osnovnošolcev in 89,4 % srednješolcev). Na osnovnošolski ravni se kaže, kot da je potreba po učni pomoči po vsej Sloveniji praktično zadovoljena, saj skupno le 1,2 % staršev pravi, da bi učno pomoč potrebovali, pa je v njihovem okolju ni, da si učne pomoči ne morejo finančno privoščiti ali pa da jo potrebujejo, vendar o njej nimajo informacij.

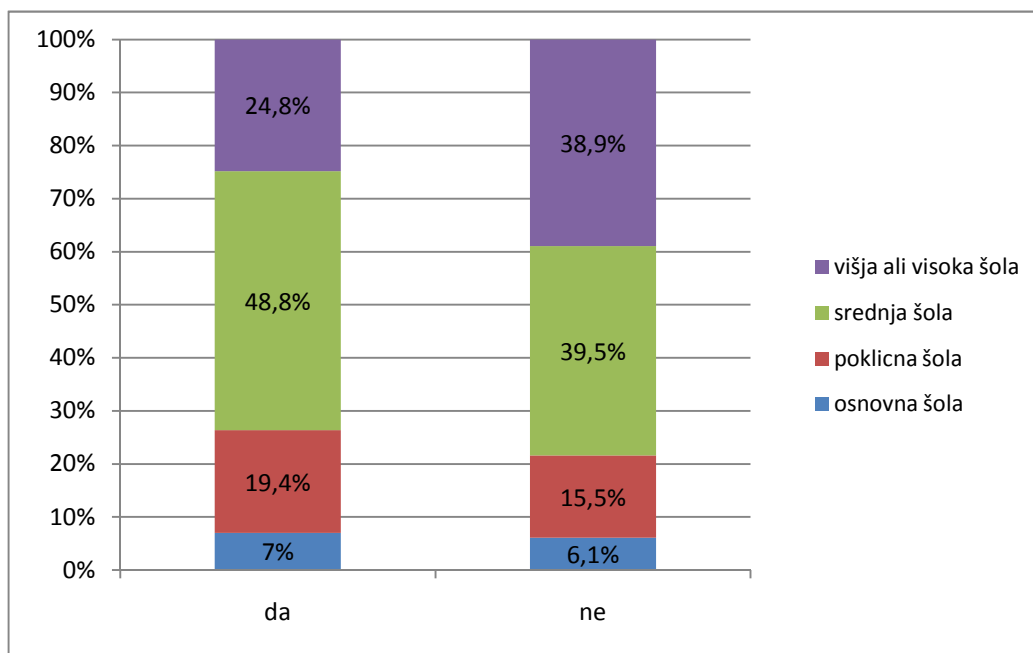
Na srednješolski ravni pa je 3,5 % staršev dejalo, da učno pomoč za svojega srednješolca ali srednješolko potrebujejo, vendar je v kraju, kjer živijo, ni na voljo. 1,5 % pa jo potrebuje, vendar si je ne morejo finančno privoščiti ali pa nimajo dovolj informacij o tovrstni dejavnosti.

Učna pomoč je torej bolje organizirana oziroma učencem dostopna na osnovnošolski ravni kot na srednješolski. Podatki kažejo, da dostop do učne pomoči ni pogojen s tem, kje družina (otroci) prebivajo in da je učna pomoč enakomerno dostopna po celotni državi.

Po pričakovanjih je potreba po organizirani učni pomoči odvisna od izobrazbe staršev – in to obeh. Skoraj četrtina otrok, katerih starši imajo doseženo osnovnošolsko izobrazbo, je v preteklem šolskem letu potrebovala organizirano učno pomoč

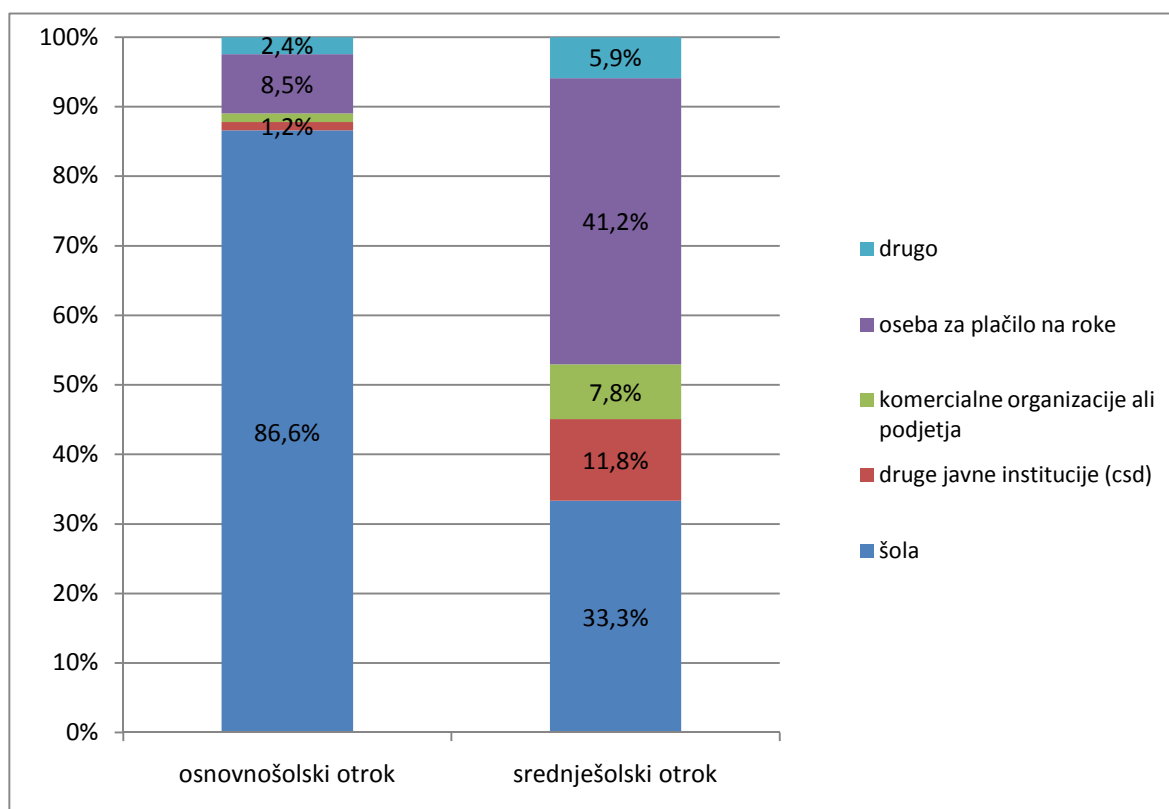
(anketirani starš 20,9 %; partner 25 %). Tudi med starši s poklicno izobrazbo je delež otrok, ki so potrebovali učno pomoč, dokaj visok (anketirani starš 22,3 %; partner 22 %). Verjetno je znanje teh staršev omejeno in otrokom učne pomoči ne morejo nuditi sami, še posebej na srednješolski ravni.

Slika 8.3: Delež otrok, ki obiskuje učno pomoč glede na stopnjo dosežene izobrazbe staršev (n= 712)

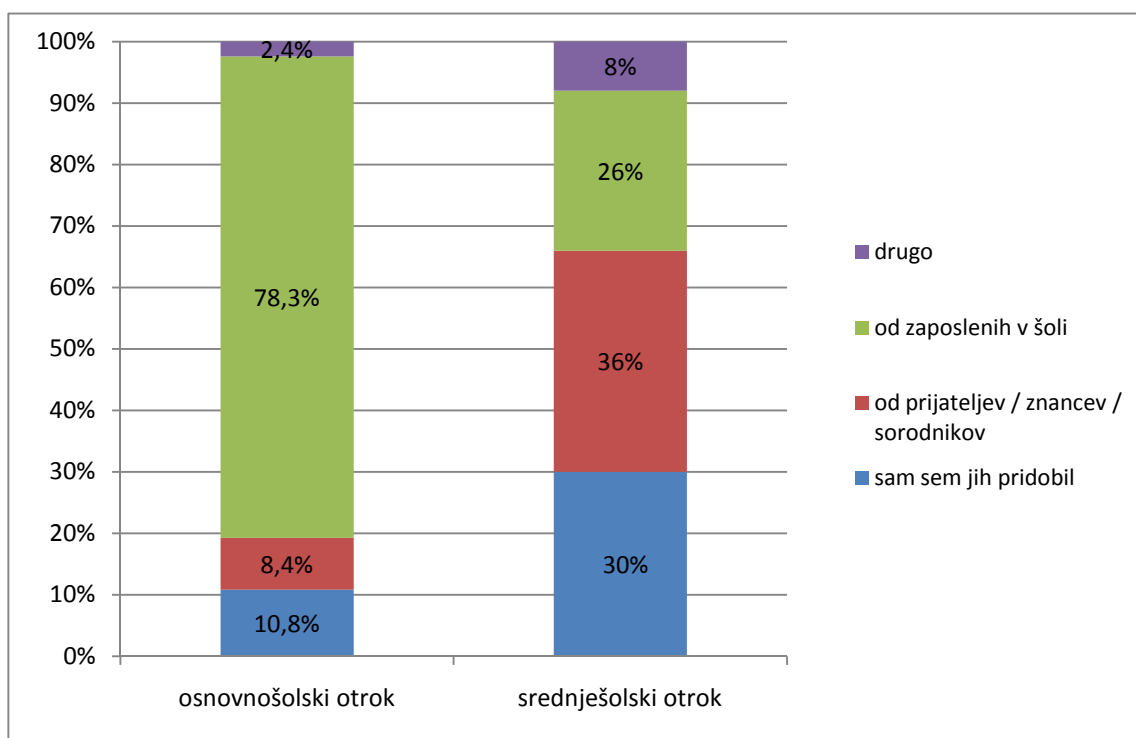
Osnovnošolci so učno pomoč dobili v veliki večini v šoli (86,6 %) in tudi v obliki inštrukcij različnih oseb za plačilo na roke (8,5 %). Srednješolci pa obratno večino učne pomoči dobijo od oseb za plačilo na roke (41,2 %), v šoli pa 33,3 %. Kaže, da srednje šole očitno v manjši meri organizirajo učno pomoč kot osnovne šole. Zanimivo je, da se učna pomoč v drugih organizacijah (nevladnih, komercialnih, javnih) pojavlja veliko redkeje. Po šolah nismo posebej preverjali, kdo v njihovih prostorih izvaja učno pomoč – ali delavci šole ali morda predstavniki nevladnih organizacij. Morda je delež tistih, ki so prejeli učno pomoč s strani nevladnih organizacij, ampak v prostorih šole, višji. V zanemarljivih deležih pomagajo pri učenju tako osnovnošolcem kot srednješolcem tudi sorodniki in prijatelji.

Slika 8.4: Delež posameznih izvajalcev učne pomoči (n= 134)

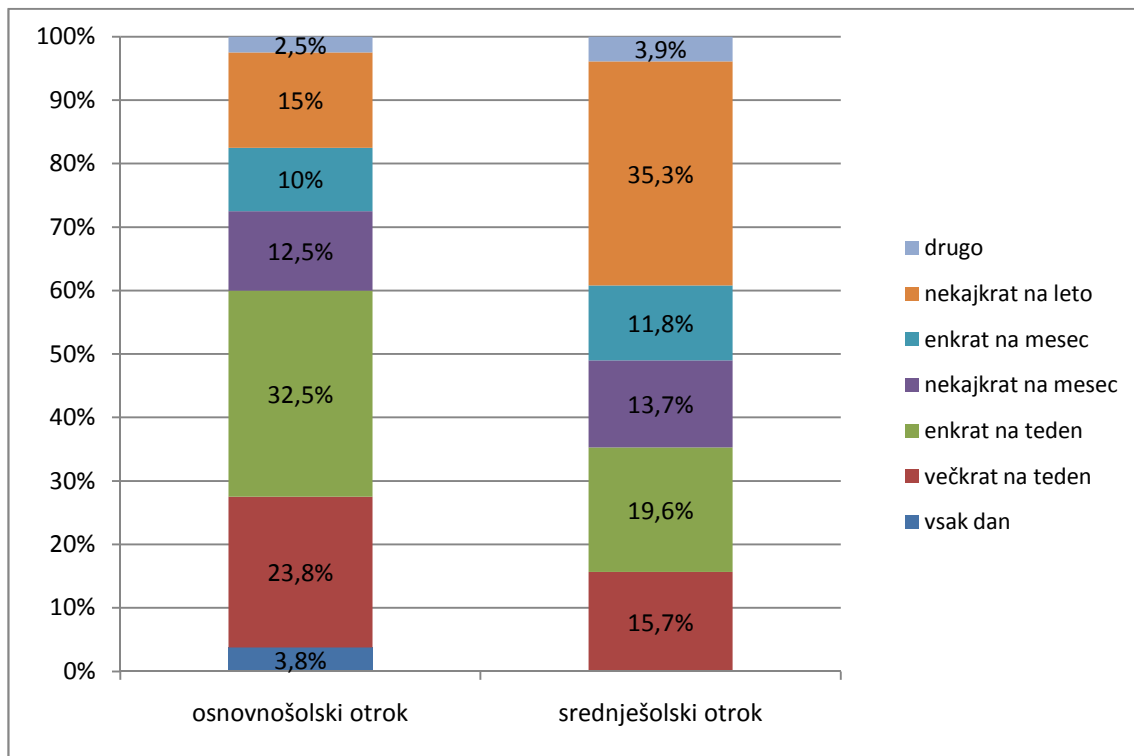
Informacije o možnostih učne pomoči pridobi večina staršev osnovnošolcev od zaposlenih v šoli (78,3 %), sami pridobijo informacije starši osnovnošolcev v 10,8 %, od prijateljev, znancev in sorodnikov pa 8,4 %. Večina staršev srednješolcev pridobi informacije o učni pomoči od prijateljev, znancev in sorodnikov (36 %) ali pa jih pridobijo sami (30 %). Od zaposlenih v šoli dobi informacije o učni pomoči 26 % staršev srednješolcev.

Slika 8.5: Delež staršev glede na vir informacij o učni pomoči (n= 134)

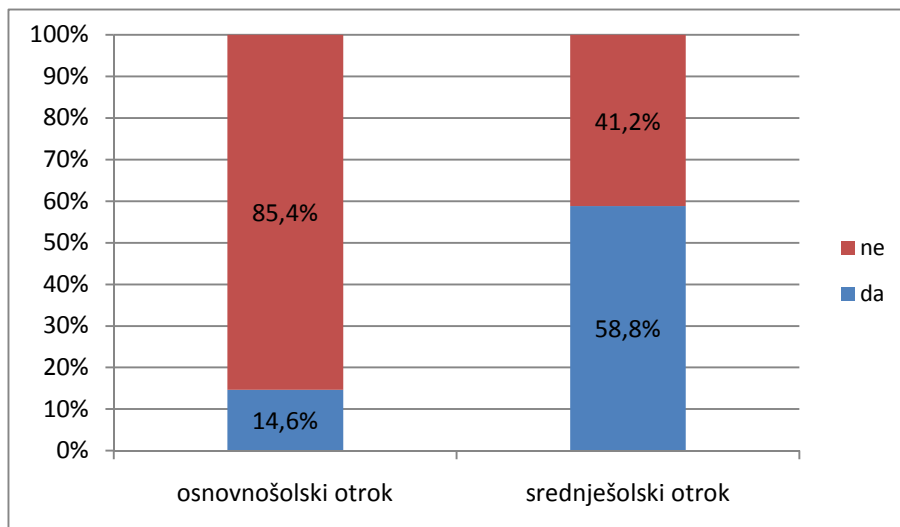
Osnovnošolci, ki so bili v preteklem letu deležni učne pomoči, so jo prejeli večinoma enkrat na teden (32,5 %) ali večkrat na teden (23,8 %). Približno ena tretjina le-teh pa je prejela pomoč nekajkrat na mesec in redkeje. Pri srednješolcih so podatki nekoliko drugačni, saj je bila več kot tretjina deležna učne pomoči nekajkrat na leto (35,3 %), petina srednješolcev je uporabljala učno pomoč enkrat na teden (19,6 %), 15,7 % večkrat na teden, 13,7 % nekajkrat na mesec in 11,8 % enkrat na mesec.

Slika 8.6: Delež otrok, ki obiskujejo učno pomoč glede na pogostost obiskovanja (n=134)

Pomembno vprašanje glede učne pomoči je tudi, kako je finančno dosegljiva za družine. Ugoden podatek je, da kar 85,4 % družinam osnovnošolcev učne pomoči ni bilo treba plačati. Srednješolci pa so jo morali plačati v več kot polovici primerov (58,8 %). Velik ali zelo velik strošek predstavlja plačilo učne pomoči za 27,3 % družin osnovnošolcev in za 26,7 % družin srednješolcev.

Slika 8.7: Delež staršev glede na plačilo učne pomoči otrok (n= 134)

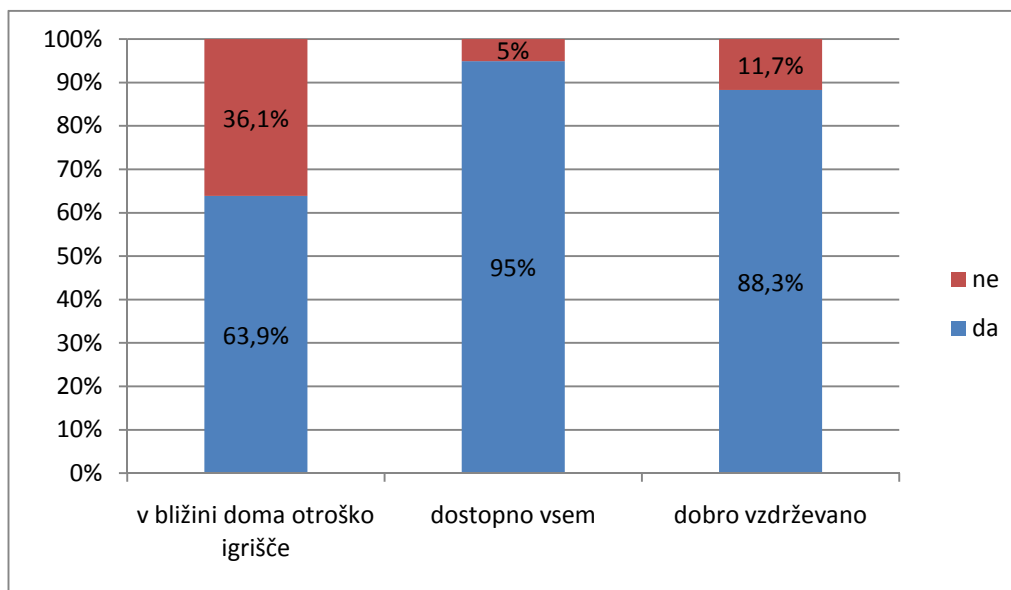

Med družinami obstajajo razlike v tem, ali je potrebno za učno pomoč plačati ali ne. Med tistimi, ki morajo plačati učno pomoč in tistimi, ki učne pomoči ne plačajo, obstaja statistično značilna razlika v povprečnem dohodku na člana gospodinjstva. Pogosteje učno pomoč plačajo družine, ki so bolj finančno situirane.

9 DRUŽINAM PRIJAZNO LOKALNO OKOLJE (OTROŠKA IN ŠPORTNA IGRIŠČA)

Okolje, v katerem družine prebivajo, pomembno vpliva na kvaliteto življenja družin. Eden izmed pomembnih elementov družinam prijaznega okolja so otroška in športna igrišča, kjer lahko starši skupaj z otroci ali pa kasneje otroci sami preživljajo prosti čas. Udeleženci fokusnih skupin so kot problem izpostavili pomanjkanje igrišč, predvsem v novejših stanovanjskih soseskah, kjer tržna logika gradnje stanovanjskih sosesk narekuje, da ni več prostora za otroška in športna igrišča, kar vpliva na slabšo kvaliteto življenja družin. Zato smo želeli na reprezentativnem vzorcu družin preveriti ali v njihovi bližini doma (največ 15 minut peš) obstajajo otroška in športna igrišča, ali so dostopna vsem in kako dobro so vzdrževana.

Slika 9.1: Delež družin glede na prisotnost, dostopnost in vzdrževanost otroškega igrišča v bližini njihovega doma (n= 951)

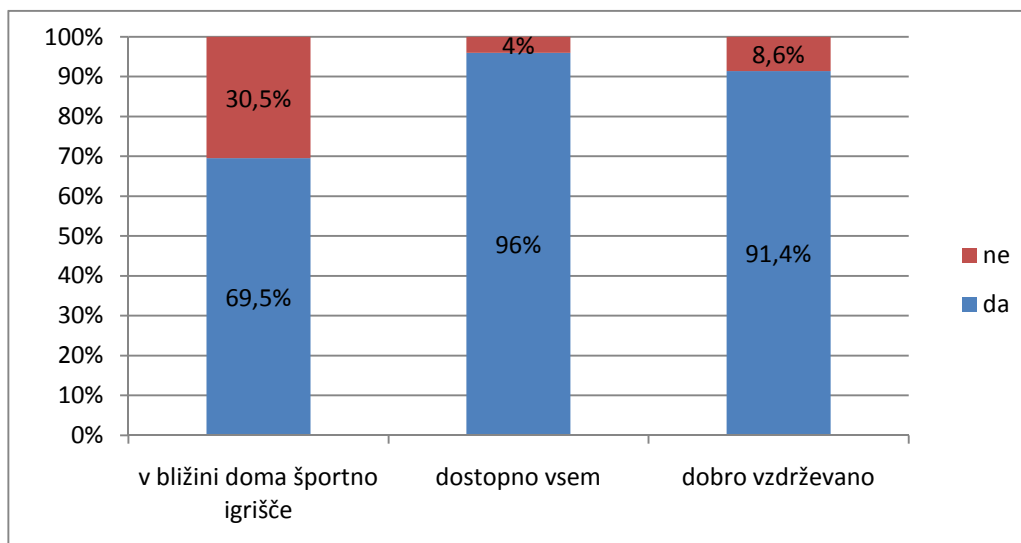

Podatki kažejo, da ima sicer večina družin v bližnji okolici svojega doma otroško igrišče (63,9 %), zaskrbljujoče pa je da več kot tretjina družin v bližini doma nima otroškega igrišča (36,1 %). V splošnem so otroška igrišča dostopna vsem, tako je odgovorilo 95,0 % izprašanih, 88,3 % jih meni, da so ta dobro vzdrževana, 11,7 % pa jih meni, da ne.

Glede športnih igrišč se odgovori bistveno ne razlikujejo, 69,5 % izprašanih je odgovorilo, da je v bližini njihovega doma športno igrišče, slaba tretjina družin (30,5 %) pa v okolici doma nima športnega igrišča. V splošnem so športna igrišča dostopna vsem in dobro vzdrževana, tako menijo skoraj vsi izprašani. Odgovori so prikazani na sliki 9.2.

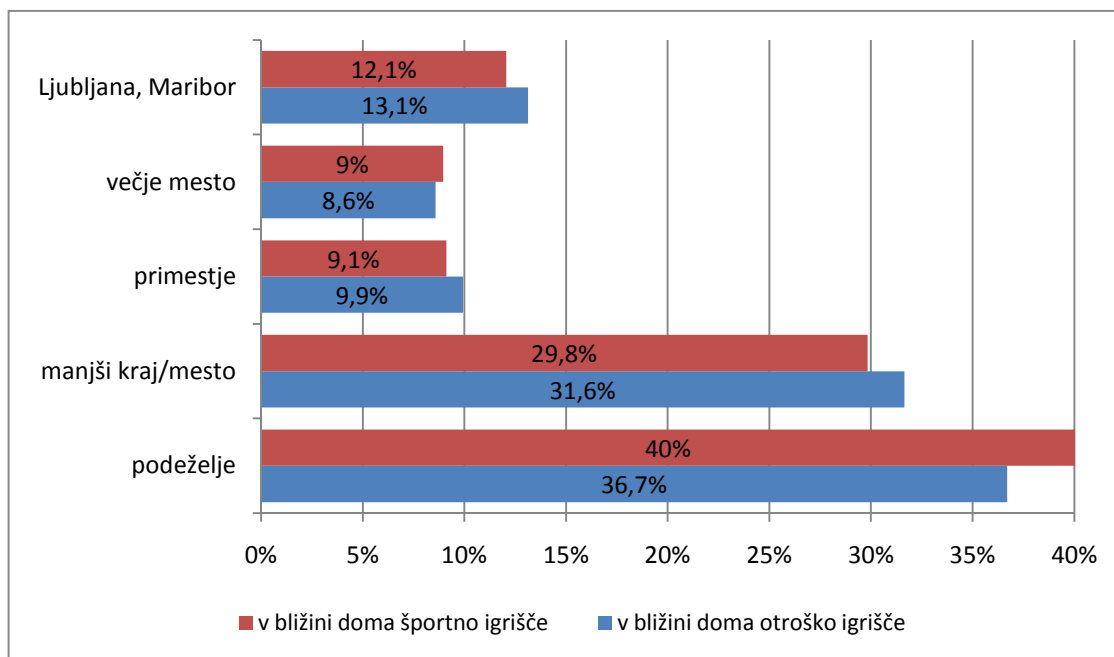

Slika 9.2: Delež družin glede na prisotnost, dostopnost in vzdrževanost športnega igrišča v bližini njihovega doma (n= 597)

Zanimalo nas je ali so razlike med dostopnostjo otroških in športnih igrišč glede na tip naselja, velikost kraja, regijo in materialni položaj družin. Analiza je pokazala, da gre za statistično značilne povezave med prisotnostjo otroškega igrišča v bližini doma in tipom naselja ter med prisotnostjo otroškega igrišča in velikostjo kraja bivanja družin. Podatki kažejo, da dostopnost otroških in športnih igrišč v bližini doma z velikostjo in stopnjo urbanizacije kraja upada. Pomanjkanje otroških in športnih igrišč v bližini doma je zaznati predvsem v primestnem okolju in v večjih mestih.

Slika 9.3: Prisotnost otroškega in športnega igrišča v bližini doma družin glede na tip naselja (n= 951)

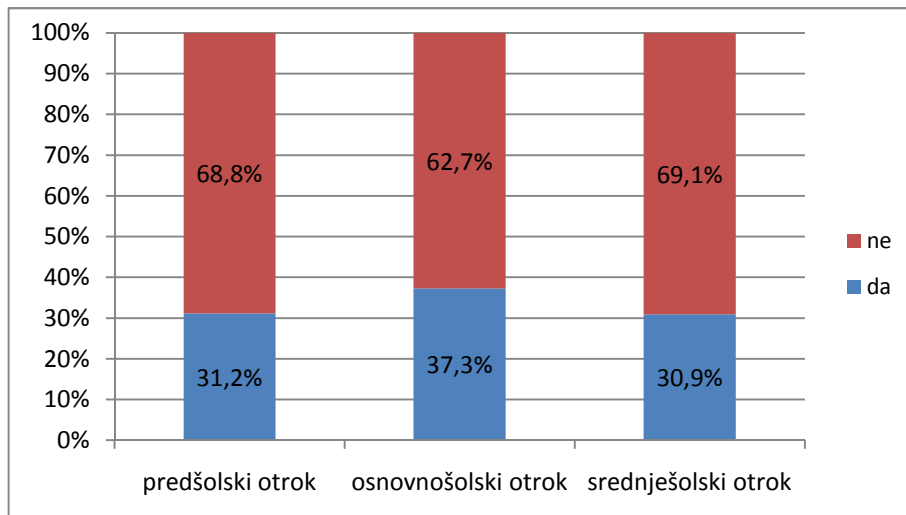
Nadalje je analiza pokazala, da obstajajo statistično značilne razlike glede bližine otroškega in športnega igrišča glede na materialni položaj družin in glede na povprečni dohodek na člana gospodinjstva. Tisti, ki imajo višji materialni standard in višji povprečni dohodek na člana gospodinjstva, imajo bolj pogosto v bližini doma tako otroško kot športno igrišče kot tisti z nižjim materialnim statusom.

10 INFORMIRANJE IN IZOBRAŽEVANJE NAMENJENO DRUŽINAM

V zadnjih letih je tako pri nas kot v tujini starševstvo postalo projekt, ki se ga ljudje lotevajo tudi tako, da se o starševstvu in vzgoji otrok aktivno izobražujejo. Tako imenovana »norma odgovornega starševstva« (več o tem glej Ule, Kuhar 2003) starše enostavno prisiljuje po eni strani k perfekcionizmu, kar pomeni k strmenju po tem, da si »idealni starš« in po drugi strani k otrokocentričnosti, kar pomeni, da ne glede na to, da od staršev vse več energije zahtevajo službe, pa je preostanek časa in energije posvečen potrebam in željam otrok (več o otrokocentričnosti glej v Kovač 2009).

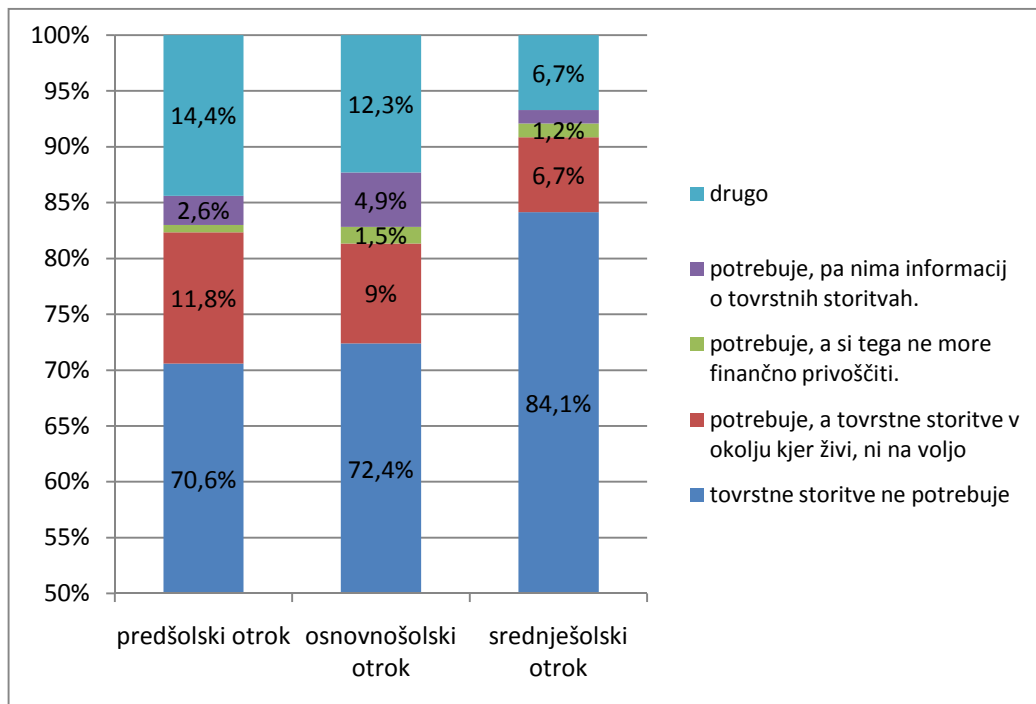
Ena od osnovnih metod doseganja norme odgovornega starševstva je konstantno informiranje in izobraževanje o vzgoji otrok in o njihovih potrebah in nasploh o tem, kaj naj bi otrokom koristilo in kaj naj bi jim škodovalo. Ne-informirati se in ne-izobraževati se o teh področjih je v nekaterih – predvsem izobraženih in urbanih – sredinah postalo že kar neodgovorno. Zanimalo nas je, v kolikšni meri se slovenski starši izobražujejo na teh področjih. Podatki kažejo, da je v zadnjem letu storitve informiranja in izobraževanja za družine o temah, kot so pogovori v družini, vzgoja otrok, kako pomagati otrokom pri učenju, pomen pozitivnih družinskih odnosov, napotki za varno mladost ipd. uporabilo 34,1 % staršev. Pri tem starši osnovnošolcev (37,3 %) malo prednjačijo pred starši predšolskih otrok in starši srednješolcev (oboje približno 31 %).

Slika 10.1: Delež staršev, ki so v zadnjem letu koristili katere izmed storitev informiranja in izobraževanja za družine o temah, kot so: pogovori v družini, vzgoja otrok, kako pomagati otrokom pri učenju, pomen pozitivnih družinskih odnosov, napotki za varno mladost ipd.) (n= 951)

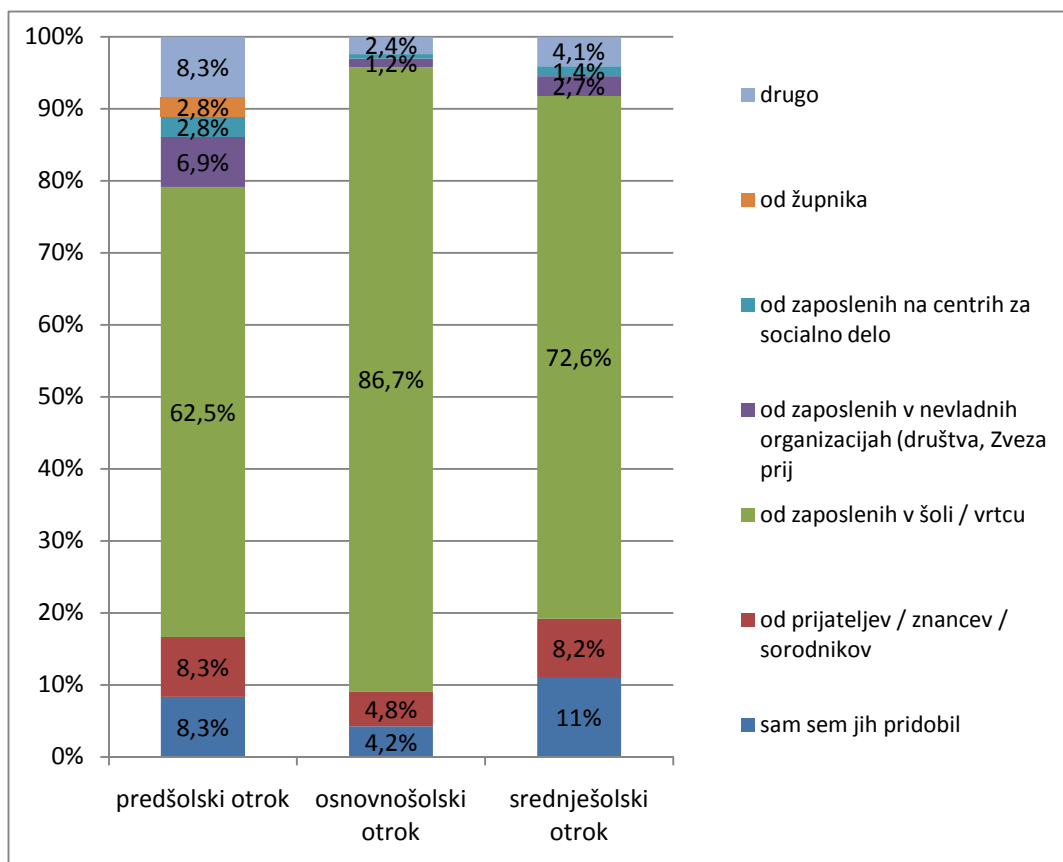
Starše, ki storitev informiranja in izobraževanja v zadnjem letu niso uporabili, smo povprašali po razlogih, zakaj ne. Najpogostejši odgovor, še posebej med starši srednješolcev je bil, da teh storitev ne potrebujejo.

Slika 10.2: Delež staršev glede na razlog za neuporabo storitev informiranja ali izobraževanja (n= 608)

Podatke o možnostih izobraževanj pridobijo starši v največji meri v šoli, 77,7 %. Delež staršev, ki pridobijo informacije v šoli/vrtcu, je najvišji med starši osnovnošolcev (86,7 %), najnižji pa pri starših predšolskih otrok. Sledi odgovor, da informacije pridobijo sami ter da jih starši pridobijo pri prijateljih, znancih in sorodnikih.

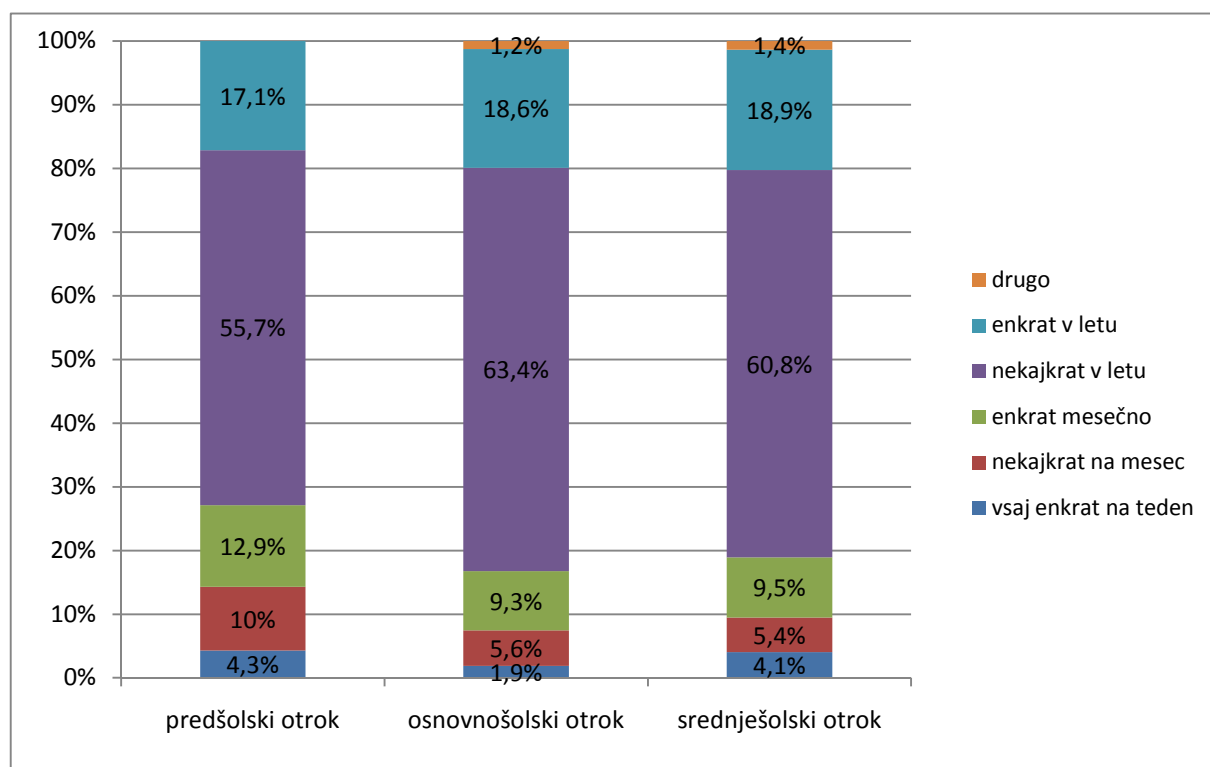
Slika 10.3: Delež staršev glede na vir informacij o tovrstnih storitvah (n= 314)

Glede na to, da večina staršev informacij o storitvah informiranja in izobraževanja pridobi v vrtcih in šolah, nas je zanimalo, ali na predšolski ravni obstaja razlika med družinami, v katerih so otroci vključeni v vrtec in med tistimi družinami, katerih majhni otroci niso vključeni v vrtec. Izkaže se, da med obema kategorijama ni statistično značilnih razlik, kar pomeni, da so o storitvah informirani in se jih tudi udeležujejo starši obojih otrok, tako tistih, ki so vključeni v vrtece, kot tistih, ki uporabljajo drugo obliko varstva.

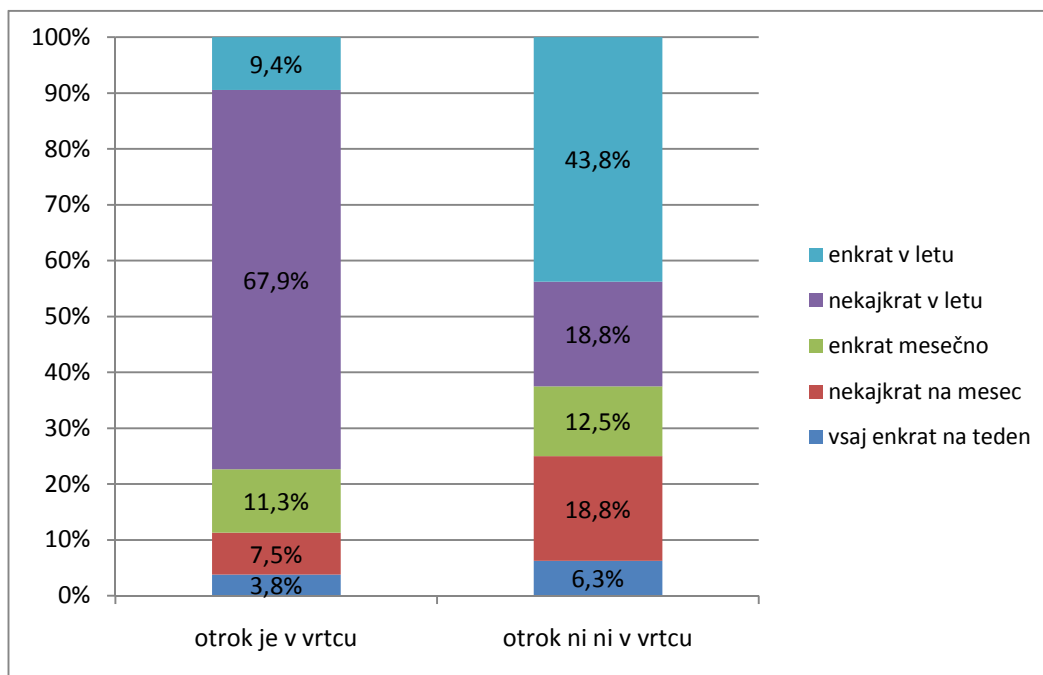
Večina staršev, ki so se lani udeležili kakega informiranja ali izobraževanja, se jih je udeležilo nekajkrat na leto (61 %). 18,4 % staršev pa je storitve informiranja in izobraževanja koristilo enkrat na mesec.

Slika 10.4: Pogostost koriščenja tovrstnih storitev v zadnjem letu (n= 314)

Pri pogostosti storitev informiranja in izobraževanja pa se pokaže razlika med starši, ki so otroke vključili v vrtce in tistimi, ki uporabljajo druge oblike varstva. Starši, ki imajo otroke v vrtcih, storitve informiranja in izobraževanja uporabljajo pogosteje od staršev, ki uporabljajo druge oblike varstva. Razlog je verjetno v tem, ker vrtci organizirajo različne oblike predavanj in šole za starše, o katerih vzgojiteljice starše obveščajo in jih motivirajo za udeležbo.

Slika 10.5: Pogostost udeležbe na informiranjih in izobraževanjih – starši predšolskih otrok (n= 72)

Informiranja in izobraževanja, v katera so bili vključeni starši, so večinoma izvajali šole ali vrtci (76,8 %). Ta odgovor verjetno bolj pomeni, da so se starši udeleževali teh dogodkov, organiziranih s strani ali pa v prostorih šole ali vrtca. Izkušnje namreč kažejo, da so izvajalci pogosto zunanji strokovnjaki in strokovnjakinje. Verjetno je šole za starše mnogih od njih v okviru svojega vsakoletnega razpisa sofinanciralo tudi MDDSZ – Direktorat za družino. Na drugem mestu po izvajanju storitev informiranja in izobraževanja so po informacijah staršev nevladne organizacije. Verjetno bi bil odstotek nevladnih organizacij višji, če bi šole in vrtce direktno povprašali, koga najamejo ali pokličejo za izvajanje različnih vsebin.

Zelo pozitiven je podatek, da staršem za storitve informiranja in izobraževanja v veliki večini storitve ni bilo potrebno plačati (kar 96,4 %) in posledično nihče od staršev ni izjavil, da jim tovrstna storitev predstavlja velik ali pa zelo velik strošek.

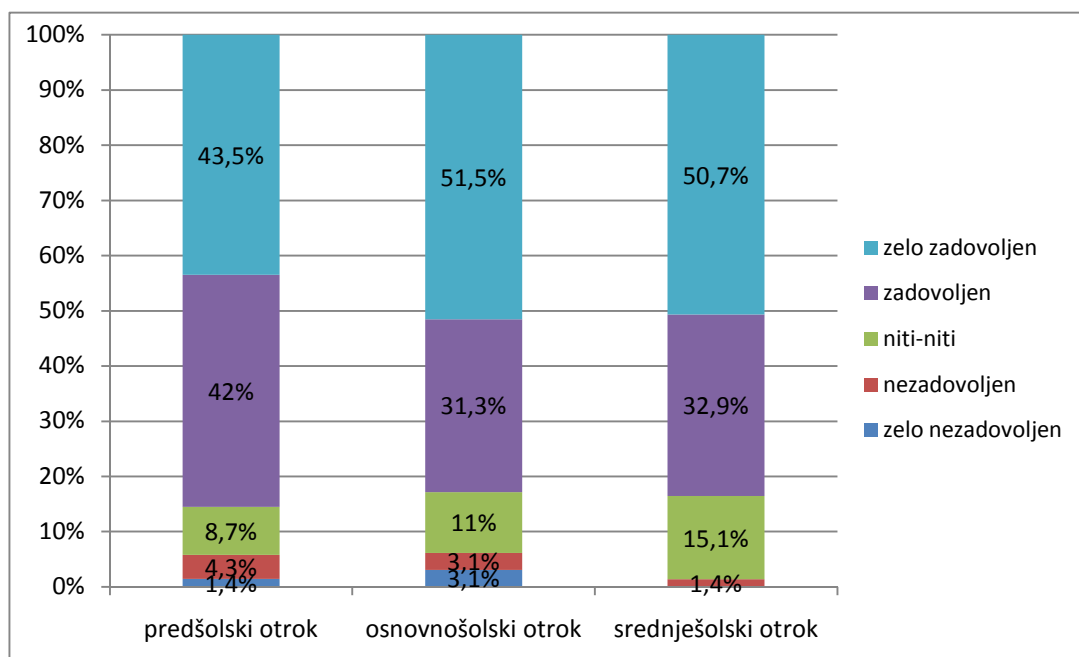
Starši uporabljajo storitve informiranja in izobraževanja po celi Sloveniji, ne glede na kraj, v katerem prebivajo. Podatki ne kažejo na razlike glede na tip kraja bivanja, kar kaže na dobro pokritost s tovrstnimi storitvami po celi državi. Glede na to, da pa je po drugi strani nezanemarljiv delež staršev izjavilo, da bi tovrstne storitve potrebovali, pa

jih v njihovem kraju ni na voljo in da nimajo informacij o storitvah informiranja in izobraževanja (glej sliko 10.2), je potrebno okrepiti informiranje o možnosti uporabe storitev informiranja in izobraževanja.

Poleg možnosti dostopa do storitev, je takoj na drugem mestu po pomembnosti njihova kakovost, kar se kaže med v veliki meri v zadovoljstvu strank oziroma uporabnikov storitev. Podatki kažejo, da so bili starši večinoma s storitvami informiranja in izobraževanja v zadnjem letu zadovoljni: 83,6 % staršev je bilo s storitvijo informiranja in izobraževanja zadovoljnih ali zelo zadovoljnih, 11,5 % pa niti zadovoljnih niti nezadovoljnih. Nezadovoljnih ali zelo nezadovoljnih je bilo 5 %. Kljub temu, da je nezadovoljnih malo, bi bilo smotrno ugotoviti, katera so bila tista pričakovanja, ki jih izvedene storitve niso uspele zadovoljiti.

Slika 10.6: Delež staršev glede na oceno zadovoljstva z omenjeno storitvijo (n= 314)

Najmanj ugodni so na področju uporabe storitev informiranja in izobraževanja podatki o povezanosti stopnje dosežene izobrazbe staršev in uporabi storitev informiranja in izobraževanja za družino. Že strokovnjaki na fokusnih skupinah so povedali, da se storitev informiranja in izobraževanja veliko pogosteje udeležujejo tako imenovani »dobri starši«. Gre za tiste starše, ki že tako vedo »več« in se več izobražujejo, več sprašujejo in nasploh kažejo večji interes za pridobivanje znanja s področja vzgoje otrok. V raziskavi se to pokaže pri podatku, da storitve informiranja in izobraževanja v

večji meri uporabljajo starši z višjo stopnjo dosežene izobrazbe. Gre za starše, ki imajo verjetno tudi sicer boljši dostop do informacij in več znanja, zato bi bilo potrebno delati na tem, da so tovrstne storitve organizirane na način, ki bi pritegnil tudi manj izobražene starše. Poleg manj izobraženih staršev bi bilo smiselno poskusiti pritegniti tudi manj zainteresirane starše.

11 SVETOVANJE DRUŽINAM IN DRUŽINSKA TERAPIJA

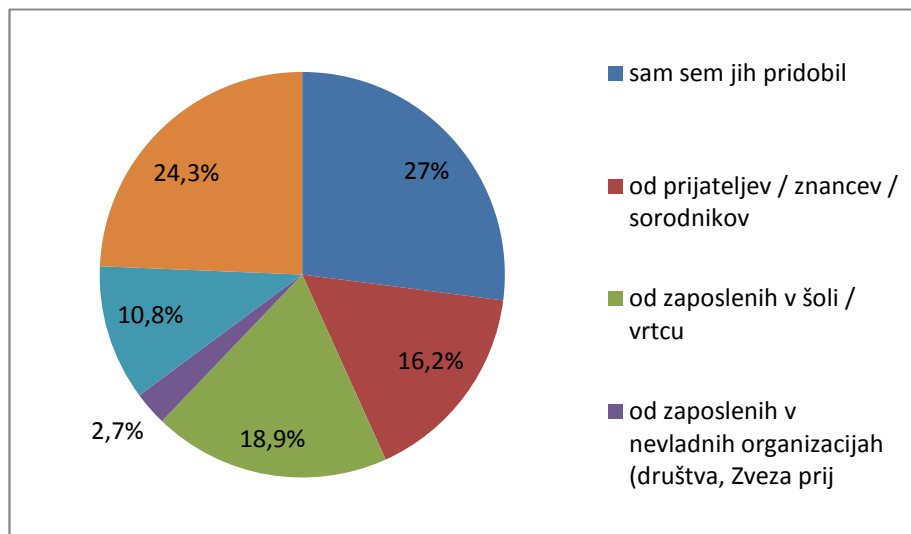
V zadnjem letu je zaradi različnih problemov v družini poiskalo pomoč v okviru družinskega svetovanja (na primer na centru za socialno delo) ali družinske terapije (na primer pri psihoterapevtih ali specialistih družinske terapije) slabih 4 % družin.

Ko smo na podlagi osnovnih neodvisnih spremenljivk (število otrok, kraj bivanja, velikost naselja, zakonski stan, izobrazba, zaposlitev, materialne razmere) ugotavljali povezanost z iskanjem pomoči v okviru družinskega svetovanja ali družinske terapije, smo ugotovili, da statistično značilnih povezav ni. Torej je v tistih družinah, ki so iskale tovrstno pomoč in v tistih, ki tovrstne pomoči niso iskale, približno enak delež takih, ki imajo manj ali več otrok, ki so manj ali bolj izobraženi ipd.

Med anketiranimi družinami je bilo zelo malo število takih, ki so iskale pomoč v okviru družinskega svetovanja ali družinske terapije, zato s statističnimi testi prav tako nismo mogli potrditi oziroma ugotoviti, s čim se še povezujejo razlike med njimi v smislu iskanja informacij o storitvah, zadovoljstva s storitvijo ipd. So se pa nekatere statistično značilne povezave pokazale v zvezi s plačevanjem storitev in časovnim dostopom storitev. Zato v nadaljevanju v večini primerov prikazujemo zgolj odstotke posameznih odgovorov. Le tam, kjer smo ugotovili statistično značilne povezave, pa prikazujemo še te.

Od tistih predstavnikov anketiranih družin, ki so poiskali pomoč v okviru družinskega svetovanja, jih je 27 % navedlo, da so informacije o teh storitvah iskali sami, skoraj 19 % jih je informacije pridobilo od zaposlenih v šoli ali vrtcu, dobrih 16 % od prijateljev in znancev oziroma sorodnikov, slabih 11 % od zaposlenih na centrih za socialno delo, slabe 3 % od zaposlenih v nevladnih organizacijah. Skoraj četrtina pa jih je izbrala možnost 'drugo'.

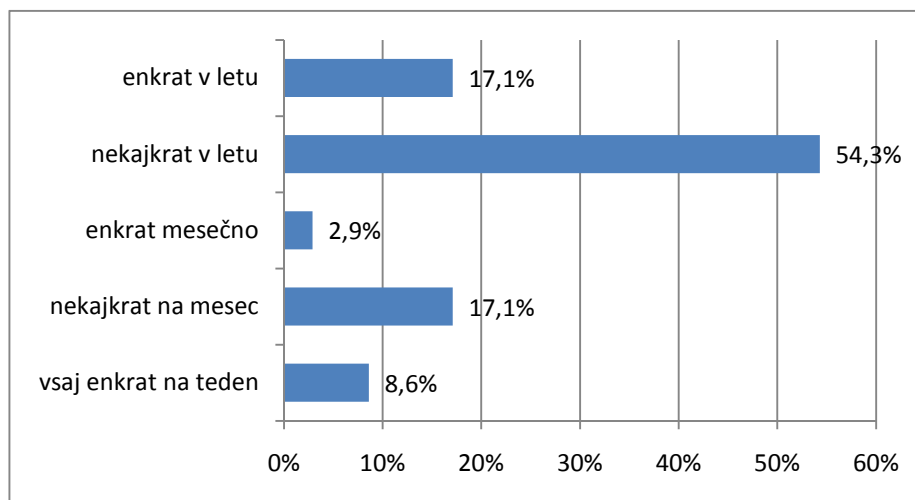
Slika 11.1: Delež družin glede na vir informacij o storitvah svetovanja (n= 37)

Ugotovimo lahko, da očitno nekaj več kot četrtnina tistih družin, ki poišče pomoč zaradi tega, ker so v stiski, začne informacije iskati sama, približno enak odstotek jih informacije pridobi v javnih službah, ki očitno zaznajo problem, za ostalo tretjino pa so odgovori precej razpršeni.

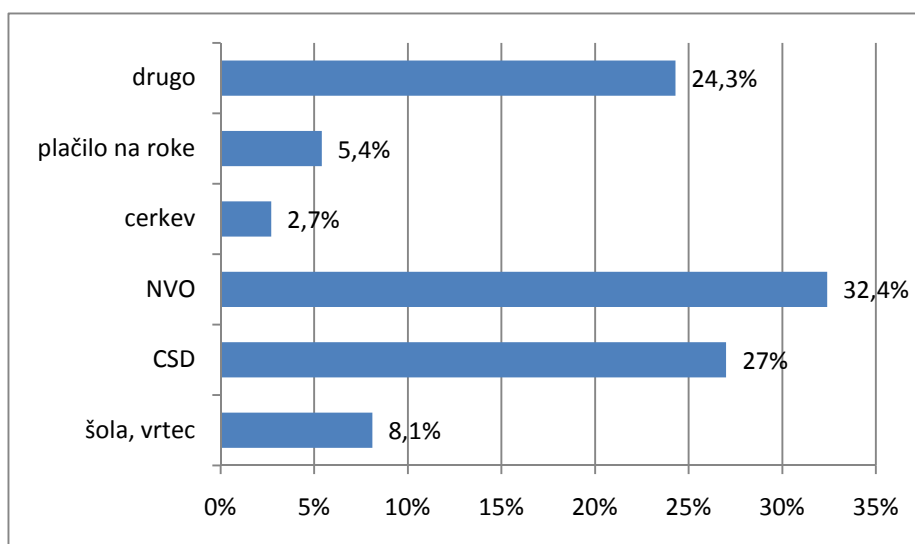
Več kot polovica staršev, ki so koristili storitev družinskega svetovanja ali družinske terapije v zadnjem letu, je te storitve koristila nekajkrat na leto, po 17 % staršev je storitev koristilo enkrat na leto oziroma nekajkrat na mesec, slabih 9 % je storitev koristilo vsaj enkrat na teden, malce manj kot 3 % staršev pa enkrat mesečno.

Slika 11.2: Pogostost koriščenja storitve družinskega svetovanja ali družinske terapije v zadnjem letu (n= 35)

Izvajalci storitev družinskega svetovanja ali družinske terapije so bile skoraj v tretjini primerov nevladne organizacije, sledijo centri za socialno delo (27 %) in drugi izvajalci (skoraj četrtina primerov), v okviru katerega so anketirani večinoma navedli zdravstveno osebje (zdravnik, psihiater, pediater). 8 % staršev je tovrstno storitev dobilo v šoli oziroma vrtcu, v dveh primerih je storitev opravila oseba za plačilo na roko in v enem primeru so to storitev dobili v cerkvi.

Slika 11.3: Izvajalci storitev družinskega svetovanja ali družinske terapije (n= 37)

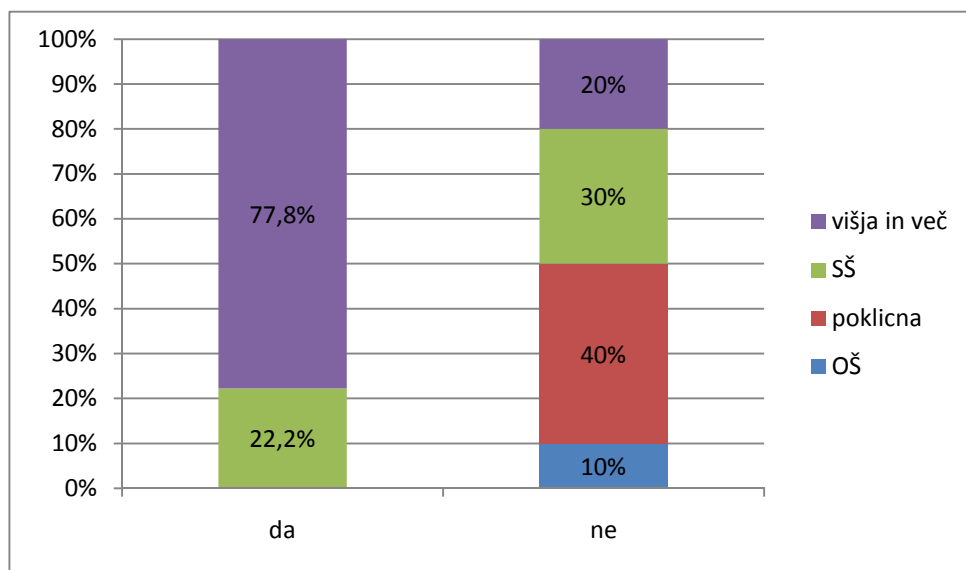

Od tistih, ki so koristili storitev družinskega svetovanja ali družinske terapije, jih je približno tretjina morala storitev plačati, za ostale je to bilo brezplačno. Med tistimi, ki

so storitev morali plačati, jih tretjina meni, da to predstavlja za njih velik strošek, za približno četrtno pa je to zelo velik strošek; malce več kot 8 % jih ocenjuje, da to ni niti velik, niti majhen strošek, za podoben odstotek tistih, ki so storitev plačali, to predstavlja majhen strošek, za približno četrtno pa zelo majhen strošek.

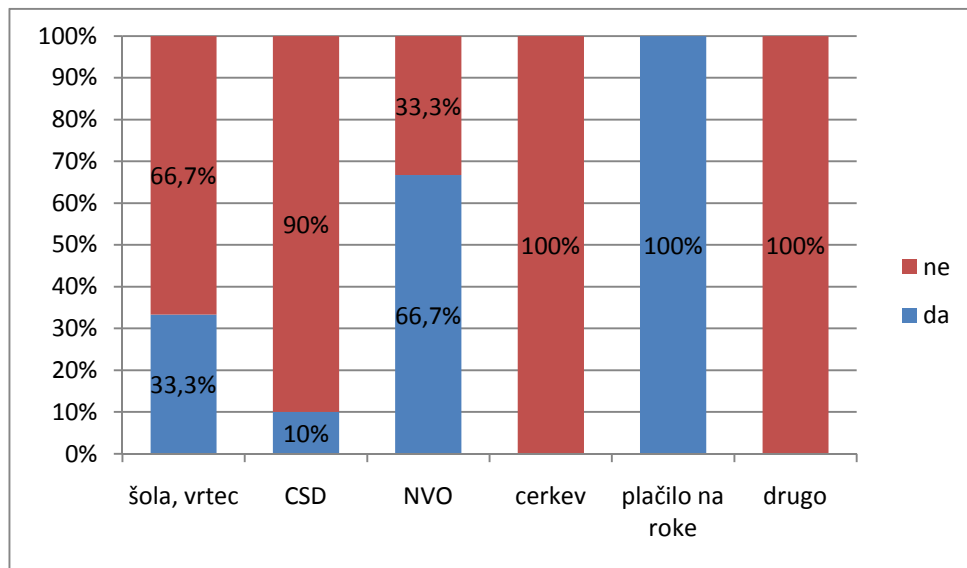
Plačevanje storitev ni statistično značilno povezano ne s subjektivno oceno materialnega položaja družine, ne s krajem bivanja ali velikostjo naselja, niti z izobrazbo anketiranega starša. Smo pa ugotovili, da je plačilo povezano z izobrazbo partnerja anketiranega starša in sicer med tistimi, ki so morali plačevati tovrstne storitve, prevladuje delež partnerjev z višjimi stopnjami izobrazbe, medtem ko je med tistimi, ki teh storitev niso plačevali, večji delež takih, ki imajo partnerja z nižjimi stopnjami izobrazbe.

Slika 11.4: Povezava med plačilom storitve in izobrazbo partnerjev anketiranih staršev (n= 29)

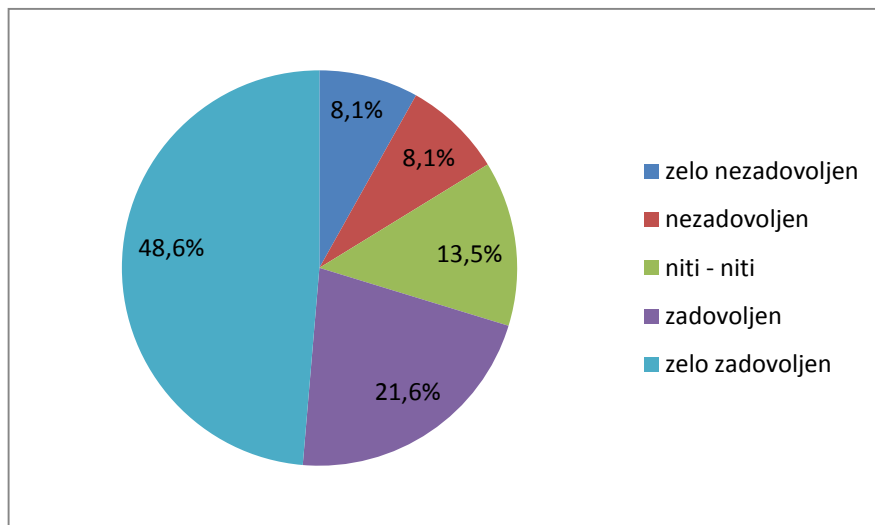
Statistično značilna povezanost obstaja tudi med izvajalci storitev družinskega svetovanja ali družinske terapije in plačilom teh storitev. Kot je razvidno iz slike 11.5, uporabniki teh storitev večinoma niso plačevali, če so bili izvajalci šole ali vrtci in centri za socialno delo; niso pa jih plačali, če je te storitve izvajala cerkev. Več kot dve tretjini uporabnikov tovrstne storitve v okviru nevladnega sektorja pa je storitev moralo plačati.

Slika 11.5: Delež družin glede na plačilo storitev družinskega svetovanja ali družinske terapije po posameznih izvajalcih storitev (n= 37)

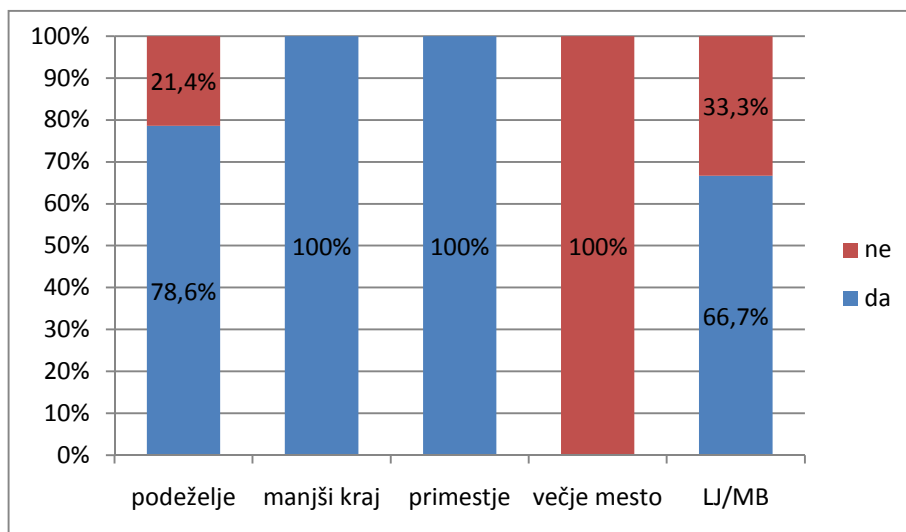
S storitvijo družinskega svetovanja ali družinske terapije je zelo zadovoljnih ali zadovoljnih okrog 70 % družin, ki so v zadnjem letu koristile to storitev, malce več kot 13 % jih je niti nezadovoljnih niti zadovoljnih; okrog 16 % pa je nezadovoljnih ali zelo nezadovoljnih. Zadovoljstvo statistično značilno ni povezano s tem, kdo izvaja storitev in s tem, ali je za storitev potrebno plačati.

Slika 11.6: Ocena zadovoljstva s storitvijo družinskega svetovanja ali družinske terapije (n= 37)

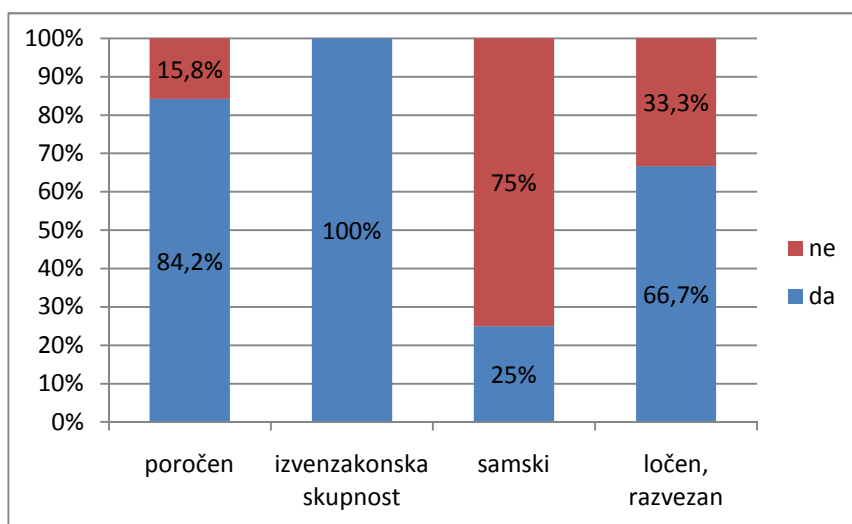
Velika večina družin, ki je koristila storitve družinskega svetovanja ali družinske terapije, je storitev dobila takoj, ko jo je potrebovala (okrog 80 %). Dejstvo, ali so storitev dobili takoj, ko so jo potrebovali, pa je statistično značilno povezano s krajem bivanja. Težave s takojšnjim dostopom so imeli večinoma v večjih mestih oziroma v Ljubljani in Mariboru, težave v manjši meri oziroma nič težav s pravočasnostjo dostopa so imeli ljudje, ki prebivajo v primestjih in manjših krajih. Takšen rezultat je sicer nekoliko v nasprotju z našimi pričakovanji, saj so tovrstne storitve večinoma locirane v večjih mestih in bi ravno tu pričakovali manj težav. Če bi bila povezava med krajem bivanja in izvajalci storitev statistično značilna, bi lahko morebiti našli razlago v tem, da so starši iz večjih mest v nekoliko večji meri v primerjavi z ostalimi iskali tovrstne storitve pri izvajalcih v okviru zdravstva (podatki na to nakazujejo); te storitve pa imajo dejansko daljšo čakalno dobo.

Slika 11.7: Povezava med oceno časovne dostopnosti storitve in kraja bivanja (n= 34)

Časovna dostopnost storitve je statistično značilno povezana tudi z zakonskim stanom anketiranih. Tisti starši, ki živijo v izvenzakonski skupnosti, so poročeni, ločeni ali razvezani, v veliko večjem deležu v primerjavi s samskimi starši odgovarjajo, da so storitve družinskega svetovanja ali družinske terapije dobili pravočasno. Ta podatek nakazuje, da imajo v okviru tovrstnih svetovanj prednost družine z obema partnerjema, sklepamo pa lahko, da je nekoliko več težav, če je starš samski.

Slika 11.8: Povezava med oceno časovne dostopnosti storitve in zakonskim stanom (n= 34)

Okrog četrtnina tistih, ki so odgovorili na vprašanje, v kakšno obliko svetovanja so vključeni oziroma so bili nazadnje vključeni, je odgovorila, da gre za storitev, v katero je vključenih več družin s podobnimi problemi, četrtnina, da gre za storitev, v katero so vključeni člani družine, okrog 20 % jih je navedlo možnost 'drugo', okrog 17 % jih storitev koristi samih, 7 % jih je v storitev vključenih s partnerjem, 3,6 % pa jih je v skupini z drugimi osebami s podobnimi problemi.

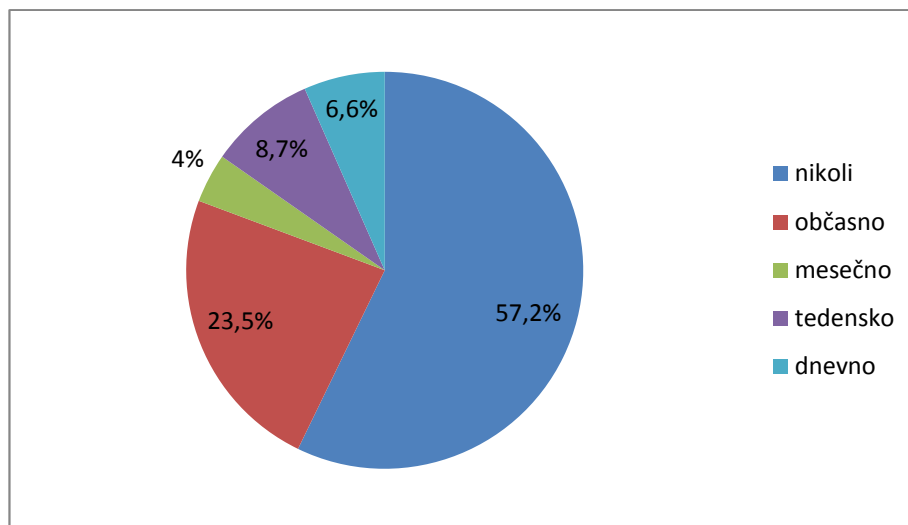
Okrog 40 % staršev, ki so odgovarjali na vprašanje: »Kakšna oblika družinskega svetovanja bi vam najbolj odgovarjala oziroma bi jo najbolj potrebovali?« je odgovorilo, da jim oblika, v katero so vključeni, odgovarja; okrog 18 % jih navaja, da bi se želeli vključiti v drugo obliko, vendar eksplicitno ne navajajo, kakšno; po 10 % si jih želi vključiti v obliko, v kateri bi sodelovali z družinami s podobnimi problemi, oziroma kamor bi bili vključeni vsi člani družine; 7 % jih meni, da bi potrebovali storitev, v katero bi bila vključena s partnerjem, po eden anketirani (kar je v našem primeru predstavljalo 3,6 %) pa si želi storitev, v katero so vključeni posamezniki s podobnimi problemi; storitev, v katero bi bili vključeni sami; vključitev v skupino za samopomoč oziroma pogovorov preko programov druženja.

Od tistih, ki tovrstne oblike pomoči ne uporabljajo, jih je 96,4 % odgovorilo, da pomoči ne potrebujejo, deleži ostalih odgovorov pa so zelo nizki. Odgovori glede razlogov za neuporabo družinskega svetovanja niso statistično povezani s spremenljivkami ocene materialnega položaja, zakonskega stanu, kraja bivanja, izobrazbe in ostalih neodvisnih spremenljivk.

12 UPORABA INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE

Anketirane starše smo povprašali tudi, kako pogosto si izmenjujejo informacije preko interneta oziroma če se družijo in povezujejo v spletnih skupnostih. Dobra polovica staršev takih oblik ne uporablja nikoli, malce manj kot četrtnina zgolj občasno, 4 % mesečno, slabih 9 % tedensko in slabih 7 % dnevno.

Slika 12.1: Delež staršev glede na pogostost povezovanja v spletne forume oziroma spletne skupnosti (n= 920)

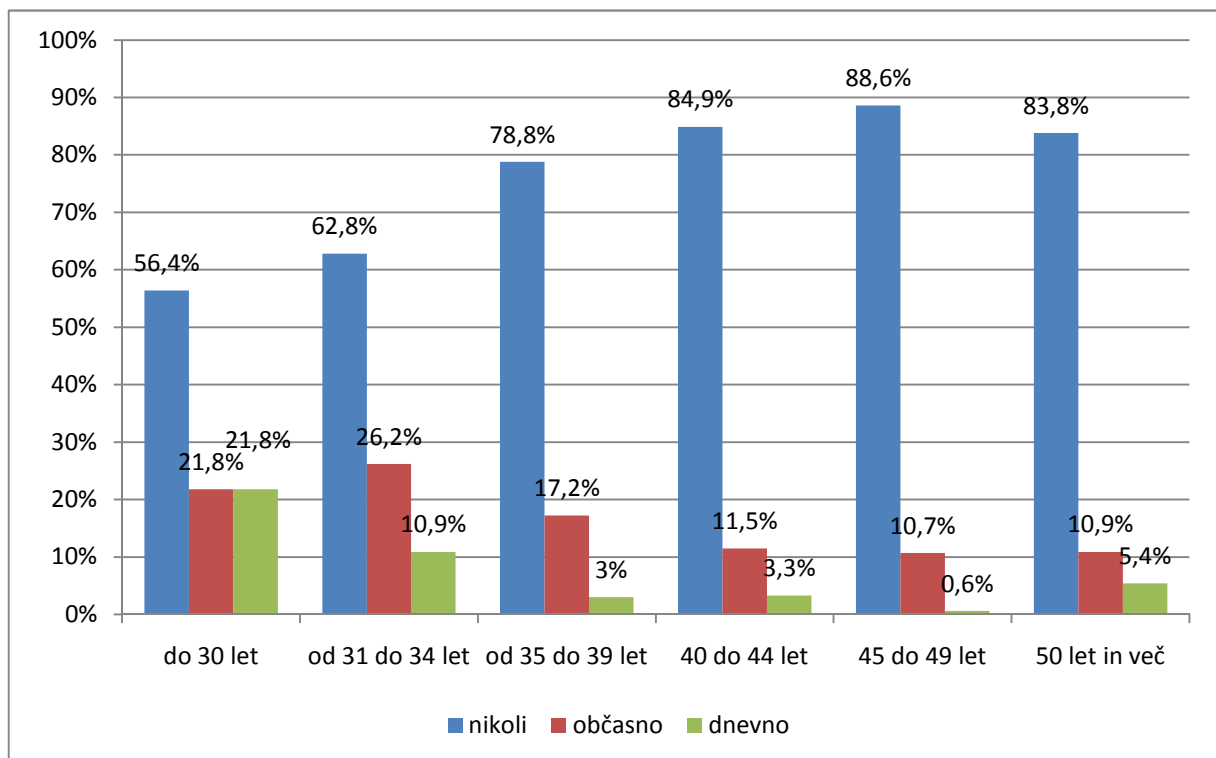
S primerjavo podatkov smo ugotovili, da se pogostost obiskovanja spletnih forumov statistično značilno povezuje s starostjo. Delež staršev, ki forumov nikoli ne obiskujejo, se namreč večja s starostjo. Delež tistih, ki obiskujejo spletne forume dnevno, je največji v mlajših starostnih skupinah anketiranih, se pa na drugi strani kaže obrat v najstarejši starostni skupini (50 let in več), znotraj katere je delež tistih, ki spletne forume obiskujejo vsak dan, podoben kot v starostni skupini od 35 do 39 let. Ta podatek lahko nakazuje, da so programi vseživljenjskega učenja, ki posredujejo znanja o informacijsko komunikacijski tehnologiji starejši generaciji, že začeli kazati prve učinke.

Pogostost obiskovanja spletnih forumov je statistično značilno povezana še z izobrazbo. Viša kot je stopnja izobrazbe staršev, bolj pogosto je obiskovanje spletnih forumov .

Pogostost povezovanja v spletna socialna omrežja je med anketiranimi predstavniki družin še nižja. Skoraj 79 % staršev nikoli ne obiskuje spletnih socialnih omrežij.

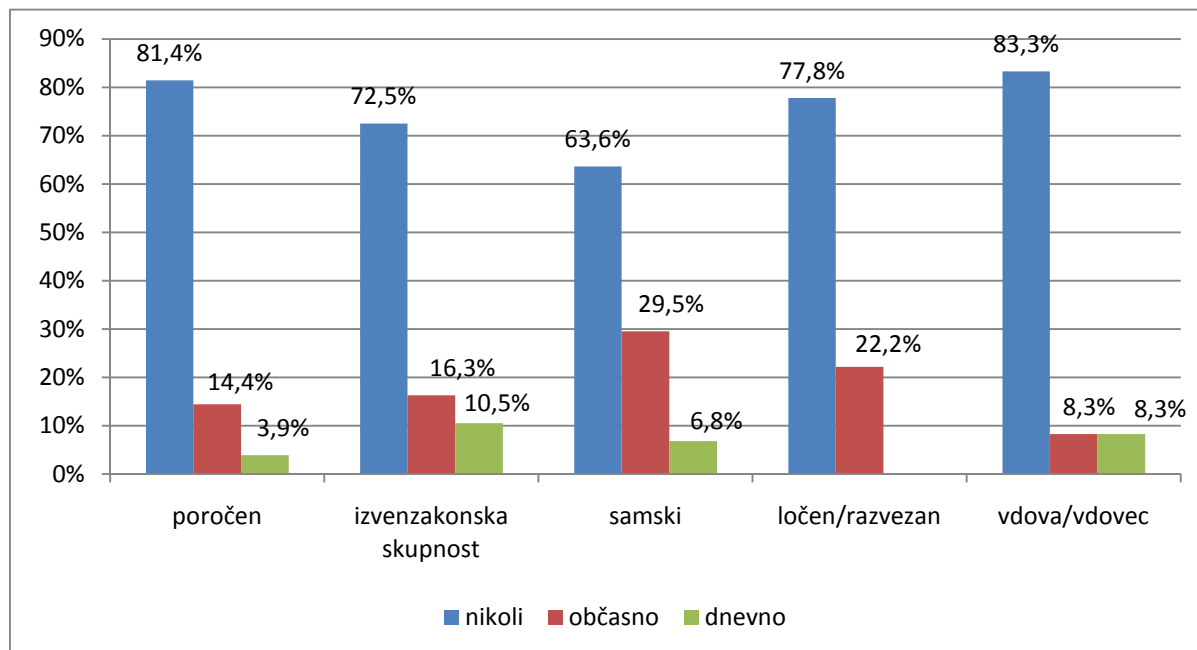
Tudi pogostost povezovanja v spletna socialna omrežja je povezana s starostjo. Mlajše generacije se v ta omrežja povezujejo pogosteje. Nekoliko pogosteje se v spletna socialna omrežja povezuje tudi najstarejša generacija anketiranih staršev.

Slika 12.2: Povezava med pogostostjo povezovanja v spletna socialna omrežja in starostjo (n= 898)

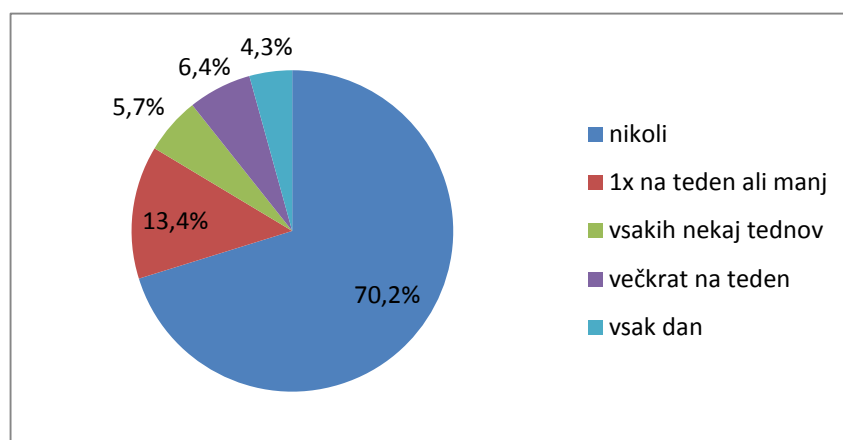
Pogostost povezovanja v spletna socialna omrežja je statistično značilno povezana tudi z zakonskim stanom. Najpogosteje se v spletna socialna omrežja povezujejo samski starši, takoj za njimi pa starši, ki živijo v izvenzakonski skupnosti.

Slika 12.3: Povezava med pogostostjo povezovanja v socialna omrežja in zakonskim stanom (n= 897)

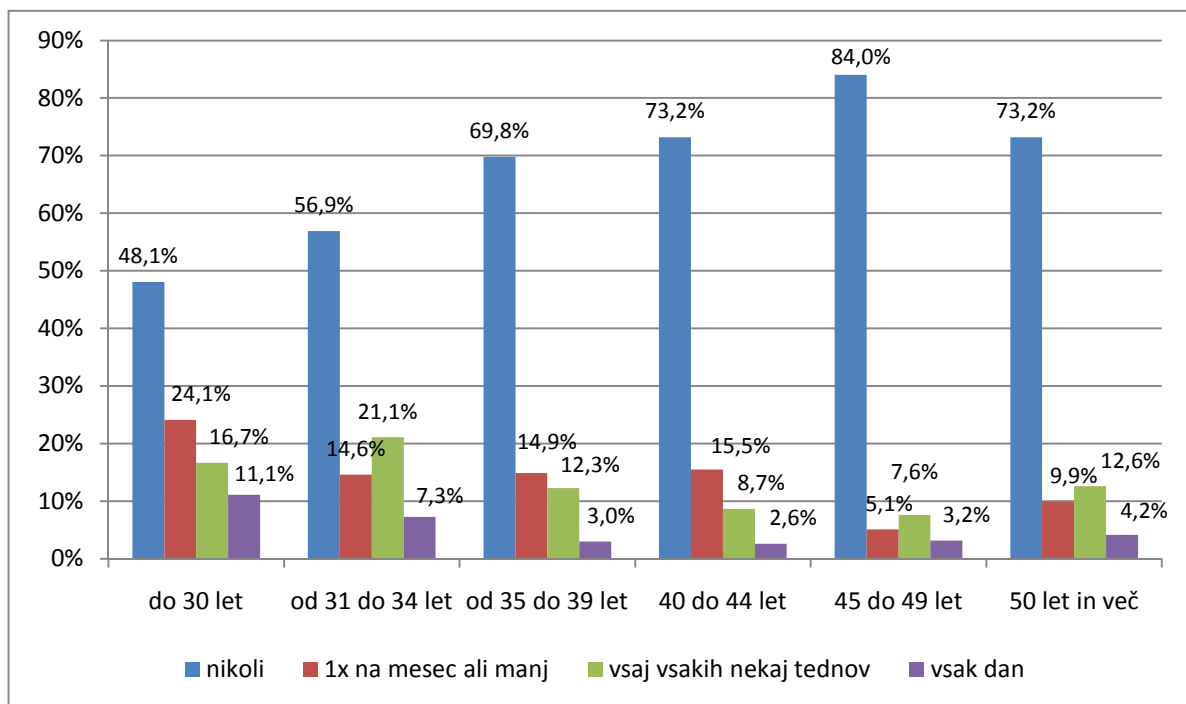
Glede uporabe spletnih skupnosti za medsebojno izmenjavo koristnih informacij lahko rečemo, da več kot dve tretjini staršev, ki so odgovarjali na vprašanje, tega medija ne uporablja nikoli, malce več kot 13 % je takih, ki ga uporabljajo enkrat na mesec ali manj, okrog 6 % vsakih nekaj tednov ali večkrat na teden in le okrog 4 % vsak dan.

Slika 12.4: Uporaba spletnih skupnosti za medsebojno izmenjavo koristnih informacij (n= 890)

Pogostost uporabe spletnih skupnosti za medsebojno izmenjavo koristnih informacij je statistično značilno povezana s starostjo. Rezultati na sliki 12.5 kažejo, da spletne strani za medsebojno izmenjavo koristnih informacij pogosteje uporabljajo mlajši starši, pogostost uporabe pa se nekoliko poveča tudi v najstarejši starostni skupini staršev.

Slika 12.5: Povezava med pogostostjo uporabe spletnih strani za medsebojno izmenjavo koristnih informacij in starostjo (n= 885)

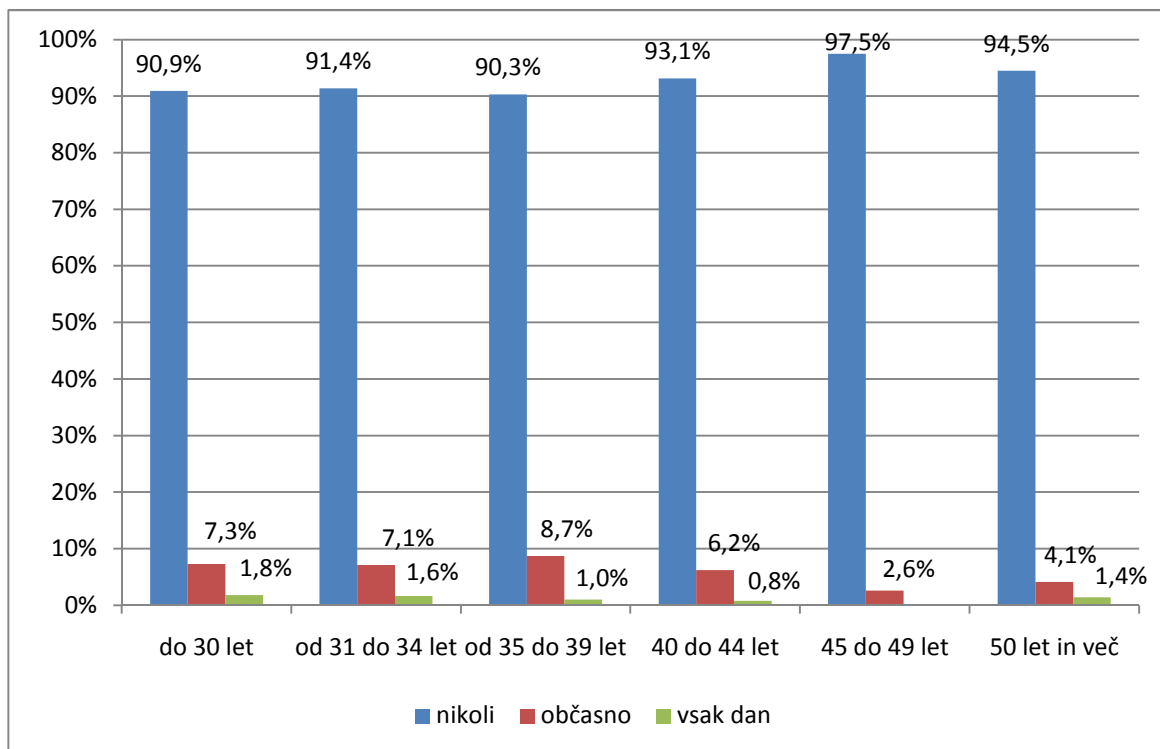

Spletne skupnosti anketirani starši še manj pogosto uporabljajo za pogovore o zaupnih, osebnih temah (pogovori o družini, otrocih). O tem se nikoli ne pogovarja skoraj 93 % staršev.

Je pa v tem primeru zanimivo, da ni razlik v pogostosti uporabe spletnih skupnosti za pogovore o osebnih, zaupnih stvareh po starostnih skupinah, čeprav v določenih starostnih skupinah spletne storitve pogosteje uporabljajo, vendar kadar gre za zelo specifične in občutljive teme očitno starost sama po sebi ni več ključen dejavnik.

Še malce manj pogosto spletne skupnosti anketirani starši uporabljajo za izražanje občutij. Takih, ki jih spletnih skupnosti s tem namenom ne uporablja nikoli, je malce več kot 93 % anketiranih.

Slika 12.6: Povezava med pogostostjo uporabe spletnih skupnosti za izražanje občutij in starostjo anketiranih staršev (n= 889)

Pogostost uporabe spletnih skupnosti za izražanje občutij je statistično značilno povezano s starostjo. Pogosteje splet s tem namenom uporabljajo anketirani starši iz mlajših starostnih skupin, trend pa se obrne pri tistih iz najstarejše starostne skupine (50 let in več).

IV SKLEPNE UGOTOVITVE IN PREDLOGI

Na podlagi temeljnih ugotovitev raziskave smo izdelali predloge in priporočila državi in lokalnim skupnostim za povečanje ponudbe in vrste storitev družinam in s tem izboljšanja kvalitete življenja družin.

Varstvo predšolskih otrok

Najpogostejšo obliko varstva predšolskih otrok predstavljajo vrtci. Vanje je vključenih skoraj 70 % predšolskih otrok. Bilo bi jih še več, a je kar 6,9 % staršev tistih otrok, ki le-teh nimajo vključenih v vrtec, odgovorilo, da so bili prisiljeni poiskati druge oblike varstva, ker mesta v vrtcu niso dobili. Druge oblike dnevnega varstva predstavljajo starši, ki sami pazijo svoje otroke (37,7 %, predvsem so to tisti starši, ki so na porodniškem dopustu) ter varstvo, ki ga zagotavljajo stari starši (50,7 %).

Plačanih oblik varstva na svojem domu ali na domu varuške se poslužuje zelo malo staršev. Podatki kažejo, da mednje sodijo predvsem starši, ki svoj standard ocenjujejo kot srednji ali višji.

Veliki večini staršev varstvo, v katerega trenutno vključujejo otroka, ustreza. Varstvo otroka v vrtcu je najbolj zelena oblika varstva in med starši se je utrdila pozitivna ocena o kakovosti in potrebam otroka prilagojenih vzgojno varstvenih programih, ki jih zagotavljajo le-ti. Iz podatkov je tudi razvidno, da so se vrtci ustrezno prilagodili potrebam delovnega časa večine staršev, saj le peščica staršev meni, da je delovni čas vrtca neustrezen.

Strošek plačila vrtca kot velik oziroma zelo velik problem navaja slaba polovica staršev. Vendar pa se bo s spremembami, ki jih prinaša dopolnjen predlog Zakona o vrtcih, ki že sedaj oprošča plačila vrtca za drugega otroka, postopoma do leta 2014 pa predvideva tudi zmanjšanje plačila za ostale otroke, bistveno zmanjšala trenutno še vedno relativno visoka obremenitev družin s stroški za varstvo njihovih otrok.

Podaljšano bivanje otrok in občolske dejavnosti osnovnošolskih otrok

V podaljšano bivanje po končanem pouku na šoli je vključenih 35,3 % osnovnošolskih otrok. Slaba tretjina (30,2 %) otrok pa je vključena v druge dejavnosti, ki jih organizira šola, med njimi je več otrok tistih staršev, ki imajo višjo izobrazbo. Med razlogi, zakaj otroci niso vključeni v občolske dejavnosti, je večina staršev (55,9 %) odgovarjala, da takšnih dejavnosti njihovi otroci ne potrebujejo, 14,1 % staršev, bi si jih želela, a niso na voljo. Le 2,3 % staršev je odgovorila, da bi v takšne dejavnosti otroka želela vključiti, pa si tega finančno ne more privoščiti. Iz teh odgovorov je mogoče zaključiti, da velika večina staršev ocenjuje, da je dnevna obremenitev njihovih otrok velika, raznovrstnost izbirnih vsebin v šolah zadostna in da zato dodatnih aktivnosti ne potrebujejo.

Dobra osmina staršev si želi več dodatnih interesnih dejavnosti, ki bi jih zagotavljale šole, pa njihovim otrokom zaenkrat niso na voljo. **Zato bi bilo potrebno spodbuditi šole, da ugotovijo tovrstne potrebe in možnosti v svojih okoljih ter oblikujejo dodatno ponudbo takšnih dejavnosti same ali v sodelovanju z nevladnimi organizacijami ali komercialnimi ponudniki.**

Občasno varstvo predšolskih in osnovnošolskih otrok

Občasno varstvo za otroka potrebuje 81,8 % staršev, ki imajo predšolskega in 48,2 % staršev, ki imajo osnovnošolskega otroka. Delež otrok, ki so vključeni v občasne oblike varstva, je večji med starši z višjo izobrazbo ter pri tistih, ki imajo višje dohodke. Polovica staršev potrebuje občasno varstvo v popoldanskem času, četrtnina staršev pa v večernem času. Bistveno manj staršev ga potrebuje v dopoldanskem času, ob vikendih ali v kakšnih drugih priložnostih.

Ko starši potrebujejo občasno varstvo, se velika večina po pomoč obrne k svojim staršem (80,9 %). Varstva plačanih varušk se poslužuje zgolj 1,2 % staršev.

Ob primerni ponudbi organiziranega občasnega varstva za krajši čas (npr. občasno varstvo v okviru vrtca, društev, igralnih koticov v nakupovalnih središčih ipd.) pa bi se le-tega posluževala malo več kot polovica staršev predšolskih in skoraj polovica staršev šolskih otrok. V večjem deležu gre za starše, ki so svoj materialni položaj

ocenjevali kot visok. Za takšno obliko varstva bi bili večinoma pripravljeni plačati od simbolnega zneska 2 € ali manj pa vse do 6 € ali več na uro.

Raziskava je potrdila, da bi starši želeli ponudbo več organiziranih oblik občasnega varstva za krajši čas (npr. občasno varstvo v okviru vrtca, društev, igralnih koticov v nakupovalnih središčih ipd.), za kar so pripravljeni prispevati vsaj delno povračilo stroškov. Ponudba bi spodbudila povpraševanje. Potrebno bi bilo spodbuditi lokalne skupnosti, da bi v večji meri financirale predvsem programe tistih nevladnih organizacij, sestavni del ponudbe katerih so tovrstni programi.

Pot v šolo in iz šole; pot v vrtec in iz vrtca

Prihod ali odhod iz vrtca ali šole lahko za starše predstavlja pomemben logističen problem. Podatki kažejo, da na tej poti tretjino otrok spremljajo matere, četrtnina otrok opravi to pot sama, malo manj kot petina pa se jih poslužuje organiziranega prevoza. Ostalih načinov se poslužujejo redkeje. Otroci pogosteje hodijo iz šole sami v manjših krajih in primestju, organiziran prevoz za pot iz šole pa imajo pogosteje organiziran predvsem na podeželju.

Skoraj tri četrtine staršev za to opravilo porabi največ 15 minut, dobra petina pa do največ pol ure, kar kaže na relativno dobro prostorsko razpršenost vrtecev in šol. Po drugi strani pa manjši delež vprašanih (6,2 %) za ta namen potrebuje do ene ure ali več časa.

Spremstvo otroka v šolo ali vrtec velik problem ali zelo velik problem predstavlja za skoraj desetino staršev (9,6 %). **Za te družine bi bilo smiselno poiskati ustrežnejše rešitve – odvisno od posameznega primera (npr. vrtec ali šola bližje službam staršev, organiziran prevoz v vrtec ali šolo).**

Počitniško varstvo otrok

Najpogostejši način počitniškega varstva otrok med šolskimi počitnicami je varstvo pri starih starših (47,8 %), 22 % otrok varuje eden od staršev, skoraj 14 % otrok pa je

samih doma. Delež staršev, ki varstvo svojih otrok med počitnicami zaupajo svojim staršem, upada z oddaljenostjo bivališča starih staršev.

Raziskava je pokazala, da družine potrebujejo organizirane oblike počitniških dejavnosti, ki pa jih v nekaterih okoljih ni dovolj na voljo, kar je značilno predvsem za manjše kraje po Sloveniji. **Zato bi bilo treba spodbuditi lokalne skupnosti in šole, da ugotovijo tovrstne potrebe in možnosti v svojih okoljih ter oblikujejo dodatno ponudbo počitniških dejavnosti same ali v sodelovanju z nevladnimi organizacijami ali komercialnimi ponudniki. Razmisliti je treba o možnosti, da bi v času šolskih počitnic več dejavnosti organizirale tudi šole same, predvsem v okoljih, kjer ne delujejo nevladne organizacije.**

Ugotovili smo, da so v organizirane oblike počitniških dejavnosti bolj vključeni otroci staršev z višjo stopnjo izobrazbe in tistih, ki so bolj informirani, manj pa otroci staršev z nižjo stopnjo izobrazbe in manj informiranih staršev. **Šole, nevladne organizacije in druge ponudnike bi bilo treba spodbuditi za bolj intenzivno informiranje staršev o možnostih vključitve otrok v organizirane oblike počitniških dejavnosti v njihovih okoljih.**

Za petino staršev je strošek vključenosti otroka v organizirane oblike počitniških dejavnosti velik in zelo velik strošek, 3 % staršev pa si teh dejavnosti finančno ne more privoščiti. **Zato bi bilo potrebno spodbuditi lokalne skupnosti in državo, da bi v večji meri financirali različne cenovno ugodne programe, kar bi omogočilo vključitev večjega števila otrok v njihove programe.**

Tudi v organizirana počitniška letovanja izven kraja bivanja se redkeje vključujejo otroci staršev z nižjo stopnjo izobrazbe. 7 % staršev letovanja svojim otrokom finančno ne more privoščiti, za skoraj 30 % staršev pa je to zelo velik ali velik strošek. **Potrebno bi bilo spodbuditi lokalne skupnosti, da bi v večji meri financirale predvsem cenovno ugodne programe tistih organizacij, katerih del ponudbe je organiziranje letovanj, in bi tako omogočili letovanje več otrokom.**

Interesne dejavnosti

V splošnem je ponudba interesnih dejavnosti, ki si jih starši lahko tudi privoščijo, relativno zadovoljiva, velja pa izpostaviti razlike glede na raven izobraževanja. Za srednješolsko raven se je pokazalo, da ponudba interesnih dejavnosti ne zadošča povpraševanju oziroma potrebe po tovrstnih storitvah ostajajo nezadovoljene, saj je v tej starostni kategoriji nezanemarljiv odstotek staršev navedlo, da teh dejavnosti v njihovem okolju ni na voljo. Pri ostalih dveh starostnih skupinah pa lahko zaključimo, da gre za relativno usklajenost med ponudbo in povpraševanjem. Nadalje je potrebno izpostaviti pomembne razlike, ki so se pokazale pri nadaljnjih analizah dostopnosti interesnih dejavnosti glede na materialni položaj družin in kraj bivanja.

Večje subvencioniranje interesnih dejavnosti s strani lokalne skupnosti ali države, ne glede na to, kdo je njihov izvajalec, je nadalje podkrepljeno z našimi ugotovitvami, ki kažejo na pomembno statistično značilno povezanost med materialnim oziroma dohodkovnim položajem družin in vključenostjo otrok v interesne dejavnosti. V interesne dejavnosti so veliko bolj vključeni otroci premožnejših staršev kot pa otroci staršev z nižjimi dohodki, kar kaže na prikrajšanost otrok iz družin z nižjimi materialnim standardom. **V prihodnje bi bilo tako potrebno razmisliti o posebnih subvencijah za tiste otroke, ki se interesnih dejavnosti ne morejo udeleževati iz finančnih razlogov.**

Nadalje bi bilo potrebno v večji meri podpreti nevladne organizacije pri ponudbi interesnih dejavnosti, saj podatki kažejo, da tovrstne organizacije poleg šole in vrtcev predstavljajo najpomembnejšega akterja pri zagotavljanju teh storitev. Njihova vloga je še posebej pomembna pri srednješolski populaciji, kjer več kot polovico interesnih dejavnosti izvajajo nevladne organizacije, kar izhaja tudi iz nezadostne ponudbe tovrstnih dejavnosti na srednjih šolah, saj je v tej starostni skupini otrok največ staršev mnenja, da šola, ki jo otrok obiskuje ne nudi zadostne ponudbe. Nadalje na večje (so)financiranje teh dejavnosti v nevladnem sektorju, ne glede na raven izobraževanja, kaže ugotovitev, da se finančna obremenjenost staršev pri interesnih dejavnosti, ki jih izvajajo nevladne organizacije bistveno ne razlikuje od tistih, ki jih izvaja komercialni sektor. **Iz tega lahko sklepamo, da interesne dejavnosti, ki jih ponujajo nevladne organizacije, niso v zadostni meri (so)financirane s strani lokalne skupnosti ali države, da bi lahko svojim**

uporabnikom nudile cenovno ugodnejše storitve, ki bi bile cenovno bolj primerljive s tistimi, ki jih nudijo javne institucije oziroma šole in vrtci. Hkrati pa je v primeru programov nevladnih organizacij, ki so (so)financirani s strani države, nujno potrebno razmisliti oziroma določiti omejitve, koliko naj uporabniki za takšne programe plačujejo.

Interesne dejavnosti bi se v prihodnje lahko poleg ponudbe raznih društev in zavodov, ki delujejo na različnih področjih, bolj razvijale tudi v okviru mladinskih in družinskih centrov.

Potrebno bi bilo podpreti tudi šole pri organizaciji večje in bolj raznolike ponudbe interesnih dejavnosti, predvsem na srednješolski ravni, kjer te ponudbe ni dovolj. Podatki iz raziskave kažejo na pomanjkanje ponudbe interesnih dejavnosti s strani šol v večjih mestih in posebej v Ljubljani in Mariboru, to pomanjkanje pa zapolnjujejo predvsem nevladne organizacije. Problem nezadostne ponudbe interesnih dejavnosti so izpostavili predvsem starši otrok, ki so redkeje vključeni v interesne dejavnosti, zato lahko razloge za ne vključenost otrok v interesne dejavnosti v mestnih okoljih deloma pripišemo tudi nezadostni ponudbi interesnih dejavnosti na samih šolah. **V prihodnje bi bilo zato potrebno v okviru razpisov poleg ponudbe interesnih dejavnosti s strani nevladnih organizacij v večjih mestih bolj podpreti tudi ponudbo teh dejavnosti na samih šolah.**

V nasprotju z ugotovitvami fokusnih skupin, kjer so udeleženci logistiko in prevoze na interesne dejavnosti izpostavili kot velik problem in veliko obremenitev, tega podatki ankete na reprezentativnem vzorcu populacije ne kažejo. **Kljub temu pa bi bilo v prihodnje smiselno subvencionirati prevoze na interesne dejavnosti v primerih, ko je to logistično izvedljivo in predvsem v večjih mestih, kjer so starši s prevozi logistično bolj obremenjeni.**

Učna pomoč

Na podlagi podatkov lahko sklepamo, da so storitve učne pomoči na osnovnošolski ravni odlično organizirane, na srednješolski ravni pa zelo dobro organizirane. V preteklem šolskem letu je učno pomoč uporabilo 18,7% osnovnošolcev in 20,2%

srednješolcev. Med tistimi učenci, ki niso bili deležni učne pomoči, jih je velika večina takih, ki je ne potrebujejo.

Večini osnovnošolcev učne pomoči ni bilo treba plačati. Pri srednješolcih pa je slika drugačna, saj so jo morali plačati v več kot polovici primerov (58,8%). Velik ali zelo velik strošek predstavlja plačilo učne pomoči za 27,3% družin osnovnošolcev in za 26,7% družin srednješolcev.

Na osnovnošolski ravni je potreba po učni pomoči po vsej Sloveniji praktično zadovoljena, saj skupno le 1,2% staršev pravi, da bi učno pomoč potrebovali, pa je v njihovem okolju ni, da si učne pomoči ne morejo finančno privoščiti ali pa da jo potrebujejo, vendar o njej nimajo informacij. Na srednješolski ravni pa je skupno 5 % staršev dejalo, da učno pomoč za svojega srednješolca ali srednješolko potrebujejo, vendar je v kraju, kjer živijo, ni na voljo, da si je ne morejo finančno privoščiti ali pa nimajo dovolj informacij o tovrstni dejavnosti.

V prihodnje bi bilo vseeno potrebno strmeti k 100 % dosegljivosti učne pomoči tako na osnovnošolski kot na srednješolski ravni. Predvsem pa bi bilo potrebno omogočiti, da bi otroci staršev, ki si tovrstne pomoči zaradi finančnih razlogov ne morejo privoščiti, učno pomoč vseeno prejeli.

Otroška in športna igrišča

Ugotovitve kažejo, da dobra tretjina družin v bližnji okolici nima na voljo otroških in športnih igrišč, zato bi morali v prihodnje zagotoviti obstoj otroških in športnih igrišč v bližini vsakega naselja. Problem, da v bližini doma ni na voljo otroških in športnih igrišč, je najbolj pereč v primestnih okoljih in večjih mestih. Pri tem je potrebno poudariti, da v primestnih okoljih pospešeno nastajajo nove soseske, kjer se naseljujejo predvsem mlade družine. **Mladim družinam bi morali zagotoviti primerno bivanjsko okolje, pri čemer so poleg ostale infrastrukture pomemben element otroška in športna igrišča oziroma prostori srečevanja družin. V predpisih in standardih za gradnjo novih sosesk bi zato morali uvesti določilo, da mora imeti vsaka soseska v svoji bližini tudi otroška in športna igrišča in ga tudi dosledno uresničevati. V ta namen bi bilo potrebno določiti normative**

glede na število prebivalcev naselja oziroma soseske in jih tudi dosledno izvajati.

Storitve informiranja in izobraževanja družin in staršev

V zadnjem letu je storitve informiranja in izobraževanja za družine o temah, kot so pogovori v družini, vzgoja otrok, kako pomagati otrokom pri učenju, pomen pozitivnih družinskih odnosov, napotki za varno mladost ipd. uporabila tretjina staršev. Staršem za storitve informiranja in izobraževanja v veliki večini storitve ni bilo potrebno plačati (96,4%). Ocenjujejo jih kot koristne za vzgojo njihovih otrok. Podatki pa kažejo, da storitev informiranja in izobraževanja ne uporabljajo manj izobraženi starši. Smiselno bi bilo, da bi se vanje vključevalo čimveč staršev, zato je potrebno ponuditi informacije v oblikah, ki bodo pritegnile čimveč staršev. **Storitve informiranja in izobraževanja je zato potrebno približati predvsem nižje izobraženim staršem, staršem, ki so nezainteresirani ali manj zainteresirani za udeležbo na informiranjih in izobraževanjih. Zato je potrebno to poudariti v razpisih MDDSZ – prosilci naj navedejo, s katerimi metodami oziroma na kakšen način nameravajo k udeležbi spodbuditi tudi te starše. Okrepiti je potrebno informiranje o možnosti uporabe storitev informiranja in izobraževanja po različnih krajih po Sloveniji.**

Svetovanje družinam in družinska terapija

Storitve družinskega svetovanja ali družinske terapije uporablja le 4 % anketiranih družin. Med družinami, ki storitev družinskega svetovanja ali družinske terapije v zadnjem letu niso koristili, jih velika večina (96 %) meni, da takšne storitve ne potrebujejo. Udeleženci fokusne skupine izvajalcev – nevladnih organizacij pa so po drugi strani izpostavili, da za težave v družinah pogosto ne izvedo od staršev, ampak večinoma prek šol, zdravstvenih domov, vrtcev, centrov za socialno delo, pogosto tudi od otrok. Občasno pa se obrnejo nanje starši, ki iščejo bolj neformalne oblike pomoči. Ocenjujejo, da je potreba po družinskem svetovanju in terapiji precej večja, kot to izražajo starši iz naše ankete, **zato predlagamo nadaljnje spodbujanje tovrstnih pomoči družinam, tudi na primer v obliki neformalnih druženj, saj je**

na ta način pogosto najlažje stopiti v stik z družinami. V javnih ustanovah (šole, vrtci, centri za socialno delo) pa je potrebno poskrbeti za bolj intenzivno informiranje o tovrstnih storitvah.

Za dve tretjini družin, ki so v zadnjem letu uporabile storitve terapije in svetovanja, je bila storitev brezplačna. Za tretjino staršev, ki so storitev morali plačati, je to velik strošek, za približno četrtno pa zelo velik strošek. Medtem ko v drugih institucijah in organizacijah staršem storitev družinskega svetovanja ali družinske terapije večinoma ni potrebno plačevati; jih je moralo plačevati kar dve tretjini uporabnikov v nevladnih organizacijah. **Če gre za tiste nevladne organizacije, ki so (so)financirane tudi s strani države, je nujen ponoven razmislek ali in koliko naj uporabniki plačujejo te storitve.**

Ugotovili smo, da so tovrstne storitve v veliki večini (okrog 80 %) časovno dostopne (to pomeni, da so jih uporabniki dobili takoj, ko so jih potrebovali), vendar je časovna dostopnost povezana s krajem bivanja. Nekoliko več težav s pravočasnostjo storitve so namreč imeli tisti, ki bivajo v večjih mestih oziroma v Ljubljani ali Mariboru. Časovna dostopnost storitve je statistično značilno povezana tudi z zakonskim stanom. Podatki nakazujejo na to, da imajo v okviru svetovanj prednost družine z obema partnerjema, največ težav s časovno dostopnostjo tovrstnih storitev pa imajo samski starši, **zato je potrebno v prihodnje več pozornosti nameniti tudi storitvam, v katere se lahko vključujejo samski starši.**

Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije

Več kot polovica vseh anketiranih družin se nikoli ne družijo po internetu oziroma se ne povezujejo v spletne skupnosti, tedensko ali dnevno pa skupaj le okrog 15 % anketiranih. Pogostost obiskovanja spletnih forumov se statistično značilno povezuje s starostjo in nekoliko šibkeje ter ravno tako pričakovano z izobrazbo. Delež staršev, ki nikoli ne obiskujejo forumov, se namreč veča s starostjo. Delež staršev, ki obiskujejo spletne forume dnevno, je največji v mlajših starostnih skupinah anketiranih staršev, se pa na drugi strani kaže obrat v najstarejši starostni skupini (50 let in več), kar lahko nakazuje, da so **programi vseživljenjskega učenja, ki posredujejo znanja o informacijsko komunikacijski tehnologiji starejši**

generaciji, že začeli kazati prve učinke in da bi s tovrstnimi aktivnostmi veljalo še nadaljevati.

Skoraj štiri petine staršev nikoli ne obiskuje spletnih socialnih omrežij, desetina pa jih obiskuje tedensko ali dnevno. Pogostost povezovanja v spletna socialna omrežja je statistično značilno povezana s starostjo. Mlajše generacije se v ta omrežja povezujejo pogosteje, nekoliko pogostejša uporaba je tudi v najstarejši starostni skupini. Glede na zakonski stan se kaže, da se najpogosteje povezujejo v spletna socialna omrežja samski starši in nato osebe, ki živijo v izvenzakonski skupnosti. Ti rezultati potrjujejo nekatere ugotovitve raziskav o omrežjih socialne opore prebivalcev Slovenije, saj imajo osebe, ki živijo v enostarševskih družinah (samski starši) pogosto na voljo manjše število oseb na katere se lahko obrnejo po pomoč ali nasvet. S tega vidika se za to populacijo iskanje nasvetov ali zgolj izmenjava informacij na spletnih socialnih omrežij lahko izkaže kot pomemben vir opore in pomoči.

Več kot dve tretjini staršev interneta nikoli ne uporablja za medsebojno izmenjavo koristnih informacij, desetina pa večkrat na teden ali vsak dan. Še manj pogosto spletne skupnosti uporabljajo anketirani starši za pogovore o zaupnih, osebnih temah (pogovori o družini, otrocih). O tem se nikoli ne pogovarja skoraj 93 % staršev, ki so odgovarjali na vprašanje.

Najmanjši delež je takšnih staršev, ki spletne skupnosti uporabljajo za izražanje občutij (manj kot 7%). Podatki kažejo, da je uporaba interneta in s tem povezana uporaba spletnih forumov, spletnih socialnih omrežij, spletnih skupnosti in podobno, najbolj razširjena med mlajšo populacijo, ki pa te servise izkorišča v različne namene. Podatki o manjši uporabi omenjenih servisov za izmenjavo nasvetov, pomoči in druženje lahko razumemo na več načinov. Kot prvo lahko manjšo uporabo le-teh interpretiramo kot pomanjkanje ustrezne ponudbe (pomanjkanje npr. moderiranih in vsebinsko vodenih forumov), kot neprimeren način za iskanje pomoči v primerih osebnih stisk in problemov ali pa kot problem dostopnosti teh storitev populaciji, ki bi le-te najbolj potrebovala. S tega vidika smatramo, da kljub izkazani majhni uporabi tovrstnih servisov za namen pomoči družini, le-teh ne smemo prezreti kot pomembnega načina nudenja pomoči in nasvetov.

V LITERATURA

Črnak-Meglič, A. (2000): Vpliv (tipov) države blaginje na obseg in vlogo neprofitno-volonterskega sektorja v sodobnih družbah. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Črnak-Meglič, A., Boškić, R., Nagode, M., Rakar, T. Boljka, U. (2009): Revščina in socialna izključenost med družinami z otroki. Materiali in nematerialni obraz revščine. Zaključno poročilo. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.

Črnak-Meglič, A. in Rakar, T. (2009): The Role of the Third Third Sector in the Slovenian Welfare System. *Teorija in praksa*, 46 (3): 237-254.

Dremelj, P. (2007): Vloga družinskih medosebnih odnosov v okoliščinah pozne moderne. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Evers, A., Laville, J.L. (2004): Defining the Third Sector in Europe. V Evers, A., Laville, J.L. (ur.): *The Third Sector in Europe*: 11–42. Cheltenham and Northampton: Edward Elgar.

Ferligoj, A., Kogovšek, T., Dremelj, P., Hlebec, V., Novak, M. (2002): Omrežja socialnih opor prebivalstva Slovenije.

Ferligoj, A., Kogovšek T., Hlebec V. (2000): Kakovost merjenja egocentričnih socialnih omrežij (nosilki: A. Ferligoj in T. Kogovšek). Datoteka kodirne knjige. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, Center za metodologijo in informatiko 2000. Izdelava, distribucija: Arhiv družboslovnih podatkov, maj 2002.

Iglič, H. (1988a): Analiza socialnih mrež: prikaz osnovnih značilnosti socialnih mrež Jugoslovanov. Ljubljana: Inštitut za sociologijo.

Johnson, N. (1990): Problems of the Mixed Economy of Welfare. V Goodin, R.E. (ur.): *Need and Welfare*: 145–164. London: Sage.

Klemenčič, S., Hlebec, V. (2007): Fokusne skupine kot metoda presojanja in razvijanja kakovosti izobraževanja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Kolarič, Z., Črnak-Meglič, A., Vojnovič, M. (2002): Zasebne neprofitno-volonterske organizacije v mednarodni perspektivi. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kolarič, Z. (2009): Third Sector Organisations in the Changing Welfare System of Central and Eastern European Countries. *Teorija in praksa*, 46 (3): 224-236.

Kovač, N. (2009): Sociološke razsežnosti fenomena otrokocentričnosti. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Nagode, M., Kolarič, Z., Hlebec, V. (2004). Delovanje in vrednotenje varovalno alarmnega sistema za starostnike. *Kakovostna starost* 1(7), 21-34.

Novak, M., Nagode, M., Dremelj, P. (2008): Impact of poverty on social isolation; social support networks of the poor in Slovenia. V *Innovative issues and approaches in social sciences*, May 2008, vol. 1, no. 2, str. 5-25.

Novak, M. (ur) (2004): Omrežja socialne opore prebivalstva Slovenije. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.

Nagode, M., Novak, M., Dremelj, P. (2003): Socialne opore in socialna omrežja različnih tipov družin: končno poročilo. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.

Pestoff, V. (1992): Third Sector and Co-Operative Services: An Alternative to Privatisation. *Journal of Consumer Policy*, 15 (1): 21–45.

Program za otroke in mladino 2006-2016. MDDSZ. Republika Slovenija, 2006.

Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike v Republiki Sloveniji (1993). Uradni list RS, št. 40-1660/1993.

Sagadin, J. (2003): Statistične metode za pedagoge. Maribor: Obzorja.

Ule, M., Kuhar, M. (2003): Mladi, družina, starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni moderni. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ule, M., Rener, T., Žakelj, T., Hlebec, V., Kuhar, M. (2003): Tipi družin in socialne mreže. Raziskovalna naloga: končno poročilo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o vrtcih. Uradni list RS, št. 25/2008.

VI PRILOGE

Priloga 1: Smernice za fokusne skupine s starši

Priloga 2: Smernice za fokusne skupine z izvajalci storitev

Priloga 3: Matrica potreb družin

Priloga 4: Vprašalnik anketne raziskave